

**WÓJT GMINY
DOBRZYNIOWO DUŻE**

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO**

GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE

Studium zostało uchwalone
Uchwałą Nr.....
Rady gminy
Dobrzyniewo Duże
z dnia.....

SPIS TREŚCI

WSTĘP

1. Podstawy opracowania studium	7
2. Elementy składowe studium	7
3. Cel i zadania studium	7
4. Przedmiot studium	7
CZĘŚĆ I	
UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DOBRZYNIĘWO DUŻE.	
1. Gmina Dobrzyniewo Duże w strukturze przestrzennej województwa	11
2. Uwarunkowania wynikające z dot. zagospodarowania i przeznaczenia terenów	12
2.1. Użytkowanie terenów	12
2.2. Przeznaczenie terenów oraz formy osadnictwa i zabudowy	13
3. Stan ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony	16
4. Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego	17
4.1. Położenie fizyczne – geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów ...	17
4.2. Rzeźba i geomorfologia obszaru	17
4.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne	17
4.4. Wody powierzchniowe i podziemne	19
4.5. Gleby	23
4.6. Lasy	26
4.7. Warunki klimatyczne	27
4.8. Obszary i obiekty podlegające szczególnej ochronie	29
4.9. Zagrożenia i degradacja środowiska	33
4.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego	35
4.11. Stan krajobrazu kulturowego i wymogi jego ochrony	36
5. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury oraz dóbr kultury współczesnej	37
5.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków	37
5.2. Zabytki nie wpisane do rejestru zabytków	37
6. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrony zdrowia	42
6.1. Ludność i zasoby pracy	42
6.2. Warunki życia i urzędzenia obsługi ludności	48
7. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy – sfera gospodarcza	53
7.1. Wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej	53
7.2. Leśnictwo	58
7.3. Pozarolnicza działalność gospodarcza	58
7.4. Sytuacja finansowa gminy	60
7.5. Syntetyczna ocena zagospodarowania i warunków życia ludności	61
8. Uwarunkowania wynikające ze stanu własnościowego gruntów	63
9. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów szczególnych	64
10. Stan systemu infrastruktury komunikacyjnej	63
10.1. Sieć drogowa	63
10.2. Kolej	68
10.3. Komunikacja autobusowa	69
10.4. Ocena funkcjonowania systemu komunikacyjnego	69
11. Stan systemów infrastruktury technicznej	70
11.1. Elektroenergetyka	70
11.2. Ciepłownictwo	71
11.3. Gazownictwo	72
11.4. Telekomunikacja	72
11.5. Zaopatrzenie w wodę	72
11.6. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych	77
11.7. Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów stałych	78
12. Potrzeby, bariery i możliwości rozwoju gminy	79

13. Elementy przestrzennego zagospodarowania gminy o charakterze ponadgminnym	80
CZĘŚĆ II	
KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY	
DOBRZYŃIEWO DUŻE	
1. Cele polityki przestrzennej gminy i zasady ich realizacji	
1.1. Cele strategiczne polityki przestrzennej	83
1.2. Cele operacyjne polityki przestrzennej:	
1.2.1. Cele ekologiczne	83
1.2.2. Cele społeczne	83
1.2.3. Cele gospodarcze	83
1.2.4. Cele rozwoju infrastruktury transportowej	84
1.2.5. Cele rozwoju infrastruktury technicznej	84
1.3. Zasady realizacji celów polityki przestrzennej	84
2. Kierunki rozwoju funkcji obszaru i sieci osadniczej gminy	84
2.1. Kierunki rozwoju funkcji obszaru gminy	84
2.2. Kierunki rozwoju funkcji jednostek osadniczych	85
3. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy i przeznaczeniu terenów	86
3.1. Struktura przestrzenna obszaru gminy	86
3.2. Ograniczenia w sposobach zagospodarowania i użytkowania terenów i zabudowy	87
3.3. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej stref A, B, C, D i E	87
3.3.1. Strefa A – Puszczy Knyszyńskiej	87
3.3.2. Strefa B – dolin rzek Narwi i Supraśli	87
3.3.3. Strefa C – intensywnej urbanizacji w obszarze wsi Fasty	88
3.3.4. Strefa D – rozwoju urbanizacji	88
3.3.5. Strefa E – rolno – osadniczo – leśna	89
4. Kierunki i wskaźniki zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy	89
4.1. Kierunki i wskaźniki zagospodarowania i zabudowy terenów	89
4.1.1. Tereny zabudowy mieszkaniowej zwartej we wsiach gł. stref C, D i A	89
4.1.2. Tereny zabudowy mieszkaniowej zwartej i rozproszonej gł. w strefach A, B i E	91
4.1.3. Tereny zabudowy techniczno – produkcyjnej i usługowej komercyjnej	92
4.1.4. Tereny usług publicznych	92
4.1.5. Tereny o symb. R/M.W.N.U.P – w obszarze perspektywicznej intensywnej urbanizacji (w obszarze wsi Fasty)	93
4.2. Tereny wyłączone z zabudowy	94
5. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego i przestrzenie publiczne	94
5.1. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym	95
5.2. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	95
5.3. Przestrzenie publiczne	96
6. Kierunki i zasady ochrony środowiska, jego zasobów, ochrony przyrody i krajobrazu kulturowego	96
6.1. Sieć dolin rzecznych	96
6.2. Lasy	97
6.3. Zieleń urządzone	97
6.4. Obszary i obiekty objęte i do objęcia szczególną formą ochrony oraz zasady ochrony krajobrazu	98
6.5. Kierunki ochrony sanitarnej środowiska	99
6.5.1. Kierunki i zadania w zakresie ochrony wód	99
6.5.2. Kierunki sanitarnej ochrony powietrza atmosferycznego	100
6.5.3. Kierunki ochrony ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami	100
6.5.4. Kierunki i zadania w zakresie ochrony powierzchni ziemi	101
6.6. Zasady ochrony krajobrazu kulturowego	102
7. Kierunki i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej	102
7.1. Ochrona obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru	102
7.2. Ochrona obiektów zabytkowych nie wpisanych do rejestru	103

7.3. Ochrona zabytków archeologicznych	103
7.4. Ochrona pomników zagłady	104
7.5. Tworzenie nowych wartości kulturowych w zagospodarowaniu przestrzennym	104
8. Kierunki i zadania rozwoju infrastruktury komunikacyjnej	104
8.1. Sieć drogowa	104
8.1.1. Drogi krajowe	104
8.1.2. Drogi powiatowe	106
8.1.3. Komunikacja autobusowa	107
8.2. Kolej	108
8.3 Komunikacja autobusowa	108
8.4 Projektowane trasy turystyczne	108
9. Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej	108
9.1. Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w wodę	108
9.2. Kierunki rozwoju odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych oraz wód opadowych	109
9.3. Kierunki rozwoju systemu gospodarki odpadami	110
9.4. Kierunki rozwoju systemu elektroenergetycznego	110
9.5. Kierunki rozwoju systemu gazowniczego	111
9.6. Kierunki rozwoju systemu ciepłowniczego	112
9.7. Kierunki rozwoju systemów telekomunikacji	112
9.8. Kierunki rozwoju systemu radiokomunikacji i teletransmisji	112
10. Obszary, dla których przewiduje się sporządzenie planów miejscowych	113
10.1. Obszary, których zabudowa lub zagospodarowanie może nastąpić po sporządzeniu planów miejscowych	113
10.2. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić plany miejscowe	113
11. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej, w tym obszary przeznaczone na cele nierolnicze	114
12. Kierunki i zasady kształtowania leśnej przestrzeni produkcyjnej	116
13. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	117
14. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopalin filar ochronny	117
15. Obszary wymagające rekultywacji	117
16. Tereny zamknięte	117
17. Obrona cywilna i ochrona przeciwpożarowa	117

Studium zostało wykonane na zlecenie Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże przez zespół autorski w składzie:

Lp.	Imię i nazwisko	Udział w opracowaniu	Podpis
1	mgr inż. arch. Zdzisław Plichta	Główny projektant	
2	mgr Bożena Gajewska	Ochrona i kształtowanie środowiska	
3	mgr Jerzy Łukaszyński	Zagadnienia progr. społeczno-gospod.	
4	mgr inż. Jan Kruszewski	Zagadnienia komunikacji	
5	mgr inż. Czesława Kruszewska	Zagadn. gospodarki wodno-ściekowej z odpadami	
6	inż. Elżbieta Kępska	Zagadnienia energetyki i telekomunikacji	
7	mgr. inż. arch. Joanna Jasiewicz	Opracowania proj. w technice elektronicznej	
8	mgr. inż. arch. Paweł Babul	Oprac. techniczne i zagadn. przestrzenne	
9	mgr inż. arch. Katarzyna Reut – Jaworowska	Opracowanie techniczne i zagadnienia przestrzenne	
10	mgr inż. Danuta Rumniowicz	Konsultacja i współpraca przy opracowaniu mat. wejść.	

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY DOBRZYNIOWO DUŻE-TEKST

WSTĘP.

1.Podstawa opracowania studium :

- a) art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003r. ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr. 80 poz. 717)
- b) uchwała Rady Gminy Dobrzyniewo Duże z Nr XVI/96/04 z dnia 06.01.2004r. o przystąpieniu do sporządzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Dobrzyniewo Duże”.

2.Elementy składowe studium:

- a) tekst studium obejmujący:
 - uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego,
 - kierunki zagospodarowania przestrzennego,
- b) rysunki studium:
 - uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego w skali 1: 10 000
 - kierunki zagospodarowania przestrzennego w skali 1: 10 000
- c) uzasadnienie przyjętych w studium rozwiązań i synteza ustaleń projektu studium – tekst.
- d) Dokumentacja prac planistycznych.

3. Cel i zadania studium:

3.1 Studium jest dokumentem planistycznym służącym kształtowaniu i prowadzeniu polityki przestrzennej na obszarze gminy w długim horyzoncie czasowym. Studium nie jest aktem prawa miejscowego i nie powoduje bezpośrednich skutków finansowych określonych w art. 36 ustawy.

3.2 Podstawowe zadania studium:

- a) uzyskanie kompleksowego rozpoznania i oceny uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy, w tym: tendencji, problemów, barier i szans.
- b) ustalenie na bazie w/w uwarunkowań długofalowych kierunków przekształceń i rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy, z uwzględnieniem współpracy z gminami sąsiadującymi i etapowania,
- c) określenie zasad i sposobów realizacji zagospodarowania, w tym w szczególności: potrzeb w zakresie sporządzania planów miejscowych i realizacji komunalnej infrastruktury transportowej i technicznej,
- d) stworzenie podstaw rozwiązań planistycznych w planach miejscowych i ich koordynacji z polityką przestrzenną gminy,
- e) Uzyskanie bazy informacyjnej i ustaleń polityki przestrzennej gminy służących:
 - wspomaganie formułowania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego i o warunkach zabudowy, oraz koordynacji innych decyzji ponadlokalnych,
 - współpracy z gminami sąsiadującymi w zakresie rozwiązywania problemów gospodarki przestrzennej w obszarach stykowych, w tym zwłaszcza przewidywanych do intensywnego zainwestowania,
 - kreowania racjonalnej polityki gminy w zakresie inwestycji komunalnych i gospodarki gruntami,
 - przygotowywanie dokumentów służących pozyskiwaniu środków finansowych z ZPORR i funduszy UE,
 - promocji zewnętrznej, zwłaszcza w celu pozyskiwania inwestorów i użytkowników zagospodarowania przestrzennego

4.Przedmiot studium:

Przedmiotem studium są w szczególności:

- 1) uwarunkowania rozwoju zagospodarowania wynikające z :
 - a) dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu,
 - b) stanu ładu przestrzennego wymagającego ochrony,
 - c) stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i ilości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego,
 - d) stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
 - e) warunków i jakości życia mieszkańców w tym ochrony ich zdrowia,
 - f) potrzeb i możliwości rozwoju gminy,
 - g) stanu prawnego gruntów,
 - h) występowania obszarów naturalnych zagrożeń,
 - i) występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
 - j) stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej i odpadami,
 - k) zadań służących realizacji ponadlokalnych zadań publicznych.
- 2) Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, w tym, :
 - a) kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów,
 - b) kierunki i wskaźniki zagospodarowania i użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy,
 - c) obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody krajobrazu kulturowego,
 - d) obszary oraz zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, oraz dóbr kultury współczesnej,
 - e) kierunki rozwoju komunikacji i infrastruktury technicznej,
 - f) obszary, na których będą rozmieszczone inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i programów rządowych,
 - g) obszary wymagające obowiązkowo sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (na podst. przepisów odrębnych) w tym ew. wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości oraz obszary przestrzeni publicznej i lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni pow. 2000 m²,
 - h) obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne,
 - i) kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
 - j) obszary narażone na niebezpieczeństwa powodzi,
 - k) obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych,
 - l) obszary wymagające przekształceń lub rekultywacji,
 - m) tereny zamknięte,
 - n) obrona cywilna i ochrona przeciwpożarowa.

CZEŚĆ I
UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO

GMINY DOBRZYNIĘWO DUŻE

1. Gmina Dobrzyniewo Duże w strukturze przestrzennej województwa podlaskiego.

Gmina Dobrzyniewo Duże położona jest w powiecie białostockim, aglomeracji białostockiej i obszarze metropolitalnym m. Białegostoku. Jej sąsiadami są gminy: m. Białystok, Choroszcz, Czarna Białostocka, Tykocin, Krypno i Knyszyn.

Powierzchnia gminy ok. 161 km² stanowi 0,8% powierzchni województwa podlaskiego i 5,4% powierzchni powiatu białostockiego, zbliżona jest do przeciętnej w województwie (171 km²). Wielkość zaludnienie wynosząca w 2002r. 7,7 tys. osób stanowiła 0,6% ludności województwa i 5,6% powiatu białostockiego i była znacznie większa od przeciętnej gminy wiejskiej województwa (4,8 tys. mieszkańców).

Gęstość zaludnienia ca 48 osób na 1 km² jest również o połowę większa niż przeciętna na obszarach wiejskich województwa. Administracyjnie gmina podzielona jest na 26 sołectw (33 miejscowości wiejskie), z których największe to: Fasty (1274 m w 2002r.), Dobrzyniewo Duże (1208 m), Nowe Aleksandrowo (463 m), Gniła (435 m), Pogorzałki (641 m) i Chraboły (430 m).

Bezpośrednie sąsiedztwo gminy z gminą m. Białystok sprawia, że w podmiejskiej części jej obszaru zachodzą procesy urbanizacyjne. Świadczy o tym przyrost ludności we wsiach podmiejskich w latach 1970-2003 o : 60,5% w Fastach, 21,7% w Dobrzyniewie Dużym, 25,1% w Dobrzyniewie Fabrycznym, 18,8% w Koziańcach, 23,0% w Ogrodnickach, 9,2% w Nowym Aleksandrowie i znaczny ruch budowlany. Przyrost ilości mieszkań w analogicznym okresie we wsiach podmiejskich wyniósł: w Fastach 85,2%, Dobrzyniewie Dużym 46,2%, Dobrzyniewie Fabrycznym 38,3%, Nowym Aleksandrowie 46,0%, Ogrodnickach 55,9%, Koziańcach 46,3%.

Wieś Dobrzyniewo Duże w sieci osadniczej województwa podlaskiego zaliczona została do lokalnych gminnych wielofunkcyjnych ośrodków rozwoju ze standardowymi dla tego poziomu podstawowymi urządzeniami obsługi ludności oraz funkcjami gospodarczymi.

Podmiejskie części obszarów w/w wsi z procesami urbanizacji (z wyłączeniem obszarów z zakazem zabudowy i rolniczych), będą podlegały intensyfikacji tego procesu w miarę wyczerpywania się terenów budowlanych w m. Białymstoku. Część gruntów wsi Fasty (między trasą PKP Białystok – Ełk a granicą z m. Choroszcz) położona jest na tzw. „Zachodnim kierunku rozwoju zainwestowania Białegostoku.”

Ponadlokalnymi elementami systemu ekologicznego (regionalnego, krajowego i europejskiego) są w obszarze gminy:

- cz. Puszczy Knyszyńskiej z Parkiem Krajobrazowym Puszczy Knyszyńskiej, objęta także systemem NATURA 2000,
- cz. Doliny rz. Narwi objęta statusem Obszaru Chronionego Krajobrazu,
- cz. Doliny rz. Supraśl z głównym zbiornikiem wód podziemnych „Pradolina rz. Supraśl” – G.Z.W.P. nr 217.

Ponadlokalnymi elementami systemu infrastruktury transportowej o znaczeniu krajowym są:

- linia kolejowa Białystok – Ełk – Kętrzyn – Bartoszyce – jednotorowa , zelektryfikowana na odcinku Białystok –Ełk,
- droga krajowa nr 65 – przejście graniczne w Bobrownikach – Białystok –Ełk – Gołdap – granica państwa,
- projektowany odcinek krajowej drogi ekspresowej nr S19: przejście graniczne w Kuźnicy – Białystok – Lublin –Rzeszów stanowiący północne obejście m. Białegostoku i sprzężony z proj. odcinkiem drogi krajowej ekspresowej nr S8 W-wa – Białystok – Knyszyn – Korycin – Augustów – Suwałki – przejście graniczne z Litwą w Budzisku, oraz z południowo – zachodnim obejściem m. Białegostoku ciągiem tej drogi (na proj. odcinku Dobrzyniewo – obecna droga S8 we wsi Łyski obie drogi pokrywają się).
- drogi powiatowe o nr: 327, 329, 330, 331, 332, 335, 336, 338, 339 i 340 o długości ogółem ok. 58,7 km.

Ponadlokalne elementy systemu elektroenergetycznego na napięciu WN 110 kV to:

- linia WN 110 kV GPZ – 1 Białystok – RPZ Fasty _ GPZ „ NAREW” zasilające RPZ Fasty,
- linia WN 110 kV GPZ – 1 Białystok – RPZ Jeżewo,
- linia WN 110 kV GPZ – 1 Białystok – RPZ Knyszyn,

Ponadlokalne główne elementy systemu elektroenergetycznego na napięciu 15 kV w obszarze gminy to:

- 2 linie Fasty – Knyszyn,
- 2 linie Fasty – Choroszcz,

- 1 linia 1 linia Fasty – Krupniki,
- 1 linia GPZ1 B-stok – Fasty.

Ponadlokalne elementy systemu radiokomunikacji i telefonii to:

- stacje radiowo – telewizyjna (Centrum Nadawcze RCTN w Krynicach)
- pas ochronny radiokomunikacji i teletransmisji w relacji SLR Topczewo – RTCN Krynice – SLR Kamień k/ Sztabina oraz RTCN Krynice – Białystok.

2.Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego zagospodarowania i przeznaczenia terenów.

2.1 Użytkowanie terenów.

Wykorzystanie całej powierzchni gminy Dobrzyniewo Duże wg stanu ewidencyjnego z roku 2002 przedstawia poniższa tabela:

Tabela 1

Lp	Wyszczególnienie	Użytkowanie gruntów w granicach administracyjnych gminy	
		2002r	
		ha	%
1	Powierzchnia ogółem	16,067	100,00
2	Użytki rolne w tym:	8,752	54,47
2.1	Grunty orne	4,138	25,76
2.2	Sady	141	0,88
2.3	Łąki	2,080	17,47
2.4	Pastwiska	1,666	10,36
3	Lasy	5,845	36,38
4	Grunty pozostałe	1470	9,15

Źródło – Rocznik statystyczny woj. Podlaskiego za 2002r. WOS w B-stoku.

Użytkowanie gruntów w gospodarstwach indywidualnych w granicach administracyjnych gminy przedstawia tabela nr 2.

Tabela 2

Lp	Wyszczególnienie	Użytkowanie gruntów w granicach administr. Gminy w gospodarce indywidualnej	
		ha	
		ha	%
1	Powierzchnia ogółem	10,476	100,00
2	Użytki rolne w tym	8,706	83,10
2.1	Grunty orne	4,118	39,31
2.2	Sady	141	1,35
2.3	Łąki	2798	26,71
2.4	Pastwiska	1648	15,73
3	Lasy	1317	1257
4	Grunty pozostałe	453	4,33

Źródło – Rocznik statystyczny woj. Podlaskiego za 2002r WOS w B-stoku.

Z przedstawionych w tabelach 1 i 2 danych wynika, że:

- w gminie występuje wyższy od średniego w województwie i kraju wskaźnik zalesienia obszaru wynikający z istnienia w gminie lasów Puszczy Knyszyńskiej gł. A.L.P.
- w strukturze użytków rolnych występuje ponad 50% udział użytków zielonych – wyższy niż w województwie i sprzyjający rozwojowi hodowli bydła, a także świadczący o wysokim stopniu aktywności biologicznej systemu ekologicznego
- stosunkowo mały jak na gminę podmiejska dysponującą zwłaszcza w sąsiedztwie Białegostoku stosunkowo dobrymi gruntami udział sadów w powierzchni ogółem – co może wskazywać na potrzebę intensyfikacji tego kierunku produkcji rolniczej. Stosunkowo mała rentowność takiej produkcji sprawia, że pojawiają się wnioski o przeznaczenie sadów pod zabudowę,
- znaczny i wzrastający udział terenów budowlanych oraz spora ilość terenów powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych i nieużytków wskazują z jednej strony na proces rozwoju urbanizacji z drugiej rekultywacji i zalesień,

2.2 Przeznaczenie terenów oraz formy osadnictwa i zabudowy.

Obowiązujący od 1993 roku z szeregiem późniejszych zmian miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Dobrzyniewo Duże, z mocy ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dniem 01 stycznia 2004r. stracił moc prawną. Z mocy ustawy jw. w zakresie przeznaczenia terenów obowiązują dokonane w nim zmiany i plany miejscowe uchwalone po 01 stycznia 1995r. określone w tabeli 3.

Tabela 3

Lp.	Nazwa planu lub zmiany planu	Nr uchwały rady gminy	Ogłoszenie w Dz. Urz. W. Podl.	Określenie obszaru planu lub zmiany planu
1	2	3	4	5
1	Zmiana m. pl. z. p. gm. Dobrzyniewo Kość. dot. cz. wsi Fasty, Dobrzyniewo K., Krynice, Zalesie, Kozinice, Dobrzyniewo D., Leńce, Szaciły, Ponikła	Nr V – 17/99 z 9.03.1999r.	Dz. Urz. WP Nr 13 poz. 151 z 1999r.	w. Fasty: og.3,38 ha z dz. Nr 124/1, 124/2, 172/4, 173/1, 173/2, 174/4, 167/1, 189/20, 199/7 pod. PUR. w. Ponikła: dz. Nr 61/2 i 66/2 (1,33ha), pod zabudowę MN. w. Dobrzyniewo Kość.: cz. Dz. Nr 22/10 pow. 0,35 ha pod zabud. MN. w. Krynice: dz. Nr. 47/27 (0,12) pod zab. MN. w. Dobrzyniewo Duże: cz. Dz. Nr 75 o pow. 1,03 pod RL (zalesienie). w. Leńce: og. 1,66ha z dz. Nr 80/8 podPE – pow. ekspl. sur. mineralne w. Szaciły: 1,5 ha z dz. Nr ½ i 7/5 pod. MRU – zabud. zagrodz. z usł. i 2,56 ha z dz. Nr 7/4 i ½ i 7/5 pod UT – usługi turystyczne
2	Zmiana m. pl. z. p. gm. Dobrzyniewo Kość. dot. cz. obszarów wsi: Dobrzyniewo D., Ponikła, Letniki, N. Aleksandrowo, Podlenice, Fasty, Kozinice, Kulikówka, Obrubniki, Krynice	Nr XIII/55/99 z 13.12.1999r.	Dz. Urz. WP. Nr 45 poz. 707 z 1999r.	w. Dobrzyniewo Duże: og. 3,75ha pod zabud. mieszk. jednorod. z usług. nieuciążliwymi z dz. Nr 160/1, 574/2, 597/3, 633, 7, 22/7, 22/8, 22/10, 22/12, 22/13, w. Ponikła: og. 1,16ha pod zabud. mieszk. jednorod. z usł. z dz. Nr 71/3, 71/4 i 73/9, w. Letniki: og. 3,4ha pod zalesienie – RL z dz. Nr: 4/1, 4/2, 4/3, w. Nowe Aleksandrowo: og. 5,91ha pod zabud. mieszk. jednorod. z usługami – MNU, z dz: 45/38, 45/39, 111, 112, 112, 114, 122, 108/2, 140/1, w. Podleńce: 0,66ha z cz. Dz. Nr: 165/3 pod zabud. rzemieślniczą z dopuszczeniem mieszk. jednorod. RMN w. Fasty: og. 1,16ha pod zabud. mieszk. jednorod. z dop. usług nieuciążliwych na dz. Nr: 156/6, 126/9, 126/10, w. Kozinice: og.0,84 ha z tego 0,08 ha z dz:138/8 pod zabud. usługowo - rzemieślniczą UR 0,76 i dz. Nr89/14 i 6/6 pod zabud. mieszk. jednorod. z symb. MN w. Kulikówka: og. 0,29ha pod zabud. mieszk. jednorod. z usługami MNU z dz. Nr: 756 i 794/2 o symb. w. Obrubniki: og. 0,41ha pod zabud. mieszk. jednorod. z usługami MNU na dz. Nr: 40/3 i 40/4 w. Krynice: og. 1,99ha z tego 0,70ha pod zabud. usług.- rzemieśln. na dz. Nr: 20/7 i 1,29ha pod zabud. mieszk. jednorod. z usługami na dz. Nr: 48/3, 48/5, 48/7.

1	2	3	4	5
3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego cz. Gm. Dobrzyniewo Kościelne dot. Obszaru wsi Fasty	Nr XXIX/143/01 z 30.07.2001r.	Dz. Urz. W.P. nr 32 poz. 574 z 2001r.	w. Fasty: og. 6,50ha lasów w tym: 5,58ha prywatn. i 0,82ha państwowych pod cmentarz wyznaniowy parafii rzymsko-katolickiej
4	Zmiana m. pl. zagosp. przestrz. gm. Dobrzyniewo Kość. dot. cz. wsi: Ponikła, Kozinice	Nr XXXI/153/01 z 23.10.2001r.	Dz. Urz. W.P. Nr 54 poz. 497, z 2001r.	w. Dobrzyniewo Duże: og. 4,15ha pod zabudowę mieszk. jednorod. z dopuszcz. usług i rzemiosła nieuciążliwego – MNU na dz. Nr: 22/16, 37, 33/6, 701/1, 703, 705, 99/5, 314/6, 314/7, 314/2, 315/3, 315/8, 315/9, 315/5, 1774/9, 1774/10, 1774/11, 1774/12, 353, 354, 355, 574/9, 744/11, 728, 729, 730, 731/3, 732/1, 82 w. Fasty: og. 1,07ha pod zabud. mieszkaniowa jednorodzinna z usługami i rzemiosłem nieuciążliwym MNUR na dz. Nr: 156/6, 163/2, 163/3, 163/6, 163/7, 163/8, 166/4, 166/6, 166/7, 166/8, 166/9, 166/11, 196/21, 196/22, 196/23, 196/26, 196/27, 196/28 w. Ponikła: ogółem 1,07ha pod zabudowę jw. MNUR na dz. Nr: 53/4, 62/9, 69/7 w. Kozinice: og. 1,01ha pod zabudowę mieszk. jednorod. z usługami i rzemiosłem MNUR na dz. Nr: 115/2
5	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego cz. gm. Dobrzyniewo Duże (tereny przemysłowe we wsi Fasty)	Nr. VIII/41/03 z 25.04.2003r.	Dz. Urz. W.P. Nr 51 poz. 1088 z 2003r.	w. Fasty: ogółem 61,36ha pod zabudowę: przemysłowo – usługowo - handlową, w tym usługi z zakresu handlu wielkopowierzchniowego z urządzeniami towarzyszącymi i parkingami i zielenią o symb. 1PU, UH, pod zabudowę przemysłowo – usługowo - rzemieślniczą o symb. 4PU, EE i 5PU, EE, pod zabudowę przemysłowo - usługową o symb. GPU, 7PU i 8PU (dot. obszaru położonego pomiędzy linią kolejową Białystok – Elk, drogą Fasty- Dzikie, drogą krajową Nr 65 Białystok – Elk i gr. m B-stoku.
6	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gm. Dobrzyniewo Duże dot. wsi Dobrzyniewo D.	Nr XIII/74/03 z 24.10.2003r.	Dz. Urz. W.P. Nr 113, poz. 2127 z 2003r.	w. Dobrzyniewo Duże: 0,0938ha pod zabudowę usługowa związana z potrzebami prod. rolniczej wraz z urządzeniami towarzyszącymi i infrastrukturą na dz. kom. Nr 81/1.

Jak wynika z powyższych danych obowiązujące plany miejscowe i zmiany obejmują bardzo małą część terenów istniejącego i projektowanego zainwestowania, które było przeznaczone na ten cel w b. miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Dobrzyniewo. W byłym miejscowym planie ogólnym z. p. gminy wyodrębnione były następujące główne formy użytkowania terenów:

- tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej o symb. MW** – co dot. b. małego powierzchniowo terenu istn. zabudowy tego typu we wsi Dobrzyniewo Duże (k. cegielni),
- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej** - posiadające zgody na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze występujące na mniejszych z reguły terenach we wsiach: Fasty 3 MN i 4 MN, Dobrzyniewo Kościelne 2 MN, Dobrzyniewo Duże 3 MN, Gniła 4 MN, Jaworówka 9MNL, Kozinice 2MN, Zalesie 2MN, Chraboły 6MN i Kulikówka 3MN (oznaczenia symb. wg. rys. planu gminy). Zabudowa tych terenów może następować w trybie decyzji o warunkach zabudowy jeżeli spełnione są wymogi art. 61 ust. 1 z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Pełne zagospodarowanie większych powierzchniowo terenów MN, wymagające nowych ulic i tych, gdzie brakuje sąsiadującej zabudowy (tzw. „Dobrego sąsiedztwa”) może wymagać sporządzenia planów miejscowych. Tereny te przeznaczyć należy również pod zabudowę w studium,

- c) **tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zagrodowej** (mieszanej – zwartej) o symb. MNR, które wstępowały we wsiach głównie podmiejskich, urbanizujących się, z przewagą zabudowy nierolniczej i procesami zmian zabudowy zagrodowej na mieszkaniową jednorodziną. Tereny te obejmowały również znaczne ilości terenów plombowych, często o wysokich klasach bonitacyjnych. Realizacja zabudowy nierolniczej na tych terenach we wsiach: Fasty 1MNR, Dobrzyniewo Fabryczne 1MNR, Nowe Aleksandrowo 1MNR i Ogrodniki 1MNR, może następować w trybie decyzji o warunkach zabudowy jeżeli spełnione są wymogi art. 61 ust. 1 w/w ustawy. Liberalizacja przepisów art. 7 ustawy z dnia 3 lutego 1995r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych dokonana art. 76 ustawy z 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym stwarza szansę sukcesywnej zabudowy terenów plombowych o małej powierzchni z „dobrym sąsiedztwem”. Większe tereny plombowe o chronionych kl. bonitacyjnych gr. rolnych lub nie posiadające „dobrego sąsiedztwa” będą mogły być zabudowane zabudową zagrodową (rolniczą) lub ogrodniczą bądź też będą oczekiwać sporządzenia planu miejscowego. Tereny te traktuje się jako zaszczość prawną (prawa nabyte) i włącza się do terenów budowlanych w studium,
- d) **tereny zabudowy mieszkaniowej zagrodowej i jednorodzinnej**: o symb. MNR występujące we wsi gminnej Dobrzyniewo Duże tj. zabudowy zwartej o funkcji mieszanej z przewagą zagrodowej. Tereny te należą generalnie do kategorii terenów rolniczych, a realizacja zabudowy nierolniczej musi spełniać warunki wymienionej w art. 7 ustawy o ochronie gruntów rolnych. Tereny te zawierają duże powierzchnie niezabudowane działek plombowych, których w studium należałoby w zasadzie przekształcić w tereny typu MNR i objąć planem miejscowym,
- e) **tereny zabudowy mieszkaniowej zagrodowej z dopuszczeniem zabudowy jednorodzinnej o symb.** MRj występują we wszystkich wsiach pozostałych. Zawierają one również znaczne jeszcze rezerwy działek plombowych, które mogą być sukcesywnie zabudowywane na podstawie decyzji zabudową mieszkaniową jednorodziną lub letniskową. Tereny te adaptuje się do ustaleń studium w całości jako zaszczość prawną (prawa nabyte),
- f) **tereny usług**, w tym z zielenią towarzyszącą w tym: A – administracji, UO – oświaty i wychowania, US – sportu, UR – rzemiosła usługowego, UH – handlu, UI – inne oraz AUC – usług w formie skoncentrowanej. W znacznej części tereny te były już zainwestowane zwłaszcza infrastrukturą społeczną komunalną. Tereny niezabudowane o w/w funkcjach posiadające zgody na przeznaczenie na cele nierolnicze wymagają uwzględnienia w kierunkach zagospodarowania z równoczesnym uogólnieniem przeznaczenia (elastyczność programowa w sytuacji niepewności inwestycyjnej). Największe ilości terenów tego typu wystąpiły we wsiach: Dobrzyniewo Duże, Fasty, Nowe Aleksandrowo, Chrańboły, Pogorzałki, Kopisk i Kozińce,
- g) **tereny przemysłu składów i budownictwa**: o symb. PSB występowały w stosunkowo niewielkich ilościach (nie licząc kompleksu terenu PSB objętego planem miejscowym w Fastach z roku 2003) głównie we wsiach: Dobrzyniewo Duże, Fasty, Obrubniki, Pogorzałki i Kozińce. Ze względu na posiadanie zgody na przeznaczenie gruntów rolnych na cele nierolnicze mogą być łatwo zabudowywane na podstawie decyzji o warunkach zabudowy. W kierunkach studium wymagają pełnego uwzględnienia wg. dot. funkcji,
- h) **tereny eksploatacji powierzchniowej surowców**: (mineralnych) o symb. P.E występują we wsiach: Dobrzyniewo Duże 19 i 20 PE (w tym cegielnia), Pogorzałki 8 PE, Kozincach 11 PE i wymagają uwzględnienia w kierunkach zagospodarowania studium z obowiązkiem rekultywacji,
- i) **tereny baz obsługi rolnictwa i zlewni mleka** o symbolach **RUP** i **RUZ**. Baza obsługi rolnictwa istniała tylko we wsi Dobrzyniewo Duże, a zlewnie mleka w szeregu większych wsi. W studium tereny i obiekty wymagają adaptacji z rozszerzoną funkcją produkcyjno – usługową i ew. obsługi turystyki i rekreacji,
- j) **tereny cmentarzy** czynnych i zamkniętych, oraz projektowanych adaptować należy w kierunkach zagospodarowania z równoczesnym zapewnieniem, cmentarzom czynnym stosownych rezerw terenowych
- k) **tereny urządzeń zaopatrzenia w wodę, odprowadzenia i utylizacji ścieków oraz składowania odpadów stałych** należy zaadaptować w kierunkach studium z odpowiednim do potrzeb studium z odpowiednimi rezerwami. Stosowne informacje szczegółowe w tym zakresie zawierają punkty: 11.5, 11.6, 11.7.
- l) **tereny dróg krajowych i urządzeń komunikacji o symb. KS**, urządzeń elektroenergetyki o symb. EE oraz łączności o symb. UŁ należy zaadaptować w „kierunkach zagospodarowania”, ze stosownymi modyfikacjami wynikającymi zarówno ze stanu istniejącego jak i zamierzeń projektowych. Zdezaktualizowany całkowicie jest natomiast korytarz przebiegu północnej obwodnicy m. Białegostoku ciągiem drogi krajowej ekspresowej Nr S19.

Generalnie, przeważająca większość ustaleń byłego miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gm. Dobrzyniewo Kościelne z późniejszymi zmianami w zakresie przeznaczenia terenów jako zaszcłość planistyczna nadaje się do zaadoptowania w studium.

- m) stopień wyposażenia wsi gminy, zwłaszcza wsi podmiejskich w infrastrukturę wodno – kanalizacyjną, energetyczną i telekomunikacyjną, sprawia, że tereny tych wsi położone w już ukształtowanych zespołach zabudowy lub ich sąsiedztwie stwarzają względną łatwość pełnego uzbrojenia i atrakcyjność do zabudowy.

3. Stan ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony.

Zg. Art. 2 pkt. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, przez „ład przestrzenny” należy rozumieć takie ukształtowanie przestrzeni, które tworzy harmonijną całość oraz uwzględnia w uporządkowanych relacjach wszelkie uwarunkowania funkcjonalne, społeczno – gospodarcze, środowiskowe, kulturowe oraz kompozycyjno – estetyczne.

Przekształcenia i rozwój zagospodarowania przestrzennego rolniczej gminy Dobrzyniewo Duże, podobnie jak innych gmin podmiejskich uległy gwałtownemu przyśpieszeniu od początku lat 90 – tych, tj. rozpoczęcia przemian systemu społeczno – gospodarczego kraju. Przemiany te zaowocowały w szczególności:

- a) wzmożonym obrotem gruntami i nieruchomościami rolnymi, w skutek zniesienia ograniczeń prawnych i możliwości zdyskontowania łatwych zysków z przekształceń terenów rolnych jako długofalowej intratnej lokalizacji kapitału
- b) popytem na tańsze i większe niż w m. Białymstoku działki budowlane w strefie podmiejskiej , z możliwością uzyskania wyposażenia w podstawową komunalną infrastrukturę techniczną
- c) chęcią właścicieli gospodarstw rolnych na przekształcenie ich w tereny budowlane, często bez uwzględniania ich położenia i walorów rolniczych (wysokiej bonitacji), czemu sprzyja ponoszenie kosztów wyłączenia z produkcji przez inwestorów
- d) chęcią osiągnięcia w sytuacji jw. zysków nadzwyczajnych z przekształceń, wielokrotnie przekraczających rentowność produkcji rolniczej,
- e) wzrastającym popytem na działki mieszkaniowe położone w bliskim sąsiedztwie walorów przyrodniczych (lasów, wód) w środowisku o wyższym stopniu czystości niż w silnie zurbanizowanym środowisku miejskim
- f) względną łatwością przekształceń prawnych terenów rolnych w budowlane – często niezależnie od możliwości ich wyposażenia w infrastrukturę techniczną i drogową,
- g) wynikającymi z w/w przesłanek tendencjami do rozpraszania zabudowy poza zwartymi terenami zabudowy jednostek osadniczych – czego efektem jest:
 - mała efektywność inwestycji infrastruktury technicznej, w tym kanalizacji, owocująca przejściowo niskimi standardami zamieszkiwania i lokalnymi zagrożeniami środowiska przyrodniczego,
 - spiętrzania potrzeb w zakresie inwestycji komunalnych, w skutek dekoncentracji zapotrzebowania na media,
 - rozbijanie zwartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej i utrudnianie przekształceń w strukturze obszarowej gospodarstw rolnych,
 - deprecjacja tradycyjnego krajobrazu kulturowego osadnictwa wiejskiego,
 - nadmiar terenów budowlanych w stosunku do faktycznych potrzeb, powodujący poprzez przypadkowość procesu obrotu dalsze rozpraszanie inwestycji budowlanych,
 - nadmiar włączeń lokalnych do dróg krajowych i wojewódzkich i spowodowane tym zagrożenia ruchu.

Największe zagrożenia ładu przestrzennego w dłuższym horyzoncie czasowym występują w gminie na dużym obszarze przewidywanym do intensywnej urbanizacji z udziałem zabudowy mieszkaniowej wielu i jednorodzinnej oraz usług podstawowych i ponad podstawowych. Dotyczy to części obszaru gminy Fasty położonego między trasą kolejową PKP Białystok – Ełk, granicą z wsią Porosły i Łyski w gm. Choroszcz oraz planowanym odcinkiem krajowych dróg ekspresowych Nr S8 i Nr S19 (Dobrzyniewo – aktualna droga NrS8 z węzłem w Łyskach) – na tzw. Zachodnim kierunku rozwoju m. Białegostoku. Kontynuowanie fragmentarycznej zabudowy tego terenu bez całościowej koncepcji programowo – przestrzennej, obejmującej również tereny w gm. Choroszcz i bez stosownych planów

miejscowych może zaprzepaścić przyszłą realizację dużego zespołu zabudowy typu miejskiego. Efektem kontynuacji dotychczasowych tendencji będą: brak możliwości wykształtowania układu ulicznego o parametrach przystosowanych do potrzeb dużego zespołu mieszkaniowego, słabe powiązania z drogowym układem zewnętrznym, brak stosownych terenów dla infrastruktury społecznej w tym rekreacji, trudności wyposażenia w infrastrukturę kanalizacyjną. Obudowa istniejącego systemu dróg rolniczych o niskich parametrach spowoduje deprecjację części terenów położonych między przypadkowo realizowaną zabudową, ze stratą dla właścicieli. Efektem fragmentarycznej zabudowy w/w kompleksu terenów będzie brak możliwości osiągnięcia jakiegokolwiek całościowej kompozycji zespołu. Kierunki zagospodarowania przestrzennego studium powinny zmierzać do likwidacji w/w zagrożeń i generalnie koncentracji procesów urbanizacyjnych na określonych terenach, stosownie do: faktycznych potrzeb budowlanych, możliwości realizacji infrastruktury społecznej i technicznej. Należy również zauważyć, że utrata mocy prawnej planu gminy z roku 1993 i liberalizacja przepisów o ochronie gruntów rolnych mogą stwarzać dodatkowe zagrożenia ładu przestrzennego.

4. Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego.

4.1. Położenie fizyczno – geograficzne i administracyjne, struktura użytkowania gruntów

Gmina Dobrzyniewo Duże położona jest w obrębie dwóch mezoregionów tj. Wysoczyzny Białostockiej i Doliny Narwi – stanowiącej skrajną część południowo – wschodniego fragmentu mezoregionu Kotliny Biebrzańskiej.

Obie w/w jednostki fizyczno – geograficzne wchodzą w skład wielkiego regionu fizyczno – geograficznego Nizina Północnopodlaska (J. Kondracki, 1978 r.).

4.2. Rzeźba i geomorfologia obszaru

Doliny Narwi i Supraśli stanowiące południową i południowo – zachodnią część obszaru gminy położone są na wysokości 107 – 112 m. n.p.m. Charakteryzują się płaskorówninną rzeźbą terenu oraz występowaniem piaszczysto – mułowych osadów rzecznych i torfów. W południowo – zachodniej części gminy występują w bezpośrednim sąsiedztwie doliny Narwi tarasy wyższe zbudowane z piasków rzecznych i piaszczysto – żwirowych osadów wodnolodowcowych. Również one charakteryzują się płaską powierzchnią, miejscami urozmaiconą niewysokimi wydymami piasków.

Środkowa część obszaru gminy jest mocno pofałdowaną wysoczyzną morenową z ciągami wałów moren czołowych (Krynice – Wasilków – Sofipol) zbudowana z piasków eolicznych oraz pagórków kemowych. Wzgórza moren czołowych osiągają wysokość rzędu 185 – 202 m. n.p.m. przy wysokościach względnych dochodzących do 70 m. i nachyleniach zboczowych od kilku do kilkunastu stopni. W obrębie tej części obszaru gminy (strefy moren czołowych) występują także liczne zagłębienia terenu o utrudnionym odpływie wód.

Północna część gminy o wysokości 150 – 165 m. n.p.m. charakteryzuje się niskofalistą rzeźbą terenu z licznymi niewielkimi wzniesieniami i jest ona całkowicie zalesiona, a zbudowana z piaszczystych osadów fluwioglacjalnych i pagórków kemowych.

Rzeźba terenu poza częścią obszaru moren czołowych stanowi korzystny element środowiska przyrodniczego dla rozwoju i funkcjonowania rolnictwa. Średni wskaźnik bonitacji rzeźby terenu w skali 10-cio punktowej IUNG wynosi 7,7 pkt (średni wskaźnik dla byłego województwa również wynosi 7,7 pkt).

Współczesne procesy geomorfologiczne na obszarze gminy nie powodują istotnych zmian w rzeźbie terenu – zmiany powodowane erozją wodną są znikome i nie wpływają na istotne zmiany w konfiguracji terenu, jedynie niewielkie zmiany w jej krajobrazie powodowane są stosunkowo chaotyczną powierzchnią eksploatacją surowców mineralnych.

4.3. Budowa geologiczna i surowce mineralne

4.3.1. Budowa geologiczna

Obszar gminy Dobrzyniewo Duże położony jest w obrębie dużej jednostki geostrukturalnej zwanej wyniesieniem mazursko – podlaskim, wchodzącym w skład prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej.

Podłoże osadów czwartorzędowych na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże stanowią:

- osady kredy górnej w miejscu usytuowania obszaru gminy zalegają na głębokości ca 200 – 220 m. i są wykształcone w postaci margli, wapieni porowatych z krzemieniami oraz kredy piszącej,
- na rozmytej i zerodowanej powierzchni skał węglanowych kredy górnej zalegają utwory trzeciorzędowe reprezentowane przez osady oligocenu, głównie piaski kwarcowo – glaukonitowe lub piaski kwarcowe z domieszką glaukonitu i drobnego łyszczyku. Piaski te są przewarstwione mułkami lub iłami piaszczystymi. Maksymalna miąższość osadów oligoceńskich wynosi ca 75 m.
- na urozmaiconej morfologicznie powierzchni osadów oligoceńskich w formie izolowanych płatów zalegają słodkowodne i lądowe utwory mioceńskie, głównie drobnoziarniste piaski kwarcowe, mułki i ły. Nawiercona miąższość osadów mioceńskich wynosi maksymalnie 20 m.

Na w/w podłożu zalega pokrywa utworów czwartorzędowych, której miąższość na obszarze gminy wynosi ca 200 m.

Czwartorzęd reprezentowany jest przez osady kolejno po sobie następujących zlodowaceń – od podlaskiego do bałtyckiego, które przedzielają osady interglacjalnie. Układ utworów czwartorzędowych plejstoceniowych licząc od dołu (spągu) przedstawia się następująco:

- osady zlodowacenia podlaskiego (najstarszego) reprezentowane przez piaski i żwiry wodnolodowcowe oraz gliny zwałowe zalegające jedynie w głębokich obniżeniach podłoża czwartorzędowych – nie tworzą ciągłego poziomu.
- recesyjne osady zastoiskowe i wodnolodowcowe pokryte osadami glacialnymi zlodowacenia południowopolskiego, reprezentowanymi głównie przez gliny zwałowe występujące w towarzystwie osadów wodno – lodowcowych i zastoiskowych.

Osady zlodowacenia południowopolskiego od następnego zlodowacenia tj. środkowopolskiego są rozdzielone poziomem osadów interglacjalnych mazowieckiego, który tworzą mułki piski i żwiry rzeczne oraz pylaste utwory jeziorne.

Utwory zlodowacenia środkowopolskiego reprezentowane są przez 3 poziomy glin zwałowych i piaszczysto – żwirowych osadów wodnolodowcowych oraz rozdzielających je utworów zastoiskowych (ły, mułki, piaski pylaste).

Osady stadiału północno – mazowieckiego zlodowacenia środkowopolskiego budują dzisiejszą powierzchnię gminy i oprócz glin zwałowych i piasków wodnolodowcowych reprezentowane są także przez utwory lodowcowe moren czołowych, kemów i ozów oraz utwory zastoiskowe.

Utwory zlodowacenia północnopolskiego (bałtyckiego) reprezentowane są przez piaski i żwiry rzeczne budujące wyższe tarasy w dolinach Narwi i Supraśli oraz mułki jeziorne.

Piaski i mady oraz torfy i namuły wypełniają dna dolin współczesnych rzek i zagłębień bezodpływowych. Ich przestrzenne rozmieszczenie na powierzchni gminy przedstawia się następująco:

- doliny rzek Narwi i Supraśli budują głównie torfy i mady, a ich wyższe tarasy w zachodniej części gminy budują piaski rzeczne o wodnolodowcowe miejscami przewiane, formujące niewysokie wydmy (piaski eolityczne),
- doliny mniejszych cieków wodnych i zagłębień bezodpływowych występujących w obrębie wysoczyzny wypełniają namuły, mady i piaski,
- południową, środkową i częściowo północną część budują głównie gliniasto – piaszczyste utwory lodowcowe,
- północną część budują głównie piaszczysto – żwirowe osady wodnolodowcowe,
- środkową i zachodnią część budują utwory lodowcowe, osady fluwioglacjalne i piaski rzeczne, na powierzchni których występują wzgórza i wały moren czołowych oraz kemów a także pola piasków przewianych uformowanych nieraz w postaci wydm. Obszary te stanowią główną bazę pozyskiwania surowców mineralnych na obszarze gminy.
- na powierzchni utworów lodowcowych w obrębie miejscowości Dobrzyniewo Duże zalegają utwory zastoiskowe (ły warwowe) nadające się do produkcji cegły.

4.3.3. Surowce mineralne

Występowanie surowców mineralnych na obszarze gminy wiąże się z przestrzennym układem i rodzajem utworów czwartorzędowych. Występują one w przypowierzchniowej warstwie tych utworów i są eksploatowane metodą odkrywkową.

W gminie Dobrzyniewo Duże zostały udokumentowane następujące złoża:

- surowców ilastych „Dobrzyniewo” – pola I i II w kat. A + B + C₁ o łącznych zasobach bilansowych 523.000m³, którego surowcem użytkowym są ility warwowe i mułki zastoiskowe o średniej miąższości warstwy produktywnej – 6,80 m., przydatne do produkcji wyrobów cienkościennych i cegły pełnej. Złoże nie jest eksploatowane.
- kruszywa naturalnego drobnego „Pogorzałki” dla potrzeb budownictwa i drogownictwa (karta rejestracyjna) o szacunkowych zasobach: piasek – 22 000 ton i pospółka – 37 000 ton,
- kruszywo naturalne „Koziniec” o zasobach bilansowych 44tys. Mg

Z analizy prac geologiczno – poszukiwawczych wynika, że na obszarze gminy brak jest zasobów surowcowych o znaczeniu ponadregionalnym. Wszystkie dotychczasowe prace poszukiwawcze ocenia się jako całkowicie negatywne.

Aktualnie na terenie gminy znajdują się 23 punkty eksploatacji surowców użytecznych stałych, w tym wyrobisk: 1 surowców ilastych, 10 piasków i 12 piasków ze żwirem. Z 23 w/w wyrobisk 8 typowanych jest do rekultywacji. Są to wyrobiska (w większości nieczynne) położone na gruntach następujących miejscowości: kol. Dobrzyniewo Duże, kol. Dobrzyniewo Kościelne, Podleńce, Koziniec, Obrubniki, Szaciły (Gajówka), Nowe Aleksandrowo i Dobrzyniewo Duże (iły).

Podstawowym kruszywem są piaski i pospółki, które eksploatowane są przeważnie sposobem ręcznym przez miejscową ludność, głównie dla potrzeb budownictwa indywidualnego. Jedynie w dwóch większych wyrobiskach tj. w okolicy wsi Leńce należącym do Woj. Przedsiębiorstwa Urządzeń Melioracyjnych i Wodnych w Białymstoku stosuje się zmechanizowany sposób wydobywania kruszywa – o rocznej wydajności do 500 m³ piasku i kruszywa grubego oraz w wyrobisku Szaciły będącym w zarządzaniu Rejonowego Zarządu Dróg Publicznych w Białymstoku – o rocznym wydobyciu do 4 000 m³.

Aktualnie prowadzona jest eksploatacja kruszywa w Odkrywkowym Zakładzie Górniczym zlokalizowanym w obrębie gruntów wsi Koziniec.

Na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże zostały wydzielone następujące obszary perspektywicznego występowania złóż surowców mineralnych stałych:

a) obszary kruszywa naturalnego drobnego we wsiach:

- Kulikówka – wzgórze piasków wydmych - symb. R/PG
- Kobuzie – płat piasków rzecznych - symb. R/PG
- Pogorzałki – wzgórze piasków wydmych - symb. 1R/PG
- Pogorzałki – wzgórze kemowe - symb. 3 R/PG
- Gniła – wzgórze kemowe - symb. 1 R/PG
- Leńce – płat utworów lodowcowych - symb. 1 R/PG

b) obszary kruszywa naturalnego grubego we wsiach:

- Chraboły – wzgórze morenowe - symb. R/PG
- Szaciły – pagórki osadów lodowcowych - symb. R/PG
- Pogorzałki – wzgórze morenowe - symb. PG
- w. Pogorzałki – wzgórze utworów lodowcowych - symb. 2R/PG
- w. Gniła – płat utworów lodowcowych - symb. 2R/PG
- Podleńce – płat utworów lodowcowych - symb. R/PG
- kol. Dobrzyniewo D. – wzgórze utworów lodowcowych - symb. 1R/PG (żw. nieczynna),
- kol. Dobrzyniewo D. – płat utworów lodowcowych - symb. 2R/PG,
- Leńce (Wiatrakowa Góra) – wzgórze morenowe - symb. 2R/PG,
- w. Fasty (żw. nieczynna) – wzgórze utworów lodowcowych - symb. R/PG.

Materiały źródłowe – Przedsiębiorstwo Geodezyjne w Warszawie „POLGEOL” 1992 r. Arch. – Wyzd. Ochrony Środowiska UW w Białymstoku.

4.4. Wody powierzchniowe i podziemne

4.4.1. Wody powierzchniowe

a) Hydrografia

Obszar gminy Dobrzyniewo Duże należy do dorzecza Wisły i zlewni rzeki Narwi. Główny układ sieci hydrograficznej gminy tworzy rzeka Narew oraz jej prawobrzeżny dopływ rzeka Supraśl z rzeką Białą. Rzeki te wyznaczają południowo – zachodnią i południową granice gminy.

Wszystkie pozostałe ciek powierzchniowe występujące na obszarze gminy odprowadzają swe wody do w/w rzek i tak:

- ciek wodny Kulikówka (Myśliwiec) wraz z innymi bezimiennymi ciekami odprowadza wody ze środkowej części obszaru gminy,
- ciek wodny Krzemianka (prawy dopływ rz. Czarnej) odwadnia północno – wschodnią część gminy,
- kilka bezimiennych cieków i rowów melioracyjnych odprowadza wody z południowej i zachodniej części gminy bezpośrednio do rzek Narwi i Supraśli.

Zarówno koryto rzeki Narwi jak i Supraśli jest na tym odcinku uregulowane, a ich doliny zmeliorowane. Odcinek rzeki Supraśl położony w obrębie granic gminy stanowi najbardziej zagospodarowaną część rzeki Supraśl (jazy, próg wodny).

b) Wielkości przepływowe rzek

Przepływy charakterystyczne i spływy jednostkowe w podstawowych przekrojach głównych rzek gminy Dobrzyniewo Duże zawiera tabela 3.

Tabela 3

Rzeka Przekrój	Pow. w km ²	Przepływ w m ³ /sek.					Spływy jednostk. l/sek./km ²				
		NNQ	SNQ	SQ	SWQ	WQ	NN	SN	S	SW	W
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Narew uj. Supraśli	4307,9	2,47	4,27	15,9	268,0	358,0	0,573	0,991	3,690	62,211	83,103
Poniżej uj. Supraśli	6124,5	3,05	6,97	22,4	-	-	0,498	1,138	3,657	-	-
Supraśl w. Fasty	1816,6	1,66	3,63	9,52	40,1	123,0	0,914	1,998	5,240	22,074	67,708
ujście	1856,3	1,69	3,68	9,66	-	-	0,910	1,982	5,203	-	-
Biała uj. do Supraśli	125,4	0,25	0,56	1,254	6,5	9,74	2,018	4,495	10,0	51,9	77,0

Źródło: Regionalny plan gosp. wodnej woj. białostockiego – Hydroprojekt Warszawa 1982 r. (1961 – 1975).

Przepływy dyspozycyjne (95%) wód powierzchniowych w gminie Dobrzyniewo Duże zawiera tabela 4

Tabela 4

Rzeka przekrój	Przepływy w m ³ /sek. z obszaru		
	SNQ (95%)	Qn*	Q Dyspozycyjne
1	2	3	4
Narew uj. Supraśli	4,27	3,00	+1,27
pow. uj. Supraśli	6,97	4,46	+2,51
Supraśl wod. Fasty	3,63	1,80	+1,83
uj. do Narwi	3,68	1,82	+1,85

* - przepływ nienaruszalny (wielkość wg. kryterium hydrobiologicznego – IMiGW Warszawa 1980 r.) w podstawowych przekrojach SNQ (95%).

Z powyższego zestawienia wynika, że obszar gminy ma znaczną dyspozycyjność zasobów wód powierzchniowych.

c) Rzędne zasięgu fali powodziowej rzeki Narwi i Supraśli w obrębie obszaru gminy przedstawia tabela 5.

Nazwa rzeki	Miejsce przekroju	Rzędna fali powodziowej	Spadek lustra wody w %
1	2	3	4
Narew	rz. Jaskranka	108,42	0,166
	St. kol. Borsukówka	108,64	
	Piaski	109,06	
	Rybaki	109,48	
	Złotoria	109,76	
	Złotoria uj. Supraśli	110,15	
	Żółtki		
Supraśl	ujście do Narwi	109,76	
	Jaworówka	111,11	
	Dzikie	112,01	
	Fasty	112,34	
	Nowe Aleksandrowo	113,70	
	Uj. Rz. Białej	114,28	
	Leńce	114,73	
	Usowicze	115,71	

Do osiedli o potencjalnym zagrożeniu falą powodziową rzeki Supraśl na obszarze gminy zalicza się wsie: Dzikie, Fasty i Dobrzyniewo Fabryczne.

d) Stan czystości wód powierzchniowych

Przestrzenny układ stanu czystości wód powierzchniowych przedstawia się jak niżej:

rz. Narew:

- do ujścia rz. Supraśl III kl. Poniżej ujścia Supraśli na wysokości obszaru gminy Dobrzyniewo III kl. czystości z okresową poprawą do II kl. Czystości,

rz. Supraśl:

- od ujścia Sokołdy do ujścia Białej II kl. a od ujścia Białej do ujścia do rzeki Narew pozaklasowe (n.o.n)

stan projektowany – poniżej Michałowa aż do ujścia rzeki Białej I kl. czystości, a od rz. Białej do ujścia do rzeki Narew – III kl. czystości.

Na pozostałych mniejszych ciekach wodnych brak jest badań kontrolnych. Należy podkreślić, że nie obserwuje się na nich wpływu zanieczyszczeń ściekowych związanych z działalnością gospodarczą (przeważnie są to wody zaliczane do II kl. czystości).

4.4.2. Wody podziemne

Wody podziemne o znaczeniu użytkowym występują głównie w piaszczysto – żwirowych utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych oraz w węglanowych utworach kredowych.

Wodonośność utworów przedczwartorzędowych jest stosunkowo słabo rozpoznana. W kredzie wody występują przede wszystkim w utworach piaszczystych oraz szczelinach opok, margli i kredy pizającej. W Fastach główny poziom wodonośny w utworach kredowych występuje na głębokości 250 – 350 m. (1965 r.).

Natomiast występowanie wód w utworach trzeciorzędowych ma ściśle powiązanie z piaszczystą serią oligocenu i miocenu o miąższości ca 50 m. Warstwa wodonośna w tych utworach występuje na głębokości od 100 – 140 m. a wydajność studni kształtuje się w granicach 40 – 50 m³/h, natomiast wydajności jednostkowe wahają się od 2,5 do 4,0 m³/h/1 m.s.

Główne źródło ujmowania wód podziemnych dla celów użytkowych na obszarze gminy stanowią utwory czwartorzędowe.

W obrębie tych utworów wyróżnia się kilka poziomów wodonośnych charakteryzujących się zróżnicowaną zasobnością i zasięgiem przestrzennym.

Są to następujące poziomy wodonośne:

Poziom I – przypowierzchniowy,

Poziom II – międzymorenowy (II b i II a),

Poziom III – spągowy.

Charakterystyka tych poziomów (w układzie od dołu do góry) przedstawia się następująco:

poziom III – spągowy – rzędne stropu wahają się w granicach 36 – 73 m n.p.m. Natomiast strop zalegania tego poziomu w dolinie Supraśli jest inny i wiąże się z występowaniem piaszczystego kompleksu wodonośnego o miąższości ponad 100 m tworzącego jedną warstwę wodonośną pod względem hydraulicznym. Seria tego piaszczystego kompleksu wodonośnego łączy poziom spągowy (III) z poziomami wyżej zalegającymi.

Rzędne spągu warstw wodonośnych poziomu III najczęściej występują w przedziale rzędnych 25 – 45 m n.p.m. i mogą łączyć się z kolei z wodami występującymi w utworach trzeciorzędowych. Miąższość tego poziomu jest zróżnicowana i tak: w okolicy doliny kopalnej Supraśli sięga rzędu 40 – 65 m, a na pozostałych obszarach występujące miąższości tego poziomu wynoszą od 15 – 25 m.

Studnie ujmujące poziom III wodonośny w dolinie kopalnej Supraśli i Narwi odznaczają się dużymi wydajnościami w granicach 100 – 265 m³/h (Jurowce) i wysokimi wartościami wydajności jednostkowych od 20 do 37 m³/h/1 m.s. Na pozostałym obszarze uzyskane wydajności kształtują się w granicach 45 do 60 m³/h a wydajności jednostkowe od 4 do 10 m³/h/1 m.s.

Pod względem bakteriologicznym wody tego poziomu nie budzą zastrzeżeń.

poziom II – międzymorenowy

W obrębie tego poziomu z uwagi na formę rozprzestrzeniania i warunki hydrologiczne wyróżnia się dwa poziomy – II b i II a:

- **poziom międzymorenowy II b** charakteryzują:
 - zachowanie ciągłości występowania,
 - przedział rzędnych 70 – 100 m n.p.m., najniższe rzędne stropu w rejonie rz. Supraśl ca 89,0 m n.p.m., rzędne spągu od 62 do 93 m n.p.m.,
 - połączenie z poziomem III w rejonie połączenia Narwi i Supraśli,
 - miąższość warstwy wodonośnej na terenach wysoczyznowych od 4 do 36 m,
 - średnia wydajność w zależności od terenu 12 – 43 m³/h, a średnia wydajność jednostkowa do 11 m³/h/1 m.s.
 - miąższość osadów dolinnych wodonośnych od 24 – 37 m (średnia wyliczona miąższość dla doliny Supraśli wynosi 29,3m),
 - wydajność całkowita w dolinie Supraśli od 45 do 265 m³/h, przy średniej wynoszącej 92,8 m³/h,
 - wydajności jednostkowe od 7,3 do 54,3 m³/h/1 m.s. (średnia 21 m³/h/1 m.s.).

Pod względem bakteriologicznym wody poziomu II b nie budzą zastrzeżeń.

- **poziom międzymorenowy IIa** występuje w przedziale rzędnych 100 – 130 m n.p.m i nie zachowuje ciągłości rozprzestrzeniania się. Charakteryzuje się on następującymi parametrami:
 - na terenach wysoczyznowych miąższością warstwy wodonośnej najczęściej 10 – 20 m, średnią wydajnością jednostkową 8,2 m³/h/1 m.s
 - w dolinie Supraśli i Narwi miąższością średnią – 24 m, wydajnością średnią studzien 91,6 m³/h, wydajnością jednostkową średnią 20,7 m³/h/1 m.s.

Rzeczywistą głębokość zalegania warstwy wodonośnej i ich wydajności przedstawiają wybrane istniejące ujęcia wód podziemnych wykonane w ramach zwodociągowania wsi na terenie gminy, a mianowicie:

- Dobrzyniewo Duże – 2 studnie o głębokości 51 i 52 m i wydajności 65 i 88 m³/h,
 - Bohdan – 2 studnie o głębokości 71 i 64 m i łącznej wydajności 63 m³/h,
 - Jaworówka – 2 studnie o głębokości 44 i 42,5m i wydajności 27m³/h i 69 m³/h,
 - Nowe Aleksandrowo – 1 studnia o głębokości 43 m i wydajności 28,9 m³/h.
- **poziom I – przypowierzchniowy**
Złożona budowa geologiczna, zmienność litologiczna utworów przypowierzchniowych a także sama morfologia terenu sprawiają, że warunki hydrogeologiczne poziomu przypowierzchniowego są zróżnicowane. Poziom ten występuje na całym obszarze gminy i układa się mniej więcej współkształtnie do rzeźby terenu, co dokumentują studnie kopane.

Najlepszymi parametrami hydrogeologicznymi charakteryzują się warstwy wodonośne występujące w aluwkach rzeki Supraśl, Narwi i częściowo Białej. Miąższość warstwy wodonośnej waha się tu w granicach od 17 do 36 m, a wydajność jednostkowa od 12 do 40 m³/h/1 m.s.

Do obszarów z możliwością ujęcia I poziomu wodonośnego studniami wierconymi można zaliczyć doliny rzeki Supraśli i Narwi.

Przeciętna głębokość zalegania I poziomu wody gruntowej na wysoczyźnie występuje na głębokości od 2,0 do 5,0 m, lokalnie poniżej 5,0 m. Parametry fizykochemiczne wód przypowierzchniowych mieszczą się w granicach norm dopuszczalnych, natomiast budzą zastrzeżenia w zakresie zanieczyszczeń bakteriologicznych.

Obszar gminy Dobrzyniewo Duże zalicza się do rejonów o korzystnych warunkach hydrologicznych.

Znaczna część obszaru gminy Dobrzyniewo Duże objęta jest zasięgiem występowania Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (G.Z.W.P.) nr 218 o znaczeniu krajowym. Granice zasięgu G.Z.W.P. ustalone zostały decyzją KDH2/013/5996/97 Ministra OŚ, ZN i L z dn. 5.02.1997 r. G.Z.W.P.

Główny cel ochrony wód podziemnych wyznaczonego zbiornika to zahamowanie procesów ich zanieczyszczania a w miarę możliwości przywrócenie i zachowanie ich naturalnej jakości dla obecnych i przyszłych użytkowników oraz naturalnej funkcji tych wód w ekosystemach.

Biorąc powyższe pod uwagę, w obrębie wyznaczonej strefy ochrony GZWP nr 218 wyodrębniono sektory I, II i III różniące się budową geologiczną, warunkami hydrogeologicznymi, użytkowaniem i przeznaczeniem terenu, a w związku z tym, także koncepcją ochrony.

Sektor I – obejmuje wschodnią część zbiornika pradoliny Supraśli znajdującą się w obrębie konturu zasilania ujęć komunalnych, zlokalizowanych w Wasilkowie i Jurowcach.

Sektor II – obejmuje środkową i zachodnią część doliny Supraśli stanowiącą zasadniczą część GZWP nr 218 (poza obszarem wchodzącym w skład strefy ochronnej miejskiej oczyszczalni ścieków B-stoku) – w tym gminę Dobrzyniewo Kościelne.

Sektor III – stanowi pozostałą część zbiornika i jego strefy ochronnej obejmującą wysoczyznę morenową położoną na północ, północny zachód i na południe od doliny Supraśli oraz teren wchodzący w skład strefy ochronnej miejskiej oczyszczalni ścieków Białegostoku.

SEKTOR II – teren gminy Dobrzyniewo Duże, w którym zakazuje się:

- lokalizowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko wymienionych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 24 września 2002 r. bez wykonania raportu o oddziaływaniu przedsięwzięć na środowisko,
- wprowadzania ścieków do ziemi i wód powierzchniowych nie spełniających wymogów rozporządzenia Ministra Środowiska z 29 listopada 2003 r.,
- lokalizowania wysypisk odpadów stałych,
- rolniczego wykorzystania ścieków,
- lokalizowania bezpodściółkowych ferm chowu zwierząt,
- lokalizowania mogiłników środków ochrony roślin i pochówku zwierząt,
- budowy nowych ujęć wody,
- stosowania pestycydów niezgodnie z normą PN-86/C-04636.

Dla terenu całej strefy ochronnej GZWP nr 218 nakazuje się:

- prowadzenie monitoringu jakości wód podziemnych,
- oznakowanie terenu wyznaczonego zbiornika nr 218 oraz jego strefy ochronnej poprzez umieszczenie tablic informacyjnych na przecięciu poszczególnych granic z ważniejszymi drogami wojewódzkimi i krajowymi

Dla terenu jw. zaleca się:

- wytyczyć trasy przewozu środków niebezpiecznych dla jakości wód podziemnych (na podstawie specjalnego operatu).

4.5 Gleby – element wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej

W podziale b. województwa białostockiego na regiony glebowo-rolnicze (11 regionów wg. IUNG Puławy – 1988r.) obszar gminy Dobrzyniewo Duże położony jest w obrębie dwóch regionów - Nadnarwiańskiego i Supraskiego.

Region Nadnarwiański obejmuje tereny dolinne górnej Narwi i dolnej Supraśli, stanowiące południową, południowo – zachodnią i zachodnią część obszaru gminy. Są to tereny typowo dolinne zdominowane przez użytki zielone, w większości zmeliorowane, zaliczone do kompleksów 2z i 3z.

Region Supraski obejmuje tereny wysoczyznowe stanowiące dominującą część obszaru gminy. Obszar ten charakteryzuje się znacznym udziałem zwartych lasów (Puszcza Knyszyńska) oraz stosunkowo niską przydatnością rolniczą gruntów ornych (przeważają gleby kompleksów 6 i 7), położonych głównie w strefie brzeżnej lasów.

Pod względem składu mechanicznego gleby obszary gminy zaliczone są do: glin lub piasków gliniastych względnie słabogliniastych na glinie, piasków słabogliniastych całkowitych lub podścielonych piaskiem luźnym oraz piasków luźnych całkowitych.

4.5.1 Waloryzacja przyrodnicza gleb

Pod względem typologicznym gleby gminy Dobrzyniewo Duże są stosunkowo mało zróżnicowane. Dominującym typem są gleby **piaskowe różnych typów genetycznych** – bielcowe, rdzawe, brunatne kwaśne (AB). Występują one na obszarze wysoczyznowym całej gminy koncentrując się głównie w środkowej i północno – zachodniej jej części t.j. w okolicy wsi Krynice, Obrubniki, Kozińce, Pogorzałki i Chraboty a ponadto w okolicy wsi Leńce i Podleńce.

Natomiast **gleby pseudobielcowe (A)**, **brunatne właściwe (B)** i **gleby brunatne wylugowane i kwaśne (Bw)** mają niewielkie zasięgi powierzchniowe i koncentrują się głównie w południowej i południowo – wschodniej części gminy tj. w okolicy wsi Fasty, Dobrzyniewo Kościelne, Letniki i Bohdan. Są to gleby, które w strukturze bonitacji gruntów zaliczane są przeważnie do gleb dobrych i średnich.

Czarne ziemie o niewielkim zasięgu powierzchniowym występują w okolicy wsi Fasty, Jaworówka i Gniła oraz Szaciły, Obrubniki i Ponikła.

W obrębie dolin rzecznych Narwi i Supraśli oraz innych cieków dominującym typem gleb są gleby torfowe i murszowo – torfowe oraz gleby murszowo – mineralne.

Gleby użytków zielonych w strukturze bonitacji gruntów w zdecydowanej większości zaliczane są do gleb średnich (2z).

4.5.2. Waloryzacja użytkowo – rolnicza gleb

- a) udział powierzchniowy i procentowy klas bonitacyjnych w gruntach ornych i użytkach zielonych przedstawia tabela 6.

Tabela 6

Grunty orne + sady			Użytki zielone		
klasa	ha	%	klasa	ha	%
I	2	3	4	5	6
I	-	-	I	-	-
II	-	-	II	1	0,0
IIIa	25	0,5	III	163	3,7
IIIb	182	3,5	IV	2175	48,6
IVa	1093	20,8	V	1673	37,5
IVb	1032	19,6	VI	436	9,8
V	1626	30,9	VIz	17	0,4
VI	1212	23,0	razem	4465	27,0
VIz	91	1,7			
razem	5261	31,8			

Powierzchnia ogólna użytków rolnych (grunty orne + użytki zielone) wynosi w gminie 9 726 ha, co w stosunku do ogólnej powierzchni gminy 16 543 ha stanowi 58,8%.

Przestrzenne rozmieszczenie klas bonitacyjnych gruntów rolnych w obrębie obszaru gminy przedstawia się następująco:

- gleby klasy IIIa i IIIb występują lokalnie zajmując niewielkie powierzchnie w południowej i południowo – wschodniej części obszaru gminy,

- gleby klasy IVa i IVb występują w mozaice na obszarze całej gminy, przy czym większe zwarte kompleksy towarzyszą glebom klasy III,
- gleby klas V i VI koncentrują się głównie w zachodniej części gminy, tworząc tam stosunkowo zwarte kompleksy. W niniejszych kompleksach występują one na obszarze całej gminy

b) Kompleksy rolniczej przydatności gleb ilustruje tabela 7.

Tabela 7

Nr kompleksu	Nazwa kompleksu	ha	%
1	2	3	4
grunty orne			
1	pszenny b. dobry	-	-
2	pszenny dobry	534	9,7
3	pszenny wadliwy	111	2,0
4	żytni b. dobry	606	11,0
5	żytni dobry	595	10,8
6	żytni słaby	1106	20,0
7	żytni b. słaby	1691	30,5
8	zbożowo – pastewny mocny	288	5,2
9	zbożowo – pastewny słaby	598	10,8
	razem	5529	100,0
użytki zielone			
1z	użytki zielone b. dobre i dobre	-	-
2z	użytki zielone średnie	2447	61,4
3z	użytki zielone słabe i b. słabe	1537	38,6
	razem	3984	100,0
Razem użytki rolne		9513	57,5
Grunty rolne nieprzydatne		213	1,3
Tereny pozostałe		6817	41,2
Ogólna powierzchnia geodezyjna		16543	100

Zródło: warunki przyrodnicze produkcji rolnej, woj. Białostockie – IUNG Puławy 1988 r.

Przestrzenne rozmieszczenie kompleksów przydatności rolniczej gleb ściśle wiąże się z przestrzennym występowaniem poszczególnych typów gleb oraz ich bonitacją, i tak:

- kompleks 6 (żytni słaby) i 7 (żytni b. słaby) są kompleksami dominującymi na obszarze gminy, co odpowiada przestrzennemu rozmieszczeniu gleb piaszkowych różnych typów genetycznych zaliczanych głównie do V i VI klasy bonitacyjnej,
- kompleksy 2, 3, 4 i 5 koncentrują się głównie w południowej i południowo – wschodniej części gminy i są związane z przestrzennym rozmieszczeniem gleb pseudobielicowych brunatnych właściwych, gleb brunatnych wyługowanych i kwaśnych,
- kompleksy zbożowo – pastewne zajmują niewielkie powierzchnie, a ich przestrzenne rozmieszczenie ściśle wiąże się z występowaniem czarnych ziem i gleb murszowo – mineralnych,
- rozmieszczenie użytków zielonych ściśle wiąże się z układem dolin rzecznych i obniżen terenowych. Dominuje kompleks 2z – użytki zielone średnie.

4.5.3. Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

a)

Tabela 8

OCENA GLEB W PUNKTACH					
bonitacja		Przydatność rolnicza		Wskaźnik syntetyczny jakości	
gr. orne	uż. zielone	gr. orne	uż. zielone	gr. orne	uż. zielone
1	2	3	4	5	6
37,0	36,4	40,6	38,4	38,9	37,4

b)

WSKAŹNIK BONITACJI				Ogólny wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej
Jakości i przydatności gruntu	agroklimatu	Rzeźby terenu	Warunków wodnych	
1	2	3	4	5
38,2	7,2	3,9	3,0	52,3

Źródło: dane IUNG Puławy 1988 r.

Powyższy wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej (52,3) lokuje gminę Dobrzyniewo Duże na 32 miejscu w obszarze b. woj. białostockiego, w którym najwyższy wskaźnik 69,8 posiada gmina Drohiczyn, najniższy zaś 44,0 gmina Mielnik, przy średnim b. województwa białostockiego 56,5 i krajowym 66,6.

Warunki przyrodnicze produkcji rolnej w gminie Dobrzyniewo Kościelne można zaliczyć do średnio korzystnych w skali b. woj. białostockiego.

4.6 Lasy

Według podziału kraju na regiony przyrodniczo – leśne, lasy gminy Dobrzyniewo Kościelne znajdują się w Krainie II Mazursko – Podlaskiej (Dz. Puszczy Podlaskich), Dzielnicy Wysoczyzny Bielsko – Podlaskiej, charakteryzującej się dużą lesistością oraz zachowaniem wielkiego kompleksu leśnego jakim jest Puszcza Knyszyńska. Ponadto Dzielnica ta charakteryzuje się występowaniem prawie wszystkich nizinnych typów siedliskowych (brak tylko lasu łęgowego) oraz bardzo zróżnicowanym drzewostanem.

W podziale administracyjnym lasów byłego woj. białostockiego lasy gminy Dobrzyniewo należą do Nadleśnictwa Dojlidy z siedzibą w Białymstoku i Nadleśnictwa Knyszyn z siedzibą w Mońkach.

Lesistość gminy Dobrzyniewo przedstawia tabela 9.

Tabela 9

Rok	Ogólna pow. w ha	POWIERZCHNIA LASÓW					% udziału lasów w ogólnej pow. gminy
		państwowe		Prywatne*		Razem ha	
		ha	%	ha	%		
1	2	3	4	5	6	7	8
1990	16 543	4 134	71,7	1 634	28,3	5 768	34,9
1996	16 488	4 247	73,1	1 566	26,9	5 813	35,3

*) lasy występujące w indywidualnych gospodarstwach rolnych w granicach gminy – Urząd Statystyczny w Białymstoku.

Przestrzenne rozmieszczenie lasów na obszarze gminy jest nierównomierne. Zdecydowana koncentracja lasów występuje w północnej i północno – wschodniej części gminy. Są to lasy państwowe stanowiące część wielkiego kompleksu leśnego jakim jest Puszcza Knyszyńska. Lasy te wchodzące w skład Nadleśnictwa Dojlidy, obręb Katryńka i Nadleśnictwa Knyszyn obręb Knyszyn charakteryzują się następującymi typami siedliskowymi:

- dominującym typem siedliskowym tworzącym zarazem największe zwarte powierzchnie jest Bór Mieszany Świeży (BMśw).

W obrębie BMśw gatunkami panującymi i współpanującymi są: sosna i świerk; gatunkami domieszkowymi I piętra - dąb, modrzew, brzoza i lipa, gatunkiem domieszkowym II piętra – grab, a podszytowymi – leszczyna, jarzębina, wiciokrzew, jałowiec, miejscami kruszyna i grab. Roślinność dna lasu stanowi: borówka, poziomka pospolita, malina, kamionka, konwalia majowa, rokit pospolity i inne.

- Bór świeży (Bśw) występuje lokalnie na całym obszarze przedmiotowego fragmentu Puszczy Knyszyńskiej z niewielką koncentracją w rejonie wsi Kulikówka i Chraboły. Gatunkiem panującym w drzewostanie jest sosna, współpanującym świerk, domieszkowymi I piętra – brzoza i świerk, a podszytowymi – dąb, grab, kruszyna i leszczyna. Roślinność dna lasu tworzą: borówka czarna, borówka brusznica, rokit pospolity, gajnik lśniący, wrzos i inne.

- Pozostałe typy siedliskowe występujące w obszarze tej części puszczy to: las mieszany (LM), las świeży (Lśw) i olsz (OL). Tworzą one niewielkie powierzchnie i występują lokalnie. Gatunkami panującymi i współpanującymi w siedliskach leśnych są – świerk, dąb i sosna, domieszkowymi I p. – modrzew, brzoza, lipa, klon, osika; domieszkowymi II p. – grab, a podszytowymi – leszczyna, jarzębina i wiciokrzew. Roślinność dna lasu to – gwiazdnica wielkokwiatowa, gajowiec żółty, wawrzynek wilczydełko, malina właściwa, przylaszczka pospolita, poziomka pospolita, malina kamionka i inne.

Wiek drzewostanów jest zróżnicowany. Dominują drzewostany zaliczone do III klasy wieku (41 – 60 lat) przy znacznym udziale zarówno drzewostanów II klasy (21 – 40 lat) jak i drzewostanów powyżej 60 lat.

Lasy niepaństwowe (prywatne) charakteryzują się znacznym rozdrobnieniem kompleksów leśnych oraz bardzo dużym rozdrobnieniem stanu posiadania. Dominują bory świeże i bory mieszane świeże z drzewostanami sosnowymi i nieznaczną domieszką głównie świerka i brzozy.

Podstawową funkcją lasów występujących na terenie gminy jest produkcja surowca drzewnego na potrzeby gospodarcze kraju oraz własne miejscowej ludności.

Puszcza Knyszyńska stanowi główny potencjalny obszar biologicznego klimatycznego zasilania w czyste wzbogacone w tlen powietrze jednostek osadniczych gminy i miasta Białegostoku, a ponadto stanowi ich główne zaplecze rekreacyjno – wypoczynkowe.

Lasy Puszczy Knyszyńskiej są objęte statusem parku krajobrazowego i stanowią jeden z głównych wielkoprzestrzennych elementów systemu przyrodniczego wchodzącego w skład projektowanej Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000.

Gospodarka leśna prowadzona jest głównie w oparciu o ustalenia planów urządzenia lasów nadleśnictw Dojlidy i Knyszyn jak i poszczególnych obrębów wsi gmin.

W związku z opracowywaniem nowej generacji planów urządzenia lasów postuluje się potrzebę szerszego uwzględniania w ich treści merytorycznej funkcji pozaprodukcyjnych lasów, a w szczególności:

- ochrony ekologicznych wartości siedlisk,
- zwiększania różnorodności biologicznego ekosystemu leśnego,
- obejmowania lasów formą ochrony (wskazania do uznania za rezerwat przyrody, użytek ekologiczny, zespół przyrodniczo – krajobrazowy, itp.),
- ochrony różnorodności krajobrazowej i kształtowanie walorów estetycznych kompleksów leśnych, ich enklaw i obrzeży oraz tras udostępnionych do ruchu.

Drobne kompleksy leśne i zadrzewienia śródpolne stanowią ostoję dla drobnej zwierzyny i ptactwa oraz wzbogacają walory środowiska ekologicznego i krajobrazu gminy.

Lasy na obszarze gminy (powierzchnia i masa drzewostanowa) nie są zagrożone szkodliwym oddziaływaniem gazów i pyłów.

Zgodnie z Krajowym programem zwiększania lesistości (1995 r.) gmina Dobrzyniewo Duże znajduje się w zestawie gmin szczególnie preferowanych do zwiększania lesistości.

4.7. Warunki klimatyczne

W podziale województwa białostockiego na krainy klimatyczne (wg. S.J. Pióro) obszar wysoczyzny gminy Dobrzyniewo Duże zaliczony został do Krainy Wysoczyzn Północnopodlaskich (Wysoczyzna Białostocka). Natomiast obszar Doliny Narwi i ujściowa część doliny Supraśli zaliczony został do Krainy Biebrzańskiej, aczkolwiek w obszarze gminy podział ten nie stanowi granicy klimatycznej, a jedynie uwidacznia się w formie zwiększonej wilgotności powietrza w dolinach i na obrzeżach, niższych temperatur wiosną i latem oraz wyższą temperatur w listopadzie i grudniu.

Charakterystykę klimatu obszaru gminy oparto głównie o dane meteorologiczne ze stacji: Białystok, Fasty, Knyszyn i Tykocin z okresu lat 1948 – 1967 wg. Opracowania S.J. Pióro „Klimat województwa białostockiego”.

4.7.1 Temperatura

Rozkład roczny temperatury w °C, średnie oraz absolutne maksyma i minima ilustruje tabela 10.

Tabela 10

Lp.	Stacja meteorol.	Rodzaj obser.	MIESIĄCE												Śred. Roczna
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	Białystok	Śr.	-4,3	-4,2	-0,6	7,2	12,9	16,7	18,0	16,7	12,6	7,5	2,2	-1,6	6,9
		Max.	7,7	9,9	17,2	29,3	31,7	32,4	36,0	34,6	30,9	25,4	16,5	13,8	
		Min.	-38,4	-30,8	-22,6	-6,9	-4,3	-0,7	5,3	-0,8	-3,8	11,2	20,7	23,5	

Ponadto:

- przejście średniej temperatury dobowej przez t. zw. Progi termiczne przypada dla 0°C (okres gospodarczy) na 23 marca i 28 listopada, dla 5°C (okres wegetacyjny) na 9 kwietnia i 2 listopada,
- okres wegetacyjny trwa średnio 200 dni, średnia data jego początku przypada na 10 kwietnia i kończy się pod koniec października lub na początku listopada,
- początek prac polowych przypada średnio na I-szą dekadę kwietnia, a koniec na I-szą dekadę listopada,
- okres przymrozkowy wynosi średnio 150 dni,
- pokrywa śnieżna utrzymuje się ca 92 dni,

4.7.2 Opady atmosferyczne

Średni roczny rozkład opadów atmosferycznych, sumy maksymalne i minimalne oraz wskaźnik opadów okresu wegetacyjnego przedstawia tabela 11.

Tabela 11

Lp.	Stacja meteorolog	Rodz. obser.	MIESIĄCE												Śred. roczna	Wsk. % V-X
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Białystok	Śr.	34	36	31	39	52	69	63	77	49	41	47	44	582	60,0
		Max	48	50	74	62	112	141	155	152	149	118	85	89	741	
		Min	12	9	4	14	18	14	13	13	3	2	21	18	365	
2	Fasty	Śr.	25	26	23	35	50	62	68	72	44	34	42	36	516	63,7
		Max	37	60	63	56	136	95	129	154	123	117	89	75	651	
		Min	8	4	3	13	18	18	12	14	9		10	12	301	
3	Knyszyn	Śr	26	30	23	32	48	57	68	73	43	32	42	34	508	63,2
4	Tykocin	Śr	29	31	25	39	52	61	72	75	47	38	44	43	556	62,1
		Max	39	57	54	69	110	103	147	145	145	138	87	89	716	
		min	6	13	2	16	16	9	16	44	7	2	6	15	306	

Ponadto:

- średnia roczna częstotliwość burz (1953 – 1967) wynosiła: w Białymstoku 21,9; w Knyszynie – 15,6 i w Tykocinie – 12,3,
- częstotliwość gradów waha się w granicach 3 – 6 przypadków a wskaźnik gradowy utrzymuje się w przedziale 2 – 3 %,
- średnia roczna wilgotność względna powietrza utrzymuje się w granicach od 82 – 83 % a w dolinach Narwi i Supraśli ca 84 %,
- średnie roczne zachmurzenie w skali 1 – 10 wynosi 6,9, liczba dni pogodnych 26,5 a pochmurnych 166,1,
- średnia roczna godzin usłonecznienia (okres 1953 – 1967) w Białymstoku wynosiła 1523,2 z tego w miesiącach V – VIII 661,2, co stanowi 43,4 % do całego roku.

4.7.3. Dynamika powietrza atmosferycznego

Rozkład średniej częstotliwości wiatrów i prędkości w m/sek na poszczególne kierunki oraz częstotliwość cisz za okres obserwacji 1953 – 1967 ilustruje tabela 12.

Tabela 12

Stacja meteorol.	% V m/s	Kierunki								Cisza w %
		N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Białystok	%	8,9	6,7	8,2	12,3	13,1	17,5	20,4	12,9	12,9
	V	2,9	3,0	3,4	3,7	3,5	3,5	3,5	3,6	

Częstotliwość wiatrów z kierunków zachodnich (NW, W, SW) w Białymstoku osiąga 50,8 %, a wiatrów wschodnich (NE, E, SE) – 27,2 %).

Reasumując, należy stwierdzić, że warunki klimatyczne gminy Dobrzyniewo Kościelne nie stanowią bariery w jej rozwoju gospodarczym.

4.8 Obszary i obiekty podlegające szczególnej ochronie

4.8.1 Na terenie gminy Dobrzyniewo Duże znajdują się następujące obszary prawnie chronione:

1) Rezerwaty przyrody:

- Rezerwat „Kulikówka” – florystyczny częściowy o pow. 10,88 ha, utworzony w 1987 r. (Mon. Pol. Nr 55, z dn. 10.03.1987 r.),
- Część Rezerwatu „Krzemianka” – leśno – archeologiczny częściowy o ogólnej pow. 230,91 ha, utworzony w 1988 r. (Mon. Pol. Nr 5, poz. 47 z dn. 15.02.1988 r.),

2) Część obszaru Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej imienia Profesora Witolda Sławińskiego wraz ze strefą ochronną powołanego Rozporządzeniem Nr 3/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20 maja 1998 r. Celem Parku jest ochrona terenów leśnych i dolin rzecznych wyróżniających się wysoką wartością przyrodniczą i krajobrazową, a także stworzenie warunków do prowadzenia działalności naukowej i dydaktycznej oraz rozwijania turystyki kwalifikowanej i wypoczynku. Dla terenu PKPK opracowano i ustawiono, rozporządzeniem Nr 22/01 Wojewody Podlaskiego z dnia 9 sierpnia 2001 roku plan ochrony.

Ustalenia tego planu są obligatoryjne dla planowania przestrzennego i powinny być wprowadzone do opracowywanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Według tego planu tereny parku położone w gminie Dobrzyniewo Duże zaliczono do następujących kategorii.

.....B4 – (teren gminy Dobrzyniewo) tereny leśne o wzmożonej ochronie czynnej, dla których obowiązują:

1) ustalenia jak dla terenów leśnych oznaczonych symbolem **B3**,

- a) prowadzenie gospodarki leśnej zbliżonej do aktualnie przyjętych standardów stosowanych w lasach gospodarczych,
- b) podejmowanie działań gospodarki leśnej (głównie produkcja drewna), uwzględniając jednocześnie działania na rzecz ochrony i odnawiania zasobów naturalnych ekosystemów leśnych, a w szczególności:
 - preferowanie odnowień naturalnych,
 - zapewnienie zgodności składu gatunkowego upraw z typami siedliskowymi,
 - stosowanie wyselekcjonowanego materiału sadzeniowego rodzimego pochodzenia,
 - intensywna pielęgnacja drzewostanów młodszych klas wieku,
 - wzmacnianie biologicznej odporności przerzedzonych drzewostanów,
 - wzbogacenie różnorodności biologicznej poprzez wprowadzenie gatunków liściastych i podszytów,

- c) dopuszczenie turystycznego użytkowania terenu na ogólnych zasadach turystycznego udostępniania lasów, z preferencją rozwoju form ruchu krajoznawczego i specjalistycznego,
- 2) priorytet funkcji wypoczynku codziennego i świątecznego mieszkańców aglomeracji białostockiej na terenach leśnych, które z uwagi na swoje walory i położenie najlepiej się do tego celu nadają,
- 3) użytkowanie turystyczne przedmiotowych terenów w sposób nie zagrażający nadrzędnym walorom przyrodniczym oraz funkcjom ekologicznym,
- 4) dopuszczenie następujących form ruchu turystycznego:
 - a) turystyki krajoznawczej (podstawowa forma turystyki na obszarze całego Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej), w tym turystyki pieszej, rowerowej, kajakowej, konnej, narciarskiej, motorowej oraz turystyki specjalistycznej – wędkarstwa, zbieractwa, itp.
 - b) wypoczynku codziennego i świątecznego głównie na obrzeżach Puszczy Knyszyńskiej i na terenach leśnych położonych przy trasach komunikacyjnych na kierunkach Białystok – Supraśl, Białystok – Królowy Most i **Białystok – Knyszyn**, na których dopuszcza się realizację odpowiednich urządzeń w zakresie zagospodarowania turystyczno – rekreacyjnego, np. w formie „Parku Leśnego”,
 - c) wypoczynku pobytowego całorocznego i sezonowego.

Tereny osadnicze C₃ – wieś Kopisk i część gruntów wsi Kulikówka

Obszary osadniczo – rolne – C (dotyczące całego parku)

- 1) Ustalenia w zakresie zagospodarowania obszarów osadniczo – rolnych, oznaczonych na rysunku planu w skali 1:25 000 i 1:50 000 symbolem C, uwzględniają zasady zrównoważonego rozwoju przedmiotowych obszarów i są ściśle skorelowane z ustaleniami wydzielonych terenów leśnych B1-4.
- 2) Ustalenia dotyczące zasad zagospodarowania terenów wydzielonych w ramach obszarów osadniczo – rolnych o symbolu C:

C₃ – (wieś Kopisk) tereny osadniczo – rolne o umiarkowanym rozwoju – położone w 4 rejonach Parku, obejmują następujące wsie:

- kol. Grądy Mierestki, Kopisk, Kulikówka, Katryńka, Nowiny Zdroje, Ponikła, kol. Zdroik, które bezpośrednio powiązane są z terenami leśnymi o wzmożonej ochronie czynnej oznaczone symbolem B4 (zachodnia część Parku).

Na w/w terenach osadniczo – rolnych obowiązują następujące ustalenia:

- 1) w zakresie organizacji struktury przestrzennej jednostek osadniczych oraz kształtowania ich zabudowy i użytkowania gruntów niezabudowanych:
 - a) możliwość kształtowania struktury przestrzennej jednostek osadniczych oraz ich zabudowy i użytkowania gruntów niezabudowanych na zasadach zachowania zróżnicowanego rozwoju,
 - b) dopuszczenie adaptacji istniejącej zabudowy na cele turystyczno – usługowe i budownictwo lotniskowe,
 - c) ochrona i racjonalne gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną z preferencją rozwoju rolnictwa ekologicznego,
 - d) w prowadzeniu działalności gospodarczej, zakaz wykraczania uciążliwości sanitarnych poza granice działki inwestora i pogarszania stanu środowiska,
 - e) dopuszczenie eksploatacji surowców mineralnych w rozmiarze i sposobie wydobywania, który nie będzie wywierać widocznych, negatywnych zmian w środowisku przyrodniczym.
- 2) W zakresie ochrony walorów kulturowych:
 - a) uzgadnianie wszelkich prac przy obiektach zabytkowych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
 - b) zachowanie obiektów archeologicznych.

.....Strefa ochronna (otulina) PKPK – teren gminy Dobrzyniewo Duże O₂

7.1. Funkcje otuliny

Strefa ochronna (otulina) ustalona w rozporządzeniu Nr 3/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20maja 1998 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. Profesora Witolda Sławińskiego pełni następujące funkcje:

- 1) ochrony walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych Parku przed szkodliwym oddziaływaniem otoczenia, które określa się jako uciążliwości zewnętrzne,
- 2) harmonizowania rozwoju osadnictwa i działalności gospodarczej w strefie ochronnej Parku z celami jego utworzenia,
- 3) łącznika struktur przyrodniczych Parku ze strukturami regionalnego otoczenia.

7.2. Główne uciążliwości i zagrożenia zewnętrzne parku, których eliminację będzie powodować otulina to:

- 1) napływ zanieczyszczonego powietrza atmosferycznego,
- 2) napływ zanieczyszczonych wód powierzchniowych i podziemnych,
- 3) zmiany stosunków wodnych, a głównie obniżenie się zwierciadła wód gruntowych w wyniku nadmiernych melioracji odwadniających,
- 4) rozprzestrzenianie się hałasu,
- 5) bariery antropogeniczne uniemożliwiające naturalną migrację organizmów żywych,
- 6) obiekty degradujące krajobraz otoczenia Parku i negatywnie wpływające na percepcję wartości estetyczno – wizualnych samego Parku,
- 7) inne uciążliwości wynikające głównie z funkcjonowania i rozwoju osadnictwa w otoczeniu PKPK.

7.3. Zasady gospodarki w strefie ochronnej (otulinie)

W strefie ochronnej PKPK dopuszcza się rozwój osadnictwa, rolnictwa, gospodarki leśnej i turystycznej pod warunkiem, że nie będzie ona zagrażała zachowaniu wartości przyrodniczych Parku.

- 1) W obrębie strefy ochronnej (otuliny) wydziela się trzy podstawowe obszary, odmienne z uwagi na ochronę Parku, dla których określa się następujące zasady zagospodarowania:
 - **Obszar osadniczo – rolno – leśny** oznaczony na mapie symbolem O₂, obejmujący południowo – zachodnią część otuliny, w którym obowiązują:
 - ochrona terenów atrakcyjnych dla wypoczynku codziennego i świątecznego mieszkańców Białegostoku oraz jego obszaru funkcjonalnego przed zabudowa mieszkaniową i usługowo- produkcyjną,
 - ograniczenie negatywnego oddziaływania na wartości Parku, wynikającego z intensyfikacji użytkowania i zagospodarowania przedmiotowego obszaru,
 - zasada zmniejszania intensywności zagospodarowania w miarę zbliżania się do granic Parku,
 - utrzymanie wartościowych gruntów rolnych jako rolniczej przestrzeni produkcyjnej o preferencjach ekologicznego rozwoju rolnictwa i ogrodnictwa,
 - zachowanie istniejących terenów leśnych,
 - zakaz wprowadzania zabudowy w odległości mniejszej niż 100 m. od granicy lasów PKPK,
 - ochrona wartości kulturowych i krajoznawczych widokowych.
- 2) W zakresie działalności produkcyjnej, w tym eksploatacji kruszywa, ustala się:
 - zakaz lokalizacji nowych obiektów produkcyjnych (przemysłowych i rolniczych) oraz zakaz prowadzenia działalności mogącej negatywnie oddziaływać na środowisko Parku,
 - wymóg wykonywania ocen oddziaływania na środowisko dla lokalizowanych obiektów prowadzących działalność mogącą zagrażać lub stwarzać uciążliwości dla środowiska Parku; w przypadku stwierdzenia negatywnego wpływu działalności obiektów istniejących na środowisko Parku należy zobowiązać właścicieli obiektów do wyeliminowania tych zagrożeń i uciążliwości,
 - możliwość eksploatacji złóż surowców mineralnych eksploatowanych zgodnie z wymogami formalno – prawnymi do czasu wygaśnięcia zezwoleń,

- dopuszczenie eksploatacji lub wznowienie eksploatacji złóż udokumentowanych, pod warunkiem uzyskania pozytywnej oceny wpływu na środowisko, w szczególności na środowisko PKPK,
 - obowiązek wyłączenia z eksploatacji i zrehabilitowania złóż eksploatowanych bez zezwolenia.
- 3) W zakresie rozwoju i funkcjonowania turystyki ustala się:
- zakaz rozwoju turystyki i wypoczynku w otulinie w sposób mogący powodować naruszanie wartościowych elementów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych Parku,
 - preferencje w całej otulinie dla rozwoju turystyki krajoznawczej i specjalistycznej oraz rekreacji codziennej i świątecznej, tj. wędrówek pieszych, rowerowych i konnych, narciarstwa oraz agroturystyki,
 - możliwość rozwoju w całej otulinie urządzeń wypoczynku pobytowego, urlopowo – wakacyjnego i weekendowego oraz wypoczynku w budownictwie letniskowym pod warunkiem spełnienia wymogów sanitarnych i ochronnych,
 - zasadę lokalizacji obiektów rekreacyjnych głównie w bezpośrednim sąsiedztwie istniejącej zabudowy lub w formie zespołów rekreacyjnych, z jednoczesnym ich wyposażeniem w niezbędną infrastrukturę techniczną, służącą ochronie przyrody.

Z uwagi na wysokie walory przyrodnicze obszar Puszczy Knyszyńskiej został zakwalifikowany do objęcia europejską siecią ekologiczną NATURA 2000.

- 3) Część obszaru chronionego krajobrazu „Doliny Narwi” powołanego Rozporządzeniem Nr 6/98 Wojewody Białostockiego z dnia 20 maja 1998 r., zmienionym Rozporządzeniem Nr 15/04 Wojewody Podlaskiego z dnia 16 września 2004 r. – tereny odznaczające się małym zniekształconym środowiskiem, o zachowanej równowadze ekologicznej i wysokich walorów krajobrazu naturalnego.

Na terenie Obszaru zabrania się:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, lęgówisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 3) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- 4) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 5) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna wodna lub rybacka;
- 6) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno – błotnych;
- 7) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.

W/w zakazy nie dotyczą:

- 1) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa;
- 2) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym;
- 3) realizacji inwestycji celu publicznego.

4.8.2. Obszar preferowany do objęcia ochroną prawną z uwagi na duże walory przyrodniczo – krajoznawcze – sucha dolina „Dobrzyniewo”, pow. ca 70 ha.

4.9. Zagrożenia i degradacja środowiska

Obszar gminy Dobrzyniewo Duże charakteryzuje się stosunkowo niewielkim stopniem przekształcenia środowiska. Zagrożenia i konflikty ze środowiskiem przyrodniczym wynikają głównie z:

- rozwoju i funkcjonowania jednostek osadniczych położonych w obrębie obszaru gminy a także poza jej granicami administracyjnymi a w szczególności m. Białegostoku,
- sposobu składowania i utylizacji odpadów stałych i płynnych,
- intensyfikacji rolnictwa – nawożenia i ochrony roślin,
- eksploatacji surowców mineralnych,
- natężenia ruchu i transportu komunikacyjnego.

4.9.1. Zagrożenia wód powierzchniowych

Stan zanieczyszczeń wód powierzchniowych został omówiony w pkt. 1.4.1.d niniejszego tekstu.

W związku z funkcjonowaniem komunalnej oczyszczalni ścieków m. Białegostoku należy oczekiwać ciągłej poprawy stanu wód rz. Supraśli i Narwi.

Na stan czystości wód może także wpływać działalność związana z produkcją rolną, a zwłaszcza nadmierne stosowanie nawozów sztucznych i środków chemicznej ochrony roślin.

Zagrożeniem dla wód a zwłaszcza wód podziemnych stanowiących tzw. G.Z.W.P. na terenie gminy może być również nieprawidłowa utylizacja odpadów a w szczególności tych, które zawierają różnego rodzaju niebezpieczne związki toksyczne.

4.9.2. Zagrożenia powietrza atmosferycznego

Gmina Dobrzyniewo Duże charakteryzuje się stosunkowo czystym powietrzem atmosferycznym. Średnie roczne stężenie badanych zanieczyszczeń atmosferycznych w latach 1991 – 93 przez Woj. Stację Sanitarno – Epidemiologiczną i Państwową Inspekcję Ochrony Środowiska w Białymstoku jest o wiele niższe od wartości dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza określonych w załącznikach do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz. U. Nr 87, poz. 796).

Głównym źródłem zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego są kotłownie lokalne i paleniska indywidualne oraz transport. Wpływ na stan zanieczyszczeń atmosferycznych w gminie mogą także wywierać źródła emisji położone poza jej granicami jak np. Elektrociepłownia Białystok S.A.

W strukturze zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego dominują zanieczyszczenia pyłowe i gazowe pochodzące z procesów energetycznego spalania paliw stałych, głównie węgla kamiennego, koksu i drewna.

Szacunkowe wielkości emisji zanieczyszczeń w roku 1993/94 pochodzących z procesów energetycznych w gminie Dobrzyniewo Duże i gmin najbliższej jej położonych (wg. obliczeń PIOŚ w Białymstoku) przedstawia tabela 13.

Tabela 13

GMINA	Wielkość emisji zanieczyszczeń w ug/rok				% udział zanieczyszczeń w gminie w stosunku do całego województwa	
	SO ₂	NO ₂	CO	pył	SO ₂	pył
1	2	3	4	5	6	7
Dobrzyniewo	12,3	2,6	38,8	20,3	0,085	0,258
Kościelne						
Białystok	10 710,0	5 230,6	5 821,1	4 748,3	74,243	60,433
Choroszcz	75,4	25,5	114,9	44,0	0,523	0,56
Knyszyn	22,9	18,4	85,8	34,8	0,154	0,443
Województwo	14 425,68	6 923,26	12 713,03	7 857,1	100%	100%

Gmina Dobrzyniewo Duże pod względem wielkości emisji dwutlenku siarki znajduje się na 22 miejscu w byłym województwie a pod względem pyłu na 23 miejscu.

Na terenie gminy należy liczyć się ze skażeniami pochodzenia komunikacyjnego. Zwłaszcza wzdłuż projektowanych krajowych dróg ekspresowych. Aktualnie zanieczyszczenia dwutlenkiem azotu i ołowiu wzdłuż w/w trasy jak i innych są znikome i nie wpływają degradująco na środowisko.

Należy także odnotować, że ocena sytuacji radiologicznej w oparciu o wyniki pomiarów skażeń dokonanych przez specjalistyczne jednostki nie wykazała żadnych zagrożeń dla środowiska i ludzi na terenie gminy i całego województwa.

4.9.3. Zagrożenia środowiska hałasem i wibracjami oraz elektromagnetycznym promieniowaniem niejonizującym

a) Wartości progowe poziomu hałasu w środowisku zostały określone w załączniku do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 stycznia 2002 r. Główne źródła hałasu stanowi zazwyczaj przemysł i komunikacja. Zagrożenia tego rodzaju hałasem na terenie gminy są praktycznie znikome. Pewne lokalne uciążliwości w tym zakresie mogą wynikać z lokalizacji nowych zakładów produkcyjnych oraz usługowych, na wyznaczonych planistycznie terenach we wsi Fasty i innych. W takich przypadkach należy przestrzegać zasadę, że hałas i wibracje przekraczające dopuszczalne natężenie nie mogą sięgać poza obręb działki, na której są wytwarzane.

Natomiast w celu ograniczenia ew. uciążliwości wynikających z nadmiernego hałasu komunikacyjnego należy stosować zabezpieczenia techniczne w trakcie modernizacji przebudowy i budowy dróg głównych, w szczególności dróg krajowych w miejscach ich szczególnej uciążliwości dla otoczenia, co wymaga uprzedniego wykonania oceny uciążliwości określonej trasy komunikacyjnej. Szczegółowiej zagrożenia te omówiono w punkcie „Zagrożenia ludności i jej mienia”.

b) Na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże głównym urządzeniem wytwarzającym elektromagnetyczne promieniowanie niejonizujące szkodliwe dla ludzi i środowiska jest napowietrzna linia elektroenergetyczna WN 110 kV Białystok – Jeżewo – Ostrołęka, linia WN 110 kV Białystok – Mońki – Osowiec – Grajewo oraz RTCN Krynice. Dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych w środowisku określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 r. (Dz. U. Nr 192, poz. 1883).

4.9.4. Zagrożenia powierzchni ziemi i innych elementów środowiska przyrodniczego

a) Zagrożenia spowodowane eksploatacją surowców mineralnych.

Powierzchniowa degradacja i dewastacja terenów a zwłaszcza rzeźby terenu związana jest głównie z eksploatacją surowców mineralnych

Wielkość i zakres eksploatacji surowców mineralnych wraz z określeniem potrzeb rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych szczegółowo przedstawiona została w pkt. 4.3.2. niniejszego tekstu.

Ponadto w zależności od głębokości eksploatacji surowców oraz sposobu ich wydobywania (np. przy pomocy sprzętu mechanicznego) istnieje możliwość zakłócenia układu wód oraz ich chemicznego zanieczyszczenia (smary, oleje).

b) Zagrożenia odpadami

Jednym z poważnych zagrożeń i degradacji środowiska są odpady komunalne i przemysłowe. Odpady, a w szczególności te, które nie są odpowiednio składowane (utyliczowane) na wysypisku wywierają negatywny wpływ na stan środowiska przyrodniczego, głównie w formie skażenia wody, gleby, powietrza, niszczenia walorów krajobrazowych łącznie z wyłączeniem określonych terenów rolnych lub leśnych.

Odpady stałe składowane są na zalegalizowanym wysypisku komunalnym o powierzchni 1,2 ha położonym na gruntach wsi Leńce. Wysypisko to jest eksploatowane od 1989 r., ilość odpadów – 0,5 tys. m³/rok, dotychczasowe wykorzystanie ca 25%.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują także wysypiska wiejskie nieurządzone, zajmujące przeważnie wyrobiska poeksploatacyjne.

Zagrożenia odpadami wynikają także z faktu, że na przedmiotowe wysypiska trafiają różne substancje niebezpieczne codziennego użytku, np. leki, środki owadobójcze, baterie, lampy rtęciowe, rozpuszczalniki, smary, itp.

We wsiach zwodociągowanych brak jest kanalizacji sanitarnych w tym małych oczyszczalni ścieków, co w konsekwencji może doprowadzić do zanieczyszczenia zarówno wód powierzchniowych jak i podziemnych.

- c) W okresie wiosennym dużym zagrożeniem jest bardzo rozpowszechnione wypalanie traw. Dotyczy to zwłaszcza dolin rzecznych, poboczy dróg i terenów bagiennych. Powoduje to wyginięcie wielu gatunków roślin i zwierząt oraz grozi powstawaniem pożarów na przyległych obszarach.

4.10. Funkcjonowanie środowiska przyrodniczego

4.10.1. Podstawowa struktura funkcjonalno – przyrodnicza gminy

W strukturze obszaru gminy Dobrzyniewo Duże bardzo ważną rolę odgrywają jej przyrodnicze struktury funkcjonalno – przestrzenne tworzące tzw. system ekologiczny gminy.

Do głównych obszarów (struktur) systemu ekologicznego gminy należą:

a) doliny rzek, a w tym:

- dolina rzeki Narwi jako wieloprzestrzenny element systemu przyrodniczego (ekologicznego) o znaczeniu ponadregionalnym i funkcjach: ekologicznej, bioklimatycznej, krajobrazowej i gospodarczej. Dolina w całej swej rozciągłości objęta jest statusem ochrony w formie obszaru chronionego krajobrazu,
- dolina rzeki Supraśl – wieloprzestrzenny element systemu przyrodniczego o znaczeniu regionalnym i funkcjach: ekologicznej, bioklimatycznej, krajobrazowej, gospodarczej i obszaru źródłowego komunalnych ujęć wody m. Białegostoku,
- dolina rzeki Kulikówki i inne doliny mniejszych cieków wodnych i obniżen ternowych jako elementy drobnoprzestrzenne systemu przyrodniczego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach ekologicznych, krajobrazowych, gospodarczych oraz rekreacyjnej (rz. Kulikówka w okolicy „Myśliwskiego Młyna”).

b) kompleksy leśne, w tym:

- kompleks leśny Puszczy Knyszyńskiej – wieloprzestrzenny element systemu przyrodniczego o znaczeniu ponadregionalnym i funkcjach: ekologicznej, gospodarczej, bioklimatycznej, krajobrazowej i rekreacyjnej. Są to lasy objęte statusem ochrony w formie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej i proponowane są do objęcia europejskim systemem ekologicznym NATURA 2000,
- wszystkie pozostałe kompleksy leśne – elementy drobnoprzestrzenne systemu ekologicznego gminy o znaczeniu lokalnym i funkcjach: ekologicznych, krajobrazowych i gospodarczych. Szczegółowa charakterystyka i znaczenie w/w elementów została przedstawiona w pkt. 4.4.1. i 4.6. niniejszych uwarunkowań.

- c) elementy wspomagające i współdziałające w zakresie funkcjonowania systemu ekologicznego gminy stanowią tereny otwarte o charakterze rolno – osadniczym, głównie tereny upraw polowych i zieleni towarzyszącej osadnictwu.

Podstawowym warunkiem rozwoju gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego gminy jest zachowanie walorów i funkcjonalności w/w struktur przyrodniczych. W związku z powyższym obszary systemu ekologicznego (strefy B - ekologicznej) gminy podlegać powinny ochronie przed zainwestowaniem i degradacją, głównie sanitarną.

Wszystkie pozostałe obszary gmin tj. poza obszarami systemu przyrodniczego posiadają korzystne warunki abiotyczne do rozwoju różnych form osadnictwa i zabudowy. Przy czym należy podkreślić, że są to zarazem obszary o podstawowych wartościach rolniczej przestrzeni produkcyjnej stwarzające odpowiednie warunki do rozwoju określonych form gospodarki żywnościowej.

4.10.2. Wnioski do kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

- a) Konieczność utrzymania wartości i walorów aktywnych biologicznie terenów tworzących system ekologiczny w strukturze obszaru gminy.
- b) Zapewnienie naturalności i ciągłości terenów systemu ekologicznego jako warunki niekolizyjnego ich funkcjonowania z rozwojem zainwestowania gminy.
- c) Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych, w szczególności ujęć wód komunalnych i G.Z.W.P. wód rzeki Narwi, Supraśli i Kulikówki przed zanieczyszczeniami sanitarnymi i nadmierną eksploatacją – stosownie do ustalonych klas czystości i nienaruszalności przepływów biologicznych rzek (pkt. 4.4.1.b i d) poprzez:
 - skuteczne rozwiązywanie unieszkodliwiania ścieków w rejonach grupowego zwodociągowania wsi,
 - poprawę dyspozycyjności wód, w tym tworzenie małej retencji wód w elementarnych zlewniach obszaru gminy.
- d) Ochrona zabudowy mieszkaniowej (zdrowia ludzi) i walorów przyrodniczych gminy przed negatywnym wpływem zanieczyszczeń atmosferycznych – stosownie do obowiązujących norm państwowych, w tym zmniejszenie emisji energetycznych, m. in. poprzez gazyfikację gminy.
- e) Minimalizowanie zagrożeń hałasem oraz promieniowaniem elektromagnetycznym niejonizującym głównie w obszarach stałego zamieszkania ludzi i obszarach prawnie chronionych,
- f) Ochrona i racjonalne gospodarowanie rolniczą przestrzenią produkcyjną w tym ochrona przed:
 - zanieczyszczeniami stałymi i płynnymi,
 - nieuzasadnionym przeznaczeniem wartościowych gruntów na cele inne niż rolnicze,
 - negatywnymi skutkami powierzchniowej eksploatacji surowców mineralnych.
- g) Preferowanie ekologizacji rolnictwa i ogrodnictwa zapewniającej produkcję zdrowej żywności, z ukierunkowaniem jego rozwoju na potrzeby m.in. miasta Białegostoku.

4.11. Stan krajobrazu kulturowego i wymogi jego ochrony.

Krajobraz kulturowy jest efektem gospodarczej działalności ludzkiej. Istnieje wówczas, gdy zmiany wprowadzone przez człowieka w krajobrazie naturalnym są na tyle zaawansowane, że zmieniony krajobraz może być utrzymywany tylko poprzez stałe zabiegi człowieka. Krajobraz kulturowy występuje w dwóch zasadniczych typach:

- jako krajobraz kulturowy harmonijny – dostosowany do charakteru środowiska przyrodniczego i geograficznego oraz zgodny z jego prawami,
- krajobraz kulturowy zdegradowany, powstający wtedy, gdy człowiek przez nowe działania gospodarcze, w wyniku nieświadomości lub chęci nadmiernych korzyści naruszy ustaloną równowagę składników fizjocenozy, wywołując trwałe progresywnie postępujące, niekorzystne zmiany. Zmiany te, niekorzystne dla naturalnego środowiska, rzutują w sprzężeniu zwrotnym negatywnie na gospodarkę człowieka i z reguły stanowią szpecenie krajobrazu.

Oba w/w typy krajobrazu mogą występować jako krajobraz uprawowy, miejski, zurbanizowany i przemysłowy. W gminie Dobrzyniewo Duże występują, w zasadzie trzy typy krajobrazu kulturowego, przy czym dwa ostatnie nie w pełni jeszcze wykształcone – o charakterze mieszanym:

- a) krajobraz harmonijny – uprawowy, generalnie niezdegradowany, na terenach typowo rolniczych (z wyjątkiem strefy podmiejskiej Białegostoku) z fragmentaryczną dysharmonią form architektonicznych zabudowy (np. II kond. budynki z dachami kopertowymi lub stropodachami). Krajobraz ten reprezentują głównie wsie typu ulicowego a niekiedy wielodrożnego – np. Pogorzałki. Rozwój zagospodarowania części tych wsi prowadzi do powstawania układów zabudowy o charakterze wielodrożnym (np. wykorzystanie dróg „zagumiennych”) i zmian krajobrazu pierwotnego.
- b) krajobraz urbanizujący się, ze znacznymi dysharmoniami form zabudowy i fragmentarycznie przekształcanymi układami ulicznymi oraz zabudową rozproszoną (np. kolonijną, ale i nierolniczą) występuje w szczególności w Fastach, Dobrzyniewie Fabrycznym, Nowym Aleksandrowie, Dobrzyniewie Dużym. We wsiach tych występuje sukcesywne przekształcanie krajobrazu uprawowego w zurbanizowany, z nowymi formami zabudowy, jej układami i ulicami. Przekształcenie te jeszcze nie w pełni zharmonizowane, są nieuniknione i

doprowadzą z czasem do powstania w miarę zharmonizowanego krajobrazu zurbanizowanego.

- c) Krajobraz „przemysłowy” – a w zasadzie mieszany z miejskim i niezharmonizowany występuje w części zachodniej i południowej zabudowy wsi Fasty przyległej do m. Białegostoku, przeznaczonej w b. planie z. p. gminy pod ten rodzaj działalności. Krajobraz ten powstał w sytuacji słabych regulacji planistycznych (plany w skali 1:10 000) i na bazie przypadkowych podziałów geodezyjnych. Zlokalizowana na tym terenie zabudowa produkcyjno – usługowa, przemieszana z mieszkaniową i ogrodniczą cechuje się dużym zróżnicowaniem niezharmonizowanych form i nieklarownością układów przestrzennych. Dalszy rozwój zagospodarowania tych terenów, w tym dopłombowywanie zabudowy, wykonanie nawierzchni ulic i zieleni nieco poprawią stan krajobrazu, ale w efekcie będzie to krajobraz miejski nie w pełni zharmonizowany.

Największe zagrożenia krajobrazu kulturowego pełną degradacją mogą wystąpić na obszarze tzw. „zachodniego” kierunku rozwoju m. Białegostoku we wsi Fasty, położonym na południe od trasy kolejowej Białystok – Ełk. Dalszy rozproszony rozwój zabudowy nierolniczej na tym obszarze bez kompleksowych regulacji planistycznych obejmujących także przyległe części gruntów wsi Porosły i Łyski w gminie Choroszcz zagraża kompletną degradacją krajobrazu, niedowładami funkcjonalnymi i zmarnowaniem szans na zabudowę zharmonizowaną typu miejskiego. Działania doraźne i fragmentaryczne, nie pozwolą na wykształcenie prawidłowego układu komunikacyjnego tego cennego urbanistycznie obszaru i uzyskania odpowiedniego zagęszczenia zabudowy (część terenów pozostanie z konieczności rolnicza) ze stratami dla właścicieli gruntów i gminy.

5. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

5.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków.

Z obszaru gminy Dobrzyniewo Duże do rejestru zabytków podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wpisane są:

- a) we wsi Dobrzyniewo Kościelne:
 - kościół parafialny p.w. Zwiastowania NMP wraz z cmentarzem przykościelnym i dzwonnica, 1905 – 1910, nr rej. 460 z 16.08.1979 r.,
 - cmentarz rzymskokatolicki, nieczynny, nr rej. 770 z 11.12.1992 r.,
- b) we wsi Fasty:
 - cerkiew cm. p.w. Archaniola Michała, drewn., 1893 – 95, nr rej. A-70,
 - cerkiew prawosławna p.w. Podwyższenia Krzyża Św., 1875, nr rej. 462 z 20.08.1979 r. oraz 538 (537) z 14.09.1983,
 - ogrodzenie nr rej. 462 z 20.08.1979 oraz 538 (537) z 14.09.1983 r.
- c) we wsi Pogorzałki:
 - kaplica przydrożna, XIX w., nr rej. 390 z 14.02.1977 r.,
 - kapliczka słupowa, nr rej. jw.,
 - cmentarz przykościelny, nr rej. jw.,
 - ogrodzenie (kamienne), nr rej. jw.
- d) we wsi Rybaki:
 - stanowisko archeologiczne – osada z epoki kamienia – brązu (nr rej. 273/A),
- e) we wsi Rybniki – Krzemianka:
 - stanowisko archeologiczne – kopalnia z epoki kamienia – brązu (nr rej. 270/A),

5.2. Zabytki nie wpisane do rejestru zabytków.

W gminnej ewidencji ujęte są następujące zabytki, cmentarze i stanowiska archeologiczne podlegające ochronie na podstawie planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego:

- a) zabudowa mieszkaniowa, zagrodowa, kaplice, krzyże,

w. Borsukówka

1. Zagroda nr 14,

- a) dom, drewn., l. 20 XX,
- b) obora, drewn., l. 20 XX,

2. Dom nr 1, drewn., pocz. XX,
3. Dom nr 3, drewn., 1924,
4. Dom nr 7, drewn., 1917,
5. Dom nr 13, drewn., 1907,
6. Dom nr 17, drewn., 1920,
7. Dom nr 36, drewn. pocz. XX,
8. Stodoła w zagrodzie Nr 11, drewn., ok. 1932,
9. Krzyż przydrożny obok przejazdu kolejowego, drewn., pocz. XX,

w. Chraboły

10. Dom nr 28, drewn., 1921 .
11. Dom nr 32, drewn., I. 20 XX
12. Dom nr 38 drewn., I. 20 XX
13. Dom nr 52, drewn., pocz. XX
14. Dom nr 55, drewn., XIX/XX
15. Dom nr 59, drewn., ok. 1930
16. Drożniczówka drewn., k. XIX

w. Dobrzyniewo Duże

17. Kapliczka, mur., pocz. XX
18. Zespół szkoły:
 - a) szkoła, mur., rozbud. I remont. Po 1945
 - b) garaż, mur., I. 30 XX
19. Wiatrak paltrak, drewn., 1936

w. Dobrzyniewo Fabryczne

20. Dom nr 7, drewn., po 1945
21. Pozostałości Zespołu Fabryki Włókienniczej, wł. UG
 - a) magazyn sukna, ob. dom mieszkalny nr 2, mur., I. 40 XIX
 - b) wartownia, ob. magazyn, mur., 1915
 - c) czworak, ob. dom mieszkalny nr 11, drewn., po 1869
22. Park Krajobrazowy, XIX w (pozostałości)

w. Dobrzyniewo Kościelne

23. Zespół Kościoła Par. p. w. Zwiastowania NMP,
 - a) plebania, drewn., ok. 1910, rozbud. Po 1945,
 - b) dom parafialny, ob. poczta, mur., ok. 1910,
 - c) stodoła, drewn., ok. 1910,
 - d) wozownia, ob. magazyn, mur., ok. 1910,

w. Fasty

24. Zespół Cerkwi Prawosławnej Par. p. w. Podwyższenia Krzyża,
 - a) dom duchowieństwa prawosławnego, drewn., po 1875,

w. Gnła

25. Dom nr 5, drewn., I. 30 XX,
26. Dom nr 38, drewn., ok. 1925,
27. Dom nr 40., drewn., 1927,
28. Dom nr 41, dre., ok. 1925,
29. Kuźnia w zagrodzie nr 18., 1907,

w. Kobuzie

30. Dom nr 2, drewn., pocz. XX,
31. Dom nr 4, drewn., ok. 1923,
32. Dom nr 10, drewn., 1920,
33. Krzyż przydrożny przy wylocie na Nowosiółki, kam./żel., 1927,

w. Kopisk

- 34. Kościół paraf. p.w. Matki Bożej Królowej Polski, drewn. 1958 – 1960,
- 35. Trzy Krzyże, drewn. l. 30 XX w.
- 36. Krzyż drewn. pocz. XX w.

w. Kozinice

- 37. Dom nr 40, drewn., 1921
- 38. Dom nr 44, drewn., pocz. XX
- 39. Dom nr 56, drewn., pocz. XX

w. Krynice

- 40. Zagroda nr 13
 - a) dom, drewn., k. XIX, remont.,
 - b) obora, drewn., I. 30 XX
 - c) spichlerz, drewn., I. 30 XX
- 41. Zagroda nr 15
 - a) dom, drewn., k. XIX
 - b) spichlerz, drewn., pocz. XX
- 42. Dom nr 17, drewn., I. 20 XX

w. Kulikówka

- 43. Zagroda nr 9
 - a) dom, drewn., ok. 1920
 - b) obora, drewn., przed 1939
- 44. Zagroda nr 11
 - a) stodoła I, drewn., ok. 1920
 - b) stodoła II, drewn., ok. 1924
- 45. Zagroda nr 13
 - a) stodoła I, drewn., ok. 1930
 - b) stodoła II, drewn., I. 40 XX
- 46. Zagroda nr 21
 - a) dom drewn., przed 1914
 - b) stodoła, drewn., po 1918
- 47. Dom nr 7, drewn., 1921
- 48. Dom nr 8, drewn., 1928
- 49. Dom nr 20, drewn., I. 30 XX

w. Leńce

- 50. Dwór, ob. Dom mieszkalny nr 20, drewn., 3 ćw. XIX
- 51. Dom nr 7, mur., 1912

w. Letniki

- 52. Zagroda nr 1
 - a) dom, drewn., po 1918
 - b) obora I, drewn., po 1945
 - c) obora II, drewn., po 1945
 - d) stodoła, drewn., po 1945
- 53. Zagroda nr 19
 - a) dom, drewn., po 1904
 - b) piwnica, mur., po 1904
- 54. Zagroda nr 24
 - a) dom, mur., 1904
 - b) spichlerz, drewn., pocz. XX
- 55. Zagroda nr 58
 - a) dom, drewn., I. 30 XX
 - b) chlew, drewn., I. 30 XX
- 56. Dom z oborą nr 4, drewn., k. XIX

57. Dom z oborą nr 6, drewn., ok. 1880
58. Dom nr 18, drewn., po 1904, remont.
59. Dom nr 20, drewn., k. XIX
60. Dom nr 25, drewn., 1903
61. Dom nr 26, ob. Szkoła, mur., k. XIX
62. Dom nr 28, drewn., pocz. XX, dobud. Ok. 1930
63. Dom nr 29, mur., k. XIX
64. Krzyż kam./żel. 1933
65. Kapliczka słupowa k. Domu nr 24, drewn., I. 30. XX

w. Nowe Aleksandrowo

66. Zagroda nr 22
 - a) dom, drewn., I. 40 XX
 - b) obora, drewn., I. 20 XX
 - c) stodoła, drewn., I. 20 XX
 - d) spichlerz, drewn., I. 20 XX
67. Zagroda nr 36
 - a) dom, drewn., 1901-1908
 - b) obora, drewn., 1945
 - c) spichlerz, drewn., 1947
68. Dom nr 32, drewn., I. 20 XX
69. Kapliczka słupowa drewn., I. 20 XX

w. Obrubniki

70. Zagroda nr 22
 - a) dom, drewn., k. XIX
 - b) spichlerz, drewn., 1934
71. Dom nr 9, drewn., pocz. XX
72. Dom nr 14, drewn., ok. 1936
73. Dom nr 16, drewn., 1920
74. Dom nr 19, drewn., ok. 1920
75. Dom z oborą nr 25, drewn., I. 20 XX
76. Dom nr 27, drewn., k. XIX, przebud. 1920
77. Spichlerz w zagrodzie nr 13, drewn., I. 40 XX

w. Pogorzalki

78. Zespół Kaplicy
 - a) kaplica, mur.-drewn., 1863, rozbud. 1905
 - b) ogrodzenie, mur., (kam.), 2 poł. XIX
79. Plebania, mur., 1947
80. Szkoła, drewn., I. 30 XX
81. Zagroda nr 13
 - a) dom, drewn., I. 40 XX
 - b) stajnia z chlewem, drewn., k. I. 30 XX
 - c) obora, drewn., I. 40 XX
 - d) spichlerz, drewn., I. 40 XX
82. Dom nr 1, drewn., pocz. XX
83. Dom nr 3, drewn., I. 20 XX
84. Dom nr 12, drewn., pocz. XX
85. Dom nr 45, drewn., 1925-1930
86. Dom nr 76, drewn., 1926
87. Dom nr 78, drewn., ok. 1930
88. Dom nr 83, mur., ok. 1905
89. Dom nr 84, drewn., k. XIX
90. Dom nr 87, mur., pocz. XX
91. Dom nr 91, drewn., pocz. XX
92. Dom nr 100, drewn., 1922

93. Dom nr 129, drewn., 1922
94. Dom nr 135, mur., ok. 1920
95. Dom nr 143, mur., ok. 1920
96. Dom nr 149, drewn., ok. 1910
97. Kapliczka słupowa przy drodze do Gnilej, drewn., 1930
98. Krzyż przydrożny w zagrodzie nr 1, kam./żel., 1937
99. Krzyż obok zagrody nr 45, kam./mur., 1907/1934

w. Ponikła

100. Zespół leśniczówki, wł. Nadleśnictwo Dojlidy
 - a) leśniczówka, drewn., I. 30 XX
 - b) obora, drewn., I. 30 XX
 - c) stodoła I, drewn., I. 30 XX
 - d) stodoła II, drewn., I. 30 XX
 - e) stodoła III, drewn., I. 30 XX
 - f) pralnia, ob. gajówka nr 10, drewn., I. 30 XX
101. zagroda nr 13
 - a) dom, drewn., 1938, remont.,
 - b) obora, drewn., 1942, remont 1975
102. Zagroda nr 27
 - a) dom, drewn., ok. 1930, rozbud., I. 50 XX
 - b) obora, drewn., 1938
 - c) stodoła, drewn., 1941
103. Dom nr 20, drewn., I. 20 XX, remont 1956
104. Dom nr 25, drewn., ok. 1924, remont i rozbud. ok. 1950, remont. ok. 1973
105. Dom nr 33, drewn., po 1918
106. Dom ze stodołą w zagr. nr 44, mur.-drewn., pocz. XX, rozbud. I. 30 Xx
107. Spichlerz w zagrodzie nr 42, drewn., ok. 1920
108. Kapliczka słupowa, drewn., I. 30 XX
109. Kapliczka słupowa na drzewie, drewn., I.30 XX

w. Szacily

110. Zagroda nr 9
 - a) dom, drewn., 1921
 - b) stodoła, drewn., po 1918
 - c) szopa, drewn., po 1918

w. Zalesie

111. Dróżniczówka nr 3, ob. Bar „Myśliwiec”, drewn., I. 20 Xx

w. Zawady

112. Zagroda nr 20
 - a) dom, mur., I. 20 XX
 - b) piwnica, mur., I. 20 XX
 113. Zagroda nr 47
 - a) dom, drewn., k. XX
 - b) stodoła, drewn., pocz. XX
 - c) spichlerz, drewn., pocz. XX
 114. dom nr 29, mur., I. 20 XX
 115. Dom nr 33, mur., po 1880
 116. Dom nr 51, drewn., 1875
 117. Dom z oborą nr 57, drewn., I. 30 XX
 118. Dom nr 70, mu., przed 1914
- b) cmentarze
- **we wsi Dobrzyniewo Kościelne:**
- cmentarz parafialny, rzymskokatolicki, nieczynny z 1519r.
 - cmentarz przykościelny z 1519r.

- cmentarz parafialny rzymskokatolicki z 1926r

- **we wsi Fasty**

- cmentarz parafialny prawosławny z I połowy XIXw.
- cmentarz przycerkiewny z ok. 1875r.

- **we wsi Ogrodniki**

- cmentarz ewangelicki z ok. poł. XIXw.

c) miejsce martyrologii – cmentarz pomordowanych z okresu II wojny światowej na kol. Fasty.

d) stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy występują 52 stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, w tym we wsiach:

- Borsukówka	- 17 stanowisk,
- Dziarnowizna	- 2 stanowiska,
- Podkocińce	- 1 stanowisko,
- Dobrzyniewo Duże	- 10 stanowisk,
- Fasty	- 3 stanowiska,
- Ogrodniki	- 1 stanowisko,
- Leńce	- 11 stanowisk,
- Nowe Aleksandrowo	- 1 stanowisko,
- Jaworowska	- 3 stanowiska,
- Kopisk	- 5 stanowisk,
- Krynice	- 1 stanowisko,
- Kulikówka	- 1 stanowisko,
- Obrubniki	- 1 stanowisko,
- Pogorzałki	- 6 stanowisk,
- Rybaki	- 10 stanowisk.

6. Warunki i jakość życia mieszkańców, w tym ochrony zdrowia.

6.1. Ludność i zasoby pracy.

6.1.1. Ludność gminy na tle województwa.

Gmina Dobrzyniewo Duże zajmuje obszar 161 km², co stanowi 0,8% powierzchni woj. Podlaskiego i 5,4% powierzchni pow. białostockiego. Pod tym względem jest zbliżona do przeciętnej w regionie (171 km²) jednostki terytorialnej.

Liczba mieszkańców gminy w 2002 r. wynosiła 7,7 tys. osób, co stanowi zaledwie 0,6 % ludności województwa i 5,6 % ludność powiatu. Dobrzyniewo Duże należy do grupy gmin o stosunkowo znacznym potencjale demograficznym, jeżeli wziąć pod uwagę, że połowa gmin województwa (57) liczy poniżej 5 tys. mieszkańców, a tylko 11 (nie licząc gmin miejskich) przekracza liczbę 10 tys. ludności. Średnio w województwie na jedną gminę miejską (poza powiatami grodzkimi) przypada 28,7 tys. mieszkańców, gminę miejsko – wiejską 9,6 tys. i gminę wiejską – 4,8 tys. mieszkańców.

Gęstość zaludnienia gminy wynosi 42 osoby na 1 km² i jest o połowę większa niż przeciętnie na terenach wiejskich regionu. Relatywnie wysokie zagęszczenie ludności wynika w dużej mierze z położenia gminy w obrębie aglomeracji miejskiej Białegostoku, wysokiego odsetka ludności utrzymującej się ze źródeł pozarolniczych oraz dobre rozwiniętej sieci osadniczej, którą tworzą 32 wsie. Na jedną miejscowość wiejską przypada średnio 241 osób, a więc prawie dwukrotnie więcej niż przeciętnie na jedną wieś w województwie (126).

Największą liczebnie grupę stanowią wsie średniej wielkości (100-300 mieszkańców), a do wsi dużych (powyżej 500 osób) zaliczyć można trzy miejscowości (Dobrzyniewo Duże, Fasty, Pogorzałki), w tym dwie liczące powyżej 1 tys. mieszkańców (Dobrzyniewo Duże i Fasty).

6.1.2 Ogólne tendencje demograficzne

Obszary wiejskie woj. Podlaskiego w całym okresie powojennym odznaczały się stałym spadkiem zaludnienia. W latach 1950-2002 liczba ludności wiejskiej regionu zmalała z 669,4 do 497.0 tys. osób tj. o ponad ¼. Proces depopulacji w największym stopniu dotknął południowo-wschodnią część

Podlasia, gdzie w większości gmin ubytek ludności przekraczał 35%, a w niektórych przypadkach nawet 50% (gm. Bielsk Podlaski, Czyże, Kleszczele, Narew, Szudziałowo).

Gmina Dobrzyniewo Duże należy do nielicznej grupy gmin wiejskich odznaczających się wzrostem zaludnienia. Ogółem w latach 1950-2003 stan ludności zwiększył się o około 0,7 tys. osób tj. o 10%. Zmiany ludnościowe przebiegały w sposób nieregularny.

Zmiany w liczbie ludności w latach 1950 – 2003*

Tabela 1

Lata	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Liczba kobiet na 100 mężczyzn
1950	7032	3339	3693	111
1970	7919	3988	3931	99
1988	7724	3893	3831	98
2002	7700	3856	3844	100
2003	7742	3867	3875	100

* - w aktualnych granicach administracyjnych

Źródło: Lata 1950 – 1988 przeliczone wyniki spisów powszechnych; 2002r - NSP 2002, 2003r.- stan w dn. 31.12.2003 wg danych sprawozdawczości statystycznej.

Najpierw w latach 1950-1970 liczba ludności dość znacznie wzrastała, o czym zdecydował głównie wysoki poziom przyrostu naturalnego. Później, do połowy lat dziewięćdziesiątych, zarysowała się lekka tendencja spadkowa, a w ostatnich kilku latach proces powolnego wzrostu liczby mieszkańców.

Kierunki i tempo zmian demograficznych kształtują dwa zasadnicze czynniki: ruch naturalny i migracje. Liczbę ludności gminy Dobrzyniewo Duże w ostatnich latach kształtują: dodatnie wielkości przyrostu naturalnego oraz dodatnie saldo ruchów migracyjnych.

Jest to warte podkreślenia, gdyż w zdecydowanej większości gmin wiejskich województwa występuje ujemny przyrost naturalny (przewaga liczby zgonów nad liczbą urodzeń) i ujemne saldo migracyjne, wspólnie określające wysoką dynamikę spadku zaludnienia terenów wiejskich.

Kierunki zmian ludnościowych na obszarze gminy były przestrzennie zróżnicowane. W latach 1970-2003 liczba ludności w przeważającej liczbie miejscowości zmalała, niekiedy nawet znacznie (Nowosiółki, Rybaki, Kopisk, Zalesie). Z drugiej strony w kilku miejscowościach leżących głównie w strefie podmiejskiej Białegostoku odnotowano znaczący wzrost liczby mieszkańców (Fasty, Dobrzyniewo Duże, Dobrzyniewo Fabryczne, Ogrodniki, Nowe Aleksandrowo, Kozińce). W kilku wsiach położonych przeważnie w środkowej części gminy liczba ludności wskazuje tendencje stabilizacyjną i od trzydziestu lat utrzymuje się na prawie niezmiennym poziomie (Gniła, Letniki, Krynice, Jaworówka, Obrubniki).

Główny zespół osadniczy gminy, który tworzą wsie: Dobrzyniewo Duże, Dobrzyniewo Kościelne, Ogrodniki, Dobrzyniewo Fabryczne i Nowe Aleksandrowo powiększył swą ludność z 2 do 2,3 tys. osób, tj. 15% i skupia obecnie prawie 30% ogólnego potencjału demograficznego gminy.

Ludność i mieszkania w latach 1970-2003 według miejscowości.

Tabela

Miejscowość	Ludność					Mieszkania				
	1970	1978	1988	2003		1970	1978	1988	2003	
	W osobach				1970 = 100	W liczbach bezwzględnych				1970 = 100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Bohdan	193	182	160	164	85,0	42	41	43	45	107,1
Borsukówka	308	287	311	219	71,1	77	74	93	66	85,7
Kobuzie	58	49		39	67,2	17	15		11	64,7
Chraboły	589	556	509	430	73,0	122	133	129	117	95,9
Dobrzyniewo Duże	933	1100	1097	1208	121,7	224	249	284	327	146,0

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Dobrzyniewo Fabryczne	187	246	224	234	125,1	47	64	56	65	138,3
Dobrzyniewo Kościelne	235	234	218	197	83,8	56	62	61	67	101,8
Fasty	794	953	1020	1274	160,5	182	236	272	337	185,2
Gniła	425	452	447	435	102,3	93	100	100	103	110,
Jaworówka	137	122	129	139	101,5	38	34	33	32	84,2
Kopisk	271	217	179	165	60,9	66	56	54	49	74,2
Kozińce	245	313	276	291	118,8	54	57	82	79	146,3
Krynice	317	315	332	329	103,	66	76	85	82	124,2
Kulikówka	199	189	158	161	80,9	41	41	44	46	112,2
Leńce	182	175	158	141	77,5	49	44	45	43	87,8
Letniki	285	310	307	279	97,9	63	73	73	71	112,7
Nowe Aleksandrowo	424	423	417	463	109,2	87	101	103	127	146,0
Nowosiółki	59	54	43	26	44,1	15	18	14	10	66,7
Obróbniki	226	221	240	216	95,6	43	48	56	49	114,0
Ogrodniki	156	158	161	192	123,0	34	37	43	53	155,9
Podleńce	166	153	132	131	78,9	39	39	39	36	92,3
Pogorzałki	799	741	707	641	80,2	109	180	182	165	97,6
Ponikła	256	262	239	234	91,4	60	67	62	58	96,7
Rybaki	43	39	23	26	60,5	11	11	9	7	63,6
Szacity	171	152	124	122	71,3	40	39	34	35	87,5
Zalesie	201	115	113	125	62,2	39	26	25	30	76,9

Źródło: Wyniki NSP 1970, 1978, 1988, dane UG oraz obliczenia własne.

6.1.3. Struktura płci i wieku ludności.

Wyniki NSP 2002 wykazały, że liczba ludności gminy według stanu w dniu 20 maja 2002r. wynosiła 7700 osób, z tego 3856 mężczyzn i 3844 kobiet. Od ostatniego spisu przeprowadzonego w 1988r. ogólna liczba i proporcje ludności wg płci pozostaje prawie bez zmian. Struktura płci jest względnie zrównoważona, co oznacza, że na 100 mężczyzn przypada 100 kobiet.

Ludność gminy wg płci i wieku w 2002r.

Tabela.

Grupy wieku	Ogółem		Mężczyźni	Kobiety
	Osób	%	Osób	
Razem	7700	100,0	3856	3844
Wiek przedprodukcyjny (0-17)	1908	24,8	987	921
0-2	256	3,3	132	124
3-6	365	4,7	180	185
7-12	687	8,9	356	331
13-15	342	4,4	188	154
16-18	388	5,0	198	190
Wiek produkcyjny	4505	58,5	4230	2075
Mobilny (18-44)	3087	40,1	1632	1455
Nie mobilny (45-64/59)	1418	18,4	798	620
Wiek poprodukcyjny (65/60) i wyżej	1287	16,7	439	848

Źródło: Wyniki NSP 2002 oraz obliczenia własne.

Proporcje te zmieniają się wraz z wiekiem. Jeśli uwzględnić pięcioletnie grupy wieku to liczebna przewaga mężczyzn występowała do grupy 45-49 lat (83 kobiety na 100 mężczyzn). W starszym wieku, z uwagi na większą śmiertelność mężczyzn, proporcje płci systematycznie zmieniały się na korzyść kobiet. Najwyższy wskaźnik feminizacji obserwowano w wieku 80 lat i więcej, gdzie na 100 mężczyzn przypadało 207 kobiet.

Z punktu widzenia zawierania związków małżeńskich, reprodukcji biologicznej oraz funkcjonowania gospodarstw rolnych bardzo ważne znaczenie ma struktura płci wśród osób w wieku mobilnym (18-44

lata). Ogólnie w całej gminie w wieku mobilnym liczba kobiet na 100 mężczyzn wynosi-89 (woj. Podlaskie: ogółem-96, w tym na wsi-84) i pośrednio oznacza niedobór kobiet, zwłaszcza w grupie ludności związanej z rolnictwem indywidualnym.

Gmina Dobrzyniewo Duże charakteryzuje się relatywnie korzystną strukturą ludności wg wieku w porównaniu z terenami wiejskimi województwa. Przejawem tego jest m.in.:

- wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym (gmina-58,5%, województwo-53,6%), w tym szczególnie ludności w wieku mobilnym (gmina-40,1%; województwo-35,4%)
- niski odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym (gmina-16,7%; województwo-21,1%)
- zbliżony do poziomu ogólnowojewódzkiego udział dzieci i młodzieży do lat 17 (gmina-24,8%; województwo-25,2%)

Relacje przedstawionych grup wieku odzwierciedla tzw. współczynnik obciążenia demograficznego. W 2002r. na każde 1000 osób w wieku produkcyjnym przypadło średnio w województwie ogółem 695 osób w wieku nieprodukcyjnym (w tym 866 na wsi), a w gminie tylko 709 osób.

Jednym z najbardziej charakterystycznych zjawisk demograficznych ostatnich lat jest proces starzenia się ludności, polegający na wzroście odsetka ludzi starych. W gminie odsetek ten jest znacznie niższy niż w skali całego regionu i pod tym względem przypomina bardziej populację miast niż strukturę ludności terenów wiejskich.

6.1.4. Aktywność ekonomiczna ludności.

Z punktu widzenia sytuacji na rynku pracy całą ludność – zgodnie z obowiązującymi obecnie standardami – można podzielić na trzy kategorie: pracujących, bezrobotnych i biernych zawodowo. Pracujący i bezrobotni razem tworzą kategorię aktywnych zawodowo.

Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej w 2002 r.

Wyszczególnienie	Razem	Mężczyźni	Kobiety
Ludność ogółem	6156	3063	3093
Aktywni zawodowo			
razem	3395	1930	1465
pracujący	2939	1681	1258
bezrobotni	456	249	207
Bierni zawodowo	2451	995	1456
Pozostali	310	138	172
Współczynnik aktywności zawodowej	58,1	66,0	50,2
Wskaźnik zatrudnienia	50,3	57,5	43,2
Stopa bezrobocia	13,4	12,9	14,1

Źródło: Wyniki NSP 2002 oraz obliczenia własne.

W latach ubiegłych liczba ludności czynnej zawodowo (aktywnej) zmniejszyła się z 4775 osób w 1970 r. i 4350 osób w 1988 r. do 3395 osób w 2000 r. Miarą statystyczną dogodną do porównań w tym zakresie jest współczynnik aktywności zawodowej. Współczynnik ten obliczony dla ogółu ludności wynosił: w 1970 r. – 60,3%, w 1988 r. – 56,3% i w 2002 r. – 44,1%. Analogiczny współczynnik obliczony dla ludności w wieku 15 lat i więcej kształtował się następująco: 83,8%, 75,0% i 58,1%.

Na przedstawiony powyżej spadek poziomu aktywności zawodowej ludności gminy wywarły następujące czynniki:

- postępujący proces demograficznego starzenia się ludności,
- znaczne rozszerzenie zakresu świadczeń emerytalno – rentowych na początku lat dziewięćdziesiątych, który objął częściowo także ludność w wieku zdolności do pracy,
- zjawisko bezrobocia,
- powiększająca się liczba osób pracujących „na czarno”, także poza granicami kraju.

Należy jednak podkreślić, że współczynnik aktywności zawodowej ludności zamieszkałej w gminie był nieco wyższy niż w woj. Podlaskim (ogółem – 56,3%; miast – 55,5%; wieś – 57,3%).

6.1.5. Pracujący i problemy bezrobocia.

Zbiorowość pracujących liczyła w 2002 r. ogółem 2,9 tys. osób, w tym 1,8 tys. pracujących w sektorze pozarolniczym. Wskaźnik zatrudnienia, określający udział pracujących w liczbie ludności w wieku 15 lat i więcej był stosunkowo wysoki i wynosił 50,3% (województwo – 45,5%, powiat – 43,7%), przy czym był wyższy dla mężczyzn niż kobiet (odpowiednio: 57,5% i 43,1%). Jedną z istotnych cech wpływających na stopień zaangażowania zawodowego jest poziom uzyskanego wykształcenia. Wśród pracujących najliczniejszą grupę stanowiły osoby legitymujące się wykształceniem średnim (30,5%) i zasadniczym zawodowym (34,6%). Pracujące kobiety charakteryzowały się korzystniejszą strukturą wykształcenia niż mężczyźni. Osoby z wykształceniem średnim i wyższym stanowiły 50% ogółu pracujących kobiet i tylko 29,3% ogółu mężczyzn.

Najwyższy wskaźnik zatrudnienia (88,1%) wystąpił w populacji osób z wykształceniem wyższym, dużo niższy z wykształceniem średnim (76,2%), a najniższy (34,4%) wśród osób z wykształceniem podstawowym. Świadczy to o korzystniejszej sytuacji a rynku pracy osób lepiej wykształconych i posiadających wyższe kwalifikacje zawodowe.

Wprowadzenie mechanizmów gospodarki rynkowej przyniosło radykalne zmiany w stopniu wykorzystania zasobów pracy. Od początku lat dziewięćdziesiątych typowym elementem sytuacji na rynku pracy stało się wysokie bezrobocie. Jak wykazują wyniki spisu z 2002 r. liczba bezrobotnych w gminie wyniosła 456 osób, a stopa bezrobocia osiągnęła 13,4% (województwo – 19,1%, powiat – 19,7%). Należy podkreślić iż w sąsiedzkim Białymstoku wskaźnik bezrobocia przekroczył wówczas poziom 20%.

Większość bezrobotnych stanowili mężczyźni (249 osób), osoby młode (do 35 lat), w dużej części pozostający bez pracy dłużej niż 12 miesięcy (około 50%) i w zdecydowanej większości (ponad 90%) nie posiadający prawa do zasiłku.

6.1.6. Gospodarstwa domowe i rodziny.

W latach ubiegłych liczba gospodarstw domowych w gminie kształtowała się następująco: 1970 r. – 1930; 1988 r. – 2190; 2002 r. – 2378. Przedstawione dane wskazują na stałą tendencję wzrostową, przy czym tylko w latach 1988 – 2002 ich liczba wzrosła o 8,6% (w województwie ogółem – wzrost o 12,9%, w tym na wsi – spadek o 2,9%).

Wielkość gospodarstw domowych – mierzona średnią liczbą osób w gospodarstwie stale malała, co jest zjawiskiem typowym w całym regionie, zarówno w miastach jak i na wsi.

Struktura gospodarstw domowych według liczby osób w latach 1970 – 2002 (w %)

Wyszczególnienie	1970	1978	1988	2002
1- osobowe	8,7	10,8	14,5	19,9
2 – osobowe	15,8	20,7	20,0	19,5
3–4 – osobowe	34,9	38,7	37,0	37,8
5 i więcej osobowe	40,6	29,8	28,5	22,8
Przeciętna l. osób w gosp. dom.	4,10	3,64	3,52	3,24

Źródło: NSP 1988, 2002 oraz obliczenia własne

Spadek ten spowodowany był przede wszystkim zmniejszeniem się dzietności rodzin oraz dużym wzrostem udziału gospodarstw jednoosobowych. Wzrost liczby i odsetka gospodarstw jednoosobowych mógł być konsekwencją wczesnego usamodzielnienia się młodych ludzi pod względem ekonomicznym i odkładaniem decyzji dotyczących zawierania małżeństw na rzecz kariery zawodowej. Na terenach wiejskich częściej niż w miastach występują gospodarstwa duże tj. pięcioosobowe i większe; na wsi woj. podlaskiego stanowiły one 26,4% ogółu, podczas gdy w miastach – 11,9%. W gminie Dobrzyniewo Duże udział gospodarstw największych jest znacznie mniejszy niż na terenach wiejskich województwa.

W ramach gospodarstw domowych, ustalonych w oparciu o więzi ekonomiczne, wyodrębnia się rodziny, czyli zespoły osób grupowanych według kryteriów biologicznych.

W 2002 r. spisano w całej gminie 2027 rodzin, spośród których wydzielono następujące typy:

	liczba
- małżeństwa bez dzieci	- 425
- małżeństwa z dziećmi	- 1270
- partnerzy bez dzieci	- 7
- partnerzy z dziećmi	- 12
- samotne matki z dziećmi	- 275
- samotni ojcowie z dziećmi	- 38

Z przedstawionych danych wynika, że dominującym typem rodziny były małżeństwa z dziećmi, których udział stanowił 62,7% wszystkich rodzin (województwo – 57,4%). Drugim pod względem liczebności były małżeństwa bez dzieci, które stanowiły 21% ogółu (województwo – 23%). Stosunkowo wysoki udział małżeństw bezdzietnych na terenach wiejskich wynika stąd, iż zbiorowość tę tworzą przeważnie małżeństwa starsze, których dzieci zdążyły się usamodzielnąć i wyemigrować. Tylko niewielki odsetek tych rodzin stanowiły bezdzietne pary.

Rodziny z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu stanowiły 56,2% wszystkich rodzin i było ich łącznie 1139. Spośród nich zanotowano najwięcej rodzin z 1 dzieckiem (35,8%) i z 2 dziećmi (38,3%). Z drugiej strony 29 rodzin posiadało na utrzymaniu 5 i więcej dzieci (łącznie 166 osób). Łączna liczba dzieci pozostających na utrzymaniu wynosiła 2302 osoby tj. przeciętnie 2,02 dzieci na 1 rodzinę (województwo – 1,92).

6.1.7. Wykształcenie ludności.

Pozytywnym zjawiskiem ubiegłych lat jest stały wzrost poziomu wykształcenia ludności. Tylko w latach 1988 – 2002 liczba osób z wykształceniem ponadpodstawowym powiększyła się z 2,1 tys. do 3,4 tys. osób tj. o 62% (w województwie o 47,3%). Odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym zwiększył się z około 36% w 1988 r. do ponad 53% w 2002 r. Znacznie obniżył się natomiast udział osób z wykształceniem podstawowym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego – z 63% do 46,8%.

Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia w 2002 r.

Poziom wykształcenia	Razem		Mężczyźni		Kobiety	
	osób	%	osób	%	osób	%
Ludność ogółem	6392	100,0	3188	100,0	3204	100,0
Wyższe	281	4,4	125	3,9	156	4,9
Policealne	108	1,7	17	0,5	91	2,8
Średnie	1363	21,3	546	17,1	817	25,5
Zasadnicze zawodowe	1647	25,8	1017	31,9	630	19,7
Podstawowe	2586	40,4	1315	41,3	1271	39,6
Pozostali	407	6,4	168	5,3	239	7,5

Źródło: Wyniki NSP 2002 oraz obliczenia własne

W omawianym okresie najszybciej powiększała się grupa osób z wykształceniem wyższym (ponad 3-krotnie) i średnim (2-krotnie). Czynnikiem różnicującym strukturę ludności wg poziomu wykształcenia jest miejsce zamieszkania. W miastach obserwuje się znacznie wyższy odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym niż na wsi. W woj. podlaskim rozpiętości są znaczące i przekraczają 26 punktów procentowych (71,1% w miastach i 45% na wsi). W gminie Dobrzyniewo Duże odsetek ludności wykształconej jest wyższy niż w większości gmin wiejskich regionu.

6.2. Warunki życia i urządzenia obsługi ludności.

6.2.1. Zasoby i warunki mieszkaniowe.

W 2002 r. na terenie gminy Dobrzyniewo Duże spisano łącznie 2321 mieszkań (zamieszkałych i niezamieszkałych). Mieszkań zamieszkałych było 2056 i stanowiły one 88,6 % ogółu mieszkań. Pozostałe 10,4 % tj. 265 mieszkań stanowiły zasoby niezamieszkałe. Złożyły się na to następujące mieszkania:

- przeznaczone do stałego zamieszkania – 127 tj. 47,9 % mieszkań niezamieszkałych,
- wykorzystywane do czasowego (sezonowego) przebywania tzw. drugie mieszkania – 47 tj. 37 %,
- przeznaczone do rozbiórki i opuszczone – 90 tj. 34 %,
- przeznaczone wyłącznie do prowadzenia działalności gospodarczej – 1 mieszkanie.

Rzeczywiste zasoby mieszkaniowe obejmowały zatem 2230 mieszkania, do których zaliczono wszystkie mieszkania zamieszkałe oraz te spośród niezamieszkałych, które w przyszłości mogą zasilić liczbę mieszkań zamieszkałych tzn. przeznaczone do stałego zamieszkania oraz przeznaczone do czasowego lub sezonowego przebywania.

Do mieszkań zamieszkałych zalicza się mieszkania zamieszkałe stale i zamieszkałe czasowo. W 2002 r. lokale zamieszkałe stale stanowiły 98,3 % ogólnej liczby mieszkań zamieszkałych.

Od roku 1970 ogólna liczba mieszkań zamieszkałych znacząco wzrosła, o czym świadczą następujące dane:

lata	mieszkania	izby	pow. uż. w tys. m ²
1970	1783	5415	96,7
1978	1938	6644	116,0
1988	2021	7413	134,4
2002	2056	8837	182,6

Liczba mieszkań powiększyła się w tym czasie o 15,3%, izb mieszkalnych o 63,2%, a powierzchni użytkowej o 88,8%.

Zmiany ilościowe zasobów mieszkaniowych wynikają z jednej strony z przyrostu nowych i powiększaniu istniejących domów, z drugiej zaś z ubytku mieszkań najstarszych. Zasoby powstające z nowego budownictwa lub modernizacji charakteryzują się wyższym standardem niż zasoby ubywające. Stąd też dla oceny zmian jakościowych istotne znaczenie posiadają informacje o wieku mieszkań. Lokale znajdujące się w budynkach wybudowanych po 1944 r. stanowiły 80,5% ogółu zasobów i w porównaniu do spisu z 1988 r. ich udział wzrósł o 9 pkt. Mieszkania w budynkach najstarszych tj. wzniesionych przed 1918 r. stanowiły zaledwie 4,2,% ogółu mieszkań. Z kolei w budynkach najnowszych wybudowanych po 1988 r. znajdowało się 262tj. 13% mieszkań stale zamieszkałych.

Wraz z powiększaniem się zasobów mieszkaniowych poprawiły się warunki mieszkaniowe. Średnia wielkość mierzona liczbą izb powiększyła się w latach 1971 – 2002 o 1,26 izby tj. o 41,4%. Równoległe do tego wzrosła przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań prawie o 2/3.

Zmiany w stanie zasobów mieszkaniowych poprawiły także wskaźniki dotyczące zaludnienia mieszkań. W latach 1970 – 2002 zmalała przeciętna liczba osób przypadająca na mieszkanie (o 13,8%) i izbę (o 39, 3%), a wzrosła prawie dwukrotnie powierzchnia użytkowa przypadająca na mieszkanie.

Podstawowe wskaźniki warunków mieszkaniowych w latach 1970 – 2002

Wyszczególnienie	1970	1978	1988	2002	
	W liczbach bezwzględnych				1970 =100
<u>Przeciętna liczba:</u>					
Izb w mieszkaniu	3,04	3,42	3,65	4,30	141,4
Osób w mieszkaniu	4,42	4,13	3,79	3,81	86,2
Osób na izbę	1,45	1,21	1,04	0,88	60,7
<u>Przeciętna pow. użytkowa w m²:</u>					
Na 1 mieszkanie	53,9	59,6	66,7	88,8	164,7
Na 1 osobę	12,2	14,4	17,6	23,4	191,8

Wyposażenie w instalacje techniczno – sanitarne, obok ilości i wielkości mieszkań, decyduje o ogólnej wartości zasobów mieszkaniowych. W ostatnich 14 latach nastąpiła znaczna poprawa w tym względzie, o czym informują poniższe dane (w % ogółu mieszkań):

	1970	1978	1988	2002
- wodociąg	9,0	27,2	59,9	87,8
- ustęp splukiwany	3,2	14,3	35,8	69,6
- łazienka	4,4	18,6	40,9	71,4
- gaz z sieci	-	-	-	20,5
-centralne ogrzewanie	4,5	18,8	35,6	59,8

Przedstawione wielkości wskazują, że najbardziej powszechną instalacją w mieszkaniu jest wodociąg, natomiast najniższy odsetek mieszkań posiada zaopatrzenie w gaz sieciowy.

Oceniając stopień wyposażenia w instalacje sanitarne należy podkreślić, że gminne zasoby mieszkaniowe są relatywnie lepiej wyposażone niż zasoby na obszarach wiejskich województwa (wodociąg – o 6,3 pkt; ustęp i łazienka – o 7,5 pkt; gaz z sieci – o 18 pkt i centralne ogrzewanie – o 8,1 pkt).

6.2.2. Oświata i wychowanie

Aktualnie na terenie gminy czynnych jest sześć szkół podstawowych oraz gimnazjum. W ubiegłych latach sieć szkół podstawowych oraz liczba uczniów kształtowała się następująco:

lata	szkoły	uczniowie
1975	5	1053
1985	4	923
1995	6	859
2002	6	552

Przyczyną gwałtownego spadku liczebności uczniów w ostatnim okresie była ogólna sytuacja demograficzna oraz przeprowadzona w 1998 r. reforma oświaty, obejmująca systemem nauczania gimnazjalnego dotychczasowych uczniów szkół podstawowych w wieku 13 i 14 lat. Należy podkreślić, iż liczba szkół podstawowych w gminie od wielu lat jest stabilna, przy powszechnej tendencji do likwidacji niewielkich szkół wiejskich. W woj. podlaskim tylko w latach 1998 – 2003 liczba szkół podstawowych na terenach wiejskich zmalała o ¼ (z 575 do 423).

Charakterystyka istniejących szkół w roku 2003/2004.

1) Gimnazjum w Dobrzyniewie Dużym

- liczba uczniów – 283,

- liczba oddziałów – 9
 - nauczyciele pełnozatrudnieni – 19,
 - budynek szkoły: murowany, pow. użytkowa 2500 m², stan techniczny – dobry,
- 2) Szkoła Podstawowa w Dobrzyniewie Dużym
- liczba uczniów – 188; dzieci w oddz. przedszkolnym – 20,
 - liczba oddziałów – 8,
 - nauczyciele pełnozatrudnieni – 15,
 - budynek szkoły: wspólny z gimnazjum.
- 3) Szkoła Podstawowa w Fastach
- liczba uczniów – 57; dzieci w oddz. przedszk. – 16,
 - liczba oddziałów – 4,
 - nauczyciele pełnozatrudnieni – 8,
 - budynek szkoły: 1. drewniany (siding), pow. uż. – 121 m²,
2. murowany, oddany do użytku w 2002 r., pow. uż. – 113 m², stan techniczny – b. dobry, działka – pow. 1,02 ha
- 4) Szkoła Podstawowa w Pogorzalkach
- liczba uczniów – 76; dzieci w oddz. przedszk. – 18,
 - liczba oddziałów – 5,
 - nauczyciele pełnozatrudnieni – 9
 - budynek szkoły: 1. stary drewn., pow. uż. – 536 m², stan techniczny – dobry,
2. murowany, oddany do użytku w 2002 r., pow. uż. – 707 m², 6 sal lekcyjnych, stan techniczny – b. dobry, nieruchomość szkolna – 2,5 ha
- 5) Szkoła Podstawowa w Chraślach
- liczba uczniów – 46; dzieci w oddz. przedszk. – 5,
 - liczba oddziałów – 4,
 - nauczyciele pełnozatrudnieni – 8,
 - budynek szkoły: drewniany, pow. ogólna – 253 m², stan techniczny - dobry
- 6) Szkoła Podstawowa w Nowym Aleksandrowie
- liczba uczniów – 144; dzieci w oddz. przedszk. – 23,
 - liczba oddziałów – 7,
 - nauczyciele pełnozatrudnieni – 15,
 - budynek szkoły: murowany, jednopiętrowy, pow. użytkowa – 730 m², remont w 2003 r., stan techn. - dobry
- 7) Szkoła Podstawowa w Odrubnikach
- liczba uczniów – 123; dzieci w oddz. przedszk. 12,
 - liczba oddziałów – 7,
 - nauczyciele pełnozatrudnieni – 13,
 - budynek szkoły: murowany, jednopiętrowy, pow. ogólna – 948 m², stan techn. – dobry, działka – 079 ha.

Ogólnie biorąc stan techniczny obiektów szkolnych jest dobry, niestety żadna ze szkół nie posiada sali gimnastycznej ani pełnowymiarowych, urządzonych boisk szkolnych.

W 2004 r. rozpoczęto budowę hali sportowej przy zespole szkół w Dobrzyniewie Dużym.

Na terenie gminy nie występuje szkolnictwo ponadgimnazjalne. Miejscowa młodzież dojeżdża do szkół średnich, głównie w Białymstoku.

6.2.3. Ochrona zdrowia.

Na terenie gminy działają następujące placówki świadczeń zdrowotnych i opieki społecznej:

- 3 praktyki lekarskie (w tym stomatologiczna) w Dobrzyniewie Dużym,
- praktyka lekarska w Kozińcach,
- apteka we wsiach Dobrzyniewo Duże i Kozińce,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Wymienione placówki znajdują się w obiektach stanowiących gminne zasoby lokali użytkowych.

Charakterystyka bazy materialnej:

- 1) Dobrzyniewo Duże – lokale w gminnym ośrodku zdrowia; 3 gabinety, apteka, łączna pow. użytkowa – 319 m², stan techniczny – dobry,
- 2) Koziniące – lokale w domu kultury; gabinet lekarski, apteka, pow. użytkowa – 136 m², stan techniczny – dobry,

Istniejąca baza materialna w pełni zaspokaja potrzeby w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej mieszkańców gminy.

6.2.4. Kultura

Sieć urządzeń i usług podstawowych w zakresie kultury tworzą następujące placówki:

- a) **Gminne Centrum Kultury w Dobrzyniewie Dużym** z filiami: w Pogorzalkach, Nowym Aleksandrowie i Kozinicach. działalność domów kultury obejmuje w szczególności: edukację kulturalną, opiekę nad amatorskim ruchem artystycznym i twórczością ludową oraz działalność rekreacyjno - sportową. W kalendarzu stałych, całorocznych imprez kulturalnych znajdują się:
- gminny przegląd teatrów amatorskich w Nowym Aleksandrowie,
 - gminne dożynki w m-cu wrześniu,
 - przegląd kolęd i pastorałek w styczniu,
 - gminna liga piłki nożnej.

Kultywowanie tradycji i tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła artystycznego i ludowego realizują:

- zespół folklorystyczny „Narwianie”,
 - zespoły śpiewacze „Fastynki”, „Obrubniki”, „Nowiczanki”,
 - galerie i artyści ludowi w Dobrzyniewie Dużym (3) i Pogorzalkach (2),
 - koło gospodyń wiejskich w Pogorzalkach.
- b) **świątlice wiejskie** we wsiach: Borsukówka, Jaworówka, Gniła, Letniki, Ponikła, Obrubniki, Dobrzyniewo Fabryczne, Krynice,
- c) **Biblioteki.** Biblioteka Gminnego Centrum Kultury w Dobrzyniewie Dużym oraz filie działające we wsiach: Pogorzalki, Obrubniki, Nowe Aleksandrowo i Fasty.

Charakterystyka poszczególnych placówek w 2003 r.

Placówka	Księgozbiór (w tys. wolum.)	Pomieszczenia bibliotek		Czytelnicy
		w m ²	Liczba miejsc dla czytelników	
Dobrzyniewo Duże	12,9	77	12	140
Nowe Aleksandrowo	12,1	53	-	203
Obrubniki	11,3	40	8	157
Pogorzalki	7,9	85	8	100
Fasty	6,6	30	20	95

Należy zwrócić uwagę, iż w latach ubiegłych w większości wsi działały punkty biblioteczne – obecnie ich nie ma. Ogólna liczba placówek bibliotecznych zmniejszała się następująco: 1975 r. – 21, 1990 r. – 10, 1995 r. – 5, 2003 r. – 5.

Liczba ludności przypadająca na 1 placówkę biblioteczną wynosi obecnie 1,5 tys. osób (województwo – 4,6 tys., w tym na wsi – 2,6 tys.).

6.2.5. Świątynie i cmentarze

Ludność gminy należy w większości do dwóch wyznań chrześcijańskich: rzymskokatolickiego i prawosławnego. Kościół rzymskokatolicki zorganizowany jest w trzech parafiach: w Dobrzyniewie Kościelnym, Pogorzalkach i Kopisku.

Do parafii p.w. Zwiastowania NMP w Dobrzyniewie Kościelnym Obejmującej większość wsi w gminie należą następujące obiekty sakralne:

- kościół parafialny z lat 1905 – 1910 w Dobrzyniewie Kościelnym,
- kaplica (zbudowana w latach 1984 – 87) w Kozińcach,
- kaplica (z 1989 r.) w Chrańbłach

Do parafii p.w. Miłosierdzia Bożego w Pogorzalkach (obejmującej wsie Pogorzalki, Borsukówkę, Giłą, Rybaki) należą następujące obiekty sakralne:

- kościół parafialny (z 1990 r.) w Pogorzalkach,
- kaplica zabytkowa (z 1863 r.) w Pogorzalkach.

Do parafii p.w. NMP Królowej Polski w Kopisku obejmującej tylko wieś Kopisk należy kościół parafialny – drewniany z 1860r.

Kościół prawosławny na terenie gminy posiada jedną parafię p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Fastach i następujące obiekty:

- cerkiew parafialną z 1975 r. w Fastach,
 - kaplicę cmentarną (drewnianą, z lat 1893 – 95) w Fastach,
- Cmentarze znajdują się w następujących miejscowościach:
- Dobrzyniewo Kościelne - cmentarz stary – nieczynny,
 - cmentarz grzebalny nowy; pow. 4,5 ha

Pogorzalki - cmentarz grzebalny ;pow.085

Kopisk – cmentarz grzebalny; pow. 0,85 ha.

Fasty – cmentarz prawosławnym ; pow.1,2 ha

6.2.6. Urządzenia sportowe i zagospodarowanie turystyczne.

Infrastrukturę sportową gminy tworzą:

- gminny ośrodek sportowy w Dobrzyniewie Dużym, składający się ze stadionu i boisk treningowych (pow. 4,5 ha),
- nieurządzone boiska sportowe przy szkołach podstawowych.

Stan ilościowy urządzeń sportowych w stosunku do bieżących potrzeb jest niezadowalający. Sytuacja w tym zakresie ulegnie zasadniczej zmianie po oddaniu do użytku nowej, pełnowymiarowej hali sportowej w Dobrzyniewie Dużym.

Prawie cały obszar gminy posiada korzystne warunki do rozwoju funkcji turystyczno – wypoczynkowej. Tereny o wyróżniających się walorach turystycznych zlokalizowane są w dwóch rejonach:

- północno – wschodnim obejmujących tereny leśne i otulinę Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej,
- zachodnim, leżącym w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Narew i stanowiącym część Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Narwi i Supraśli.

Stała baza turystyczno – wypoczynkowa reprezentowana jest przez:

- zajazd „Boghan” w Fastach – 18 miejsc noclegowych,
- ośrodek wypoczynkowy TPD w Zalesiu – noclegi w okresie letnim,
- kwaterę agroturystyczną w Krynicach – 6 miejsc,
- kwaterę agroturystyczną w Nowosiólkach – 4 miejsca,

Przez teren gminy przebiegają następujące szlaki turystyczne:

- szlak pieszy „Królowej Bony” z Knyszyna przez Kopisk do Czarnej Białostockiej,
- szlak pieszy „Metalowców” z Białegostoku przez Leńce i Katrynkę do Czarnej Białostockiej,
- szlak rowerowy i pieszy z Białegostoku przez Dobrzyniewo Kośc. i Pogorzalki do Krypna,
- część szlaku konnego biegnącego ze wsi Sochonie do Krynic,
- szlak kajakowy wzdłuż rzek: Sokołda, Supraśl i Narew.

6.2.7. Administracja i pozostałe usługi.

Z zakresu administracji i innych usług o charakterze nierynkowym funkcjonują w gminie następujące obiekty:

a) w Dobrzyniewie Dużym

- Urząd Gminy i Urząd Stanu Cywilnego,
- bank spółdzielczy,
- komisariat policji,
- biuro Spółdzielni Usług Rolniczych,
- strażnica OSP,

b) w pozostałych miejscowościach:

- urzędy pocztowe w Dobrzyniewie Kośc. i Kozińcach,
- strażnice OSP we wsiach: Jaworówka, Pogorzałki, Borsukówka, Kopisk, Obrubniki, Ponikła, Letniki, Chraboty,
- baseny przeciwpożarowe we wsiach: Kozińce, Kopisk, Ponikła,
- Radiowo – Telewizyjne Centrum Nadawcze w Krynicach,

7. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy – sfera gospodarcza.**7.1 Wykorzystanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej.****7.1.1. Użytkowanie gruntów.**

Zasadniczym kierunkiem wykorzystania przestrzeni geograficzno – przyrodniczej gminy jest rolnicze użytkowanie ziemi. Użytki rolne stanowią prawie 55% ogólnej powierzchni gminy (województwo – 56,6%, powiat – tylko 46,3%) i prawie w całości (99,5%) są we władaniu gospodarstw indywidualnych. W całym woj. podlaskim rolnictwo indywidualne obejmuje 96,7% użytków rolnych, a w pow. białostockim tylko 92,2%.

Użytkowanie gruntów wg granic administracyjnych w 2002 r.

Wyszczególnienie	Ogółem		Gospodarstwa indywidualne	
	ha	%	ha	%
Powierzchnia ogólna	16 067	100,0	10 476	100,0
Użytki rolne	8 752	54,5	8 706	83,1
W tym: grunty orne	4 138	25,8	4 118	39,3
sady	141	0,9	141	1,3
łąki	2 808	17,5	2 798	26,7
pastwiska	1 666	10,4	1 648	15,7
Lasy i grunty leśne	5 845	36,4	1 317	12,6
Pozostałe grunty	1 470	9,1	453	4,3

Źródło: Rocznik Statystyczny woj. podlaskiego 2003r. US w B-stoku oraz obliczenia własne.

Wśród użytków rolnych przeważają użytki zielone stanowiące 51,1% (woj. podlaskie – 35,5%, w powiecie – 36,7%). W strukturze użytkowania ziemi rolniczej zwraca uwagę nie tylko relatywnie mały udział gruntów ornych, stanowiących 47,3% użytków rolnych (województwo – 64,2%, powiat – 62,5%), lecz także dosyć duża powierzchnia sadów, stanowiąca 1,6% powierzchni użytków rolnych tj. trzykrotnie więcej niż przeciętne w województwie.

Obszar gminy cechują na ogół przeciętne w skali regionu warunki do produkcji rolnej. Największym elementem wartości rolniczej przestrzeni produkcyjnej są gleby. Pod względem typologicznym są one nieznacznie zróżnicowane na całym obszarze gminy i charakteryzują się dominacją gleb piaskowych różnych typów genetycznych oraz gleb biellicowych i pseudobiellicowych. Klasy bonitacji gleb przedstawiają się następująco (w %):

Klasy gleb	Grunty orne	Użytki
III	3,9	3,4
IV	40,4	47,0
V	31,1	36,2
VI	24,6	13,4

Z przedstawionych danych wynika, że grunty o najniższej jakości (V i VI klasa). Stanowią aż 55,7% gruntów ornych (województwo – 46%) i prawie połowę użytków zielonych (województwo –

55,6%). Grunty orne zakwalifikowane są głównie do niższej jakości kompleksów rolniczej przydatności gleb tj. do kompleksu żytniego słabego i bardzo słabego. Jakość użytków zielonych jest lepsza, wśród których ponad 60% stanowią użytki średnie i dobre, a nie całe 40% użytki słabe.

Wartość ogólnego wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (na którego składają się: jakość gleb, agroklimat, rzeźba terenu, warunki wodne) wynosi 52,3 pkt i jest nieco niższa od poziomu ogólnego wojewódzkiego (54,3) i powiatowego (53,4).

7.1.2. Liczba i struktura gospodarstw rolnych.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego zarejestrowano w gminie łącznie 1701 gospodarstw i działek rolnych*, z czego:

- działki do 1 ha stanowią aż 22,2% (województwo – 16,8%),
- dominują gospodarstwa rolne o powierzchni 1 – 5 ha użytków rolnych (41,6% wobec przeciętnej w województwie – 26,6%),
- bardzo mało jest gospodarstw większych, liczących powyżej 10 ha (gmina – 14,4%, województwo – około 37%).

Ogólnie biorąc strukturę obszarową gospodarstw rolnych w gminie uznać można za mniej korzystną niż w innych częściach regionu. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 6,2 ha gruntów ogółem (województwo – 11,2 ha), w tym 5,2 ha użytków rolnych (województwo – 9,5 ha).

Struktura obszarowa gospodarstw rolnych w 2002 r.

Grupy obszarowe	Gospodarstwa*		Powierzchnia			
	Liczba	%	Ogólna		Użytków rolnych	
			ha	%	ha	%
Ogółem	1 701	100,0	10 544	100,0	8 756	100,0
Do 1 ha	378	22,2	193	1,8	139	1,6
1 – 5 ha	708	41,6	2 215	21,0	1 783	20,4
5 – 10 ha	371	21,8	3 198	30,3	2 642	30,2
10 – 15 ha	134	7,9	1 956	18,6	1 603	18,3
15 ha i więcej	110	6,5	2 982	28,3	2 589	29,5

Zródło: PSR 2002 oraz obliczenia własne.

Wewnątrz gminy sytuacja jest także zróżnicowana. Najmniejsza średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne występuje we wsiach leżących w pobliżu Białegostoku tj. w Dobrzyniewie Fabrycznym i Ogrodnikach (2 – 3 ha). Największe gospodarstwa o przeciętnej powierzchni przekraczającej 10 ha użytków rolnych występują we wsi Jaworówka i Rybaki nieco mniejsze – powyżej 7 ha w: Pogorzalkach, Borsukówce, Zalesiu, Leńcach i Podleńcach.

W użytkowaniu gospodarstw o najmniejszej powierzchni (do 5 ha) znajduje się ponad 20% użytków rolnych (województwo – 7,7%). Natomiast gospodarstwa duże (powyżej 10 ha) dysponują arealem równym niemal połowie użytków rolnych w gminie.

W latach 1996 – 2002 stopień koncentracji ziemi nieco się obniżył o czym świadczy zmniejszenie się powierzchni przeciętnego gospodarstwa rolnego o ponad 20% (z 6,7 ha do 5,2 ha użytków rolnych). Zmiana ta dokonała się poprzez spadek liczby gospodarstw w grupie 10 – 15 ha, względną stabilizację liczby gospodarstw największych, z równoczesnym bardzo wysokim, 40%, przyrostem liczby gospodarstw w grupie do 5 ha.

W ostatnich latach w strukturze użytkowania gruntów należących do gospodarstw rolnych znacznie wzrosła powierzchnia odlogów i ugorów: z 424 ha w 1996 r do 1122 ha w 2002 r, co oznacza ponad dwukrotny wzrost (województwo – o 41,2%). Udział odlogów i ugorów w gminie wynosi 26,9% i jest prawie dwukrotnie wyższy od przeciętnego poziomu w regionie (14%).

Z punktu widzenia wiodących kierunków działalności gospodarczej indywidualne gospodarstwa rolne można podzielić na cztery zasadnicze grupy:

- prowadzące wyłącznie działalność rolniczą - 1107
- prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą - 74
- prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą - 103
- nie prowadzące żadnej działalności - 417

* - wg siedziby gospodarstwa rolnego

Przedstawione dane pozwalają wyodrębnić ogromną liczbę 491 gospodarstw (28,9% ogółu) nie mających związku z działalnością rolniczą, co oznacza m. in. trwałe wyłączenie z produkcji rolnej prawie 1,4 tys. ha użytków rolnych. Należy podkreślić, iż w całym województwie takich gospodarstw jest dużo mniej (około 20%), co wynika głównie z różnic w strukturze obszarowej. Gmina Dobrzyniewo Duże charakteryzuje się większym udziałem gospodarstw małych, w których proces odchodzenia od zajęć rolniczych jest znacznie bardziej zaawansowany niż w gospodarstwach o większej powierzchni.

7.1.3. Struktura zasiewów.

Ogólna powierzchnia zasiewów w 2002 r wyniosła 3049 ha i była mniejsza niż w 1996 r o 655 ha tj. o 17,7% (województwo – o 12,8%). Zmniejszanie się powierzchni zasiewów ma charakter długotrwały i wyraźnie przybierający na sile w ciągu ostatnich lat. Z jednej strony zmiany te wynikają z narastania arealu gruntów nieuprawianych (odłogów i ugorów), a z drugiej – mają związek z procesem wyłączania gleb z rolniczego użytkowania na cele nierolnicze, szczególnie na terenach, położonych w aglomeracji miejskiej.

Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych w latach 1996 – 2002

Wyszczególnienie	1996		2002	
	ha	%	ha	%
Ogółem	3 704	100,0	3 049	100,0
zboża	2 674	72,2	2 398	78,6
w tym: pszenica	337	9,1	264	8,7
żyto	770	20,8	575	18,8
owies	560	15,1	518	17,0
pszenżyto	54	1,5	191	6,3
mieszanki zbożowe	811	21,9	781	25,6
ziemniaki	677	18,3	462	15,1
pastewne	240	6,5	106	3,5
pozostałe	101	2,7	83	2,7
w tym: warzywa	83	2,2	54	1,8

Źródło: PSR 1996, PSR 2002 oraz obliczenia własne.

Specyfiką struktury zasiewów gminy jest bardzo wysoki i stale rosnący udział zbóż. Zdecydowanie najwięcej uprawia się obecnie mieszanek zbożowych (około 1/3 ogólnej powierzchni pod zbożami) oraz żyta i owsa. W uprawie zbóż podstawowych spada znaczenie żyta, jęczmienia i owsa. W latach 1975 – 2002 powierzchnia zasiewów jęczmienia zmalała czterokrotnie (z 290 do 67 ha), a owsa i żyta około dwukrotnie. Ich udział w ogólnej powierzchni zajętej pod zbożami zmalał w tym czasie z około ¾ do niecałej połowy (48,4%).

Drugie miejsce wśród roślin uprawianych w gminie zajmują ziemniaki, których udział w strukturze zasiewów stanowi obecnie ponad 15% i jest dużo wyższy niż przeciętnie w regionie (9%). Mimo to należy zwrócić uwagę, iż uprawa ziemniaków z roku na rok maleje. W latach 1975 – 2002 powierzchnia ich zasiewów zmniejszyła się około trzykrotnie.

Zmiana obszaru uprawianych ziemniaków, w gminie była zbieżna ze zmianami zachodzącymi w całym kraju, co oznacza że stają się one coraz mniej potrzebne i wypierane z produkcji przez inne rośliny. Uważa się, iż podstawową przyczyną ograniczania uprawy ziemniaków jest spadek zapotrzebowania ze strony tradycyjnych odbiorców (np. hodowli trzody chlewnej), a także zmiana modelu wyżywienia wraz ze wzrostem zamożności konsumentów.

Ponieważ zboża z ziemniakami obejmują aż 94% powierzchni zasiewów w gminie (województwo – 90%), uprawa pozostałych ziemiopłodów jest stosunkowo słabo rozwinięta. Zwraca uwagę zwłaszcza całkowity brak uprawy roślin przemysłowych oraz niewielki – jak na sąsiedztwo dużego rynku zbytu, rozwój warzywnictwa.

7.1.4. Hodowla

Głównymi kierunkami produkcji zwierzęcej w gminie jest chów bydła i hodowla trzody chlewnej.

W ubiegłych latach wystąpiły różne tendencje w liczebności i strukturze pogłowia zwierząt gospodarskich. Pogłowie bydła systematycznie malało i obecnie jest o połowę niższe w porównaniu ze stanem w 1975 r i o 20% mniejsze niż w roku 1996.

Zwierzęta gospodarskie w latach 1996 – 2002.

Wyszczególnienie	1996		2002	
	W sztukach	Na 100 ha uż. rolnych	W sztukach	Na 100 ha uż. rolnych
Bydło	4 930	56,5	3 966	453
w tym: krowy	2 973	34,1	2 503	28,6
Trzoda chlewna	2 914	33,4	2 178	24,9
Owce	85	2,1	216	2,5
Konie	353	4,0	175	2,0

Źródło: PSR 1966, PSR 2002 oraz obliczenia własne.

Pogłowie trzody chlewnej zmalało trzykrotnie w latach 1975 – 1996, a następnie o około ¼ w latach 1996 – 2002. Liczebność owiec w latach 1975 – 1985 wzrosła dwukrotnie, później w latach 1985 – 1996 nastąpił gwałtowny (ośmiokrotny) spadek, a ostatnio niewielki wzrost. Liczba koni w latach 1975 – 1996 zmniejszyła się trzykrotnie, a wyraźna tendencja zniżkowa jest kontynuowana do chwili obecnej.

Ogólnie należy stwierdzić, że hodowla zwierząt w gminie znajduje się na dość niski poziomie. Dotyczy to zarówno bydła jak też trzody chlewnej. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych jest o około 25%, a trzody chlewnej trzykrotnie niższa w porównaniu z przeciętną wojewódzką. Jedną z przyczyn takiego stanu jest fakt, że tylko niewielka część gospodarstw rolnych w gminie prowadzi hodowlę zwierząt gospodarskich.

Wyniki spisu rolnego wykazały, że 565 gospodarstw rolnych posiadało bydło tj. 33,2% ogółu, trzodę chlewną – 424 gospodarstwa (24,9%), owce – 6, a konie – 113 gospodarstw (6,6%).

Średnio w gminie na 1 gospodarstwo rolne przypadało:

- bydła: 2,33 sztuki, w tym 1,47 krów mlecznych,
- trzody chlewnej: 1,28,
- koni: 0,2 sztuki.

Najwięcej zwierząt znajdowało się w gospodarstwach dużych, o powierzchni powyżej 15 ha, gdzie obsada na 1 gospodarstwo wynosiła średnio:

- bydło: 16,3 sztuki,
- trzoda chlewna: 4,7 sztuk.

Pośród pozostałych zwierząt gospodarskich należy wymienić hodowlę drobiu (26,6 tys. sztuk) prowadzoną w co trzecim gospodarstwie, królików (69 gospodarstw), owiec (6), kóz (8), zwierząt futerkowych (6 gospodarstw) oraz pszczoł (177 pni pszczelich w 18 gospodarstwach).

7.1.5. Budynki i budowle w gospodarstwach rolnych.

Wyniki spisu z 2002 r. wykazały, że budynki inwentarskie (tj. obory, chlewnie, kurniki, stodoły, garaże, wiaty i inne) posiadały 1294 gospodarstwa, czyli ¾ ogółu (województwo – 81,9%). Udział gospodarstw dysponujących budynkami w ogólnej liczbie był zróżnicowany. W zależności od rodzaju budynku i grupy obszarowej użytków rolnych. Mniej budynków inwentarskich znajdowało się w gospodarstwach mniejszych, a najwięcej w dużych, liczących powyżej 15 ha użytków rolnych.

Wyszczególnienie	gospodarstwa		Budynki i budowle		
	liczba	% ogółu gosp. roln.	Liczba	Powierzchnia	
				tys. m ²	% wykorzystania
Gospodarstwa posiadające budynki ogółem	1 294	76,1	3 924	-	-
w tym:					
obory	618	36,3	665	62,2	76,4
chlewnie	425	25,0	471	29,1	69,3
kurniki	318	18,7	324	6,1	86,0
budynki wielofunkcyjne	356	20,9	418	27,3	79,2
stodoły	981	57,7	1 055	125,3	78,0

Źródło: PSR 2002 oraz obliczenia własne.

W strukturze budynków inwentarskich najwięcej jest stodoł i obór, znacznie mniej chlewni, kurników i innych budynków. Przeciętnie w gminie na 1 gospodarstwo przypadało:

- 0,62 stodoły,
- 0,39 obory,
- 0,27 chlewni,
- 0,25 budynku wielofunkcyjnego.

Przedstawione wskaźniki są dużo gorsze niż przeciętnie w województwie, a także większości gmin powiatu białostockiego, co ma związek m. in. z tym, że duża część (około 30%) gospodarstw nie prowadzi żadnej działalności rolniczej.

7.1.6 Infrastruktura i wyposażenie techniczne gospodarstw.

Wyposażenie gospodarstw w maszyny i urządzenia rolnicze ulega systematycznej poprawie. Tylko w latach 1996 – 2002 liczba gospodarstw posiadających odpowiednie maszyny wzrosła następująco:

- ciągniki: z 642 do 659
- kombajny zbożowe: z 20 do 197
- opryskiwacze polowe: ze 133 do 197
- schładzarki do mleka: z 227 do 278

Maszyny i urządzenia w gospodarstwach rolnych w 2002r.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa		Maszyny		
	liczba	% ogółu gospodarstw rolnych	liczba	Na 100 gospodarstw rolnych	Na 100 ha użytków rolnych
Ciągniki	659	38,7	756	44	8,6
Samochody ciężarowe	39	2,3	46	3	0,5
Kombajny zbożowe	28	1,6	29	2	0,3
Kombajny ziemniaczane	12	0,7	12	1	0,1
Agregaty naprawowe	75	4,4	101	6	1,2
Opryskiwacze polowe	197	11,6	197	12	2,2
Dojarki bańkowe	274	16,1	279	16	3,2
Dojarki rurociągowe	6	0,4	6	-	0,1
Kanwiowe schładzarki mleka	200	11,8	205	12	2,3
Zbiornikowe schładzarki do mleka	78	4,6	78	5	0,9

Źródło: PSR 2002 oraz obliczenia własne.

Mimo to aktualne wyposażenia gospodarstw w maszyny i urządzenia w gminie Dobrzyniewo Duże jest ogólnie biorąc dużo gorsze niż przeciętnie w województwie i zbliżone do poziomu w pow.

białostockim. Świadczą o tym przedstawione poniżej wybrane wskaźniki liczby urządzeń w przeliczeniu na 100 gospodarstw rolnych:

	Województwo	Powiat	Gmina
Ciągniki	73	43	44
Samochody ciężarowe	3	4	3
Kombajny zbożowe	7	3	2
Dojarki	24	13	17
Schładzarki do mleka	27	12	17

7.1.7 Urządzenia obsługi rolnictwa.

Na terenie gminy Dobrzyniewo Duże funkcjonują następujące urządzenia i obiekty obsługi rolnictwa:

- Spółdzielnia Usług Rolniczych w Dobrzyniewie Dużym,
- punkt sprzedaży środków produkcji rolniczej (nawozy, środki ochrony roślin, materiały budowlane) we wsi Pogorzałki,
- 2 sklepy z asortymentem do produkcji rolnej w Dobrzyniewie Dużym,
- jedna praktyka lekarza weterynarii,
- zlewnie mleka we wsiach: Dobrzyniewo Duże, Jaworówka, Pogorzałki, Borsukówka, Kozińce, Chrachoły, Ogrubniki, nowe Aleksandrowo, Fasty,
- targowisko „Giełda Rolno – Spożywcza Fasty”,
- warsztaty naprawcze maszyn rolniczych,
- indywidualni właściciele maszyn rolniczych świadczących usługi.

7.2. Leśnictwo.

Lasy i grunty leśne zajmują w gminie 5845ha co stanowi 63,4% całej powierzchni (województwo – 30%, powiat – 39,3%). Większość lasów stanowi własność Skarbu Państwa. Gospodarkę leśną prowadzą dwa nadleśnictwa:

- Dojlidy na powierzchni 3014 ha
- Knyszyn na powierzchni 1154 ha

Lasy prywatne zajmują powierzchnię 1620 ha tj. 2,7% ogólnej powierzchni leśnej, z czego 1609 ha należy do osób fizycznych.

Eksploatacja lasów państwowych odbywa się na podstawie planów urządzania lasów, określających m.in. wielkości pozyskania drewna w okresach wieloletnich.

Lasy prywatne wykorzystywane są głównie przez indywidualnych właścicieli, głównie do celów gospodarczych. W ostatnich latach pozyskanie drewna (grubizny w m³) w lasach niepaństwowych gminy przedstawia się następująco:

- 2000r. – 875
- 2001r. – 677
- 2002r. – 1362

Udział gminy w pozyskaniu drewna z lasów prywatnych całego województwa wyniósł średnio w tym okresie tylko 1,1%. Racjonalne pozyskanie drewna zgodnie z dokumentacją w postaci uproszczonych planów i jego efektywny przerób może być znaczącym czynnikiem rozwoju gminy. Obecnie działa tu kilkanaście podmiotów gospodarczych zajmujących się pozyskaniem, przeróbką i produkcją wyrobów z drewna. Do najważniejszych należą:

- tartaki we wsiach: Szaciły, Dobrzyniewo Duże, Letniki
- zakłady stolarskie: Dobrzyniewo Duże
- fabryka mebli „Biał – Meble” w Dobrzyniewie Dużym

7.3. Pozarolnicza działalność gospodarcza.

Pozarolnicza działalność gospodarcza w gminie Dobrzyniewo Duże koncentruje się w handlu, usługach i drobnej wytwórczości i jest zorganizowana przede wszystkim w firmach prywatnych.

Ogółem z 2002 roku były zarejestrowane 454 podmioty gospodarcze z czego 11 należało do sektora publicznego i 433 do sektora prywatnego. W latach 1994 – 2002 liczba jednostek gospodarczych uległa podwojeniu i odgrywają one coraz większą rolę w strukturze gospodarczej gminy.

Zdecydowanie dominują zakłady osób fizycznych, stanowiące 83% ogólnej liczby podmiotów. Do pozostałej grupy podmiotów należały m.in. spółki cywilne (30), spółki prawa handlowego (15) i spółdzielcze (3).

Na 100 mieszkańców gminy przypada 59 podmiotów gospodarczych, w tym 49 zakładów osób fizycznych. W woj. podlaskim analogiczne wskaźniki, obliczone dla gmin wiejskich, wynoszą 46 i 31. W warunkach gospodarki rynkowej bardzo istotnym czynnikiem rozwoju gminy jest promowanie przedsiębiorczości, a szczególnie wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw. W ostatnich latach najczęściej takich przedsiębiorstw powstało w dużych ośrodkach miejskich, najmniej na terenach rolniczych – gorzej przystosowanych do zachodzących zmian systemowych.

Gminę Dobrzyniewo Duże można zaliczyć do gmin wyróżniających się pod względem poziomu aktywności gospodarczej wśród innych obszarów wiejskich regionu.

Podmioty gospodarki narodowej wg wybranych sekcji w 2002r.

Sekcje	Ogółem	W tym zakłady osób fizycznych
Ogółem	454	337
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo	42	41
Przetwórstwo przemysłowe	49	40
Budownictwo	68	42
Handel, naprawy	132	110
Transport, skład., łączność	47	46

Źródło: Podmioty gospodarki narodowej w woj. podlaskim w 2002r. US w Białymstoku, 2003r.

Największą grupę podmiotów stanowią zakłady prowadzące działalność handlową, sprzedaż paliw i naprawę pojazdów mechanicznych oraz artykułów użytku domowego i osobistego. Wśród nich najczęściej jest sklepów, które zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

- sklepy ogólnospożywcze:** Borsukówka, Chrańboły, Dobrzyniewo Duże (3), Dobrzyniewo Kościelne, Dobrzyniewo Fabryczne, Fasty (2), Gniła, Kozinięce (2), Krynice, Kulikówka, Kopisk, Letniki (2), Nowe Aleksandrowo (2), Odrubniki, Pogorzałki (2), Ponikła,
- sklepy przemysłowe:** Dobrzyniewo Duże (3), Fasty, Pogorzałki,
- sklepy odzieżowe:** Dobrzyniewo Duże (2),
- bary gastronomiczne:** Dobrzyniewo Duże, Fasty (5), Pogorzałki (2), Zalesie,
- stacje paliw:** Dobrzyniewo Duże, Fasty.

Z gospodarczego punktu widzenia oraz wielkości zatrudnienia pozarolniczego znaczenie mają następujące zakłady:

Lp.	Nazwa firmy i lokalizacja	Forma własności	Przedmiot działalności
1.	„Fasty” Rynek Hurtowy Rolno – Spożywczy	Sp. z o.o.	Handel płodami rolnymi
2.	„Biał – Meble”; Dobrzyniewo Duże	Sp. z o.o.	Produkcja mebli
3.	„Avisa”; Fasty	Prywatna	Produkcja wyrobów metalowych i z tworzyw sztucznych
4.	PHUP „Ambit”; Dobrzyniewo Duże	Sp. z o.o.	Gospodarka odpadami i handel wyrobami hutniczymi
5.	Zakład Ceramiczny; Dobrzyniewo Duże	prywatna	Produkcja wyrobów ceramicznych
6.	„Laminat”; Dobrzyniewo Duże	Sp. jawna	Handel i usługi stolarskie

Źródło: Materiały UG w Dobrzyniewie Dużym.

7.4. Sytuacja finansowa gminy.

Budżet gminy zarówno po stronie dochodów jak też wydatków wykazuje stałą tendencję wzrostową. Roczne dochody ogółem w latach 1998 – 2002 zwiększyły się w ujęciu nominalnym o 34%. Wydatki wzrastały w nieco wolniejszym tempie (32%).

Dochody i wydatki budżetu gminy w latach 1998 – 2002.

Tab.

Wyszczególnienie	1998	1999	2000	2001	2002
DOCHODY					
ogółem	6535,3	7849,5	8534,1	8382,4	8762,7
Dochody własne	2522,6	3691,6	4089,0	3897,4	3733,9
W tym: udział w podatku osób praw.	26,5	18,5	36,9	40,9	25,2
Udział w podatku osób fiz.	1050,4	1021,3	919,9	796,6	802,0
Podatek rolny	211,2	222,5	193,2	228,7	230,8
Podatek od nieruchomości	692,8	979,0	1143,3	1392,8	1405,3
Dotacje celowe z budżetu państwa	672,7	613,6	969,5	729,5	793,9
Dotacje z funduszy celowych	-	4,8	41,2	27,9	25,0
Subwencje ogólne	2866,5	3494,9	3379,3	3565,4	4176,7
WYDATKI					
ogółem	6536,5	7428,2	8358,0	9305,4	8635,8
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	-	469,2	605,2	717,8	770,8
Wydatki bieżące	-	5458,4	6076,1	6673,8	6417,7
W tym: wynagrodzenia	2118,6	2867,1	3265,3	3405,4	3483,3
Zakup materiałów	1502,2	1778,3	1907,5	2268,6	1794,3
inwestycje	1360,2	1496,6	1575,3	1885,8	1420,6

Źródło: Roczniki statystyczne woj. podlaskiego z lat 1999 – 2003; US w Białymstoku

Na dochody budżetu gminy składają się głównie:

- dochody własne stanowiące średnio w ostatnim pięcioleciu 44,8% ogółu dochodów budżetowych,
- dotacje celowe z budżetu państwa: 10,3% w 1998r. i 9,1% w 2002r.,
- subwencje stanowiące bardzo wysoki i wzrastający od trzech lat udział w ogólnych dochodach budżetowych gminy: 52000r. – 39,6%, 2001r. – 42,5%, 2002r. – 47,7%.

Obniżanie się dochodów własnych w budżecie jest zjawiskiem niekorzystnym, ograniczającym swobodę wydatkowania środków finansowych przez jednostkę samorządową.

Wydatki gminy koncentrują się przede wszystkim na czterech obszarach: oświacie i wychowaniu, gospodarce komunalnej, administracji samorządowej i opiece społecznej. Szczególnie duże środki finansowe pochłaniają koszty utrzymania szkół podstawowych. W związku z tym zdecydowana większość wydatków przeznaczona jest na realizację celów bieżących, które w latach 1999 – 2002 wyniosły łącznie 24,6 mln zł, tj. 73% wydatków ogólnych. W tym czasie nakłady na inwestycje stanowiły tylko 18,9% wydatków budżetowych.

Oceniając ogólnie sytuację finansową można stwierdzić, że gmina Dobrzyniewo Duże nie należy do najbogatszych. Powszechnie stosowanym wskaźnikiem zamożności gmin jest wysokość dochodów budżetu ogółem na mieszkańca, który w ostatnich latach wynosił (w zł):

<u>lata</u>	<u>województwo</u>	<u>gmina</u>
2000r.	1106	1032
2001r.	1193	1005
2002r.	1296	1137

Niskie dochody ogólne przekładają się na możliwości inwestycyjne gminy. W latach 2000 – 2002 wydatki budżetu gminy wyniosły średnio w roku tylko 200,3zł na mieszkańca i były niższe o 12,5% od średnich wydatków w województwie (228,8zł).

7.5. Syntetyczna ocena zagospodarowania i warunków życia ludności gminy Dobrzyniewo Duże w 2002r.

Wyszczególnienie	Województwo	Powiat	Gmina Dobrzyniewo Duże		
	W liczbach bezwzględnych			Województwo = 100	Powiat = 100
1	2	3	4	5	6
POWIERZCHNIA I SIEĆ OSADNICZA					
Powierzchnia w km ² ogółem	20180	2985	161	0,8	5,4
Użytki rolne w tys. ha	1142,1	138,1	8,8	0,8	6,4
W % pow. ogólnej	56,6	46,3	54,5	96,3	117,7
Powierzchnie lasów w tys. ha	605,3	117,4	5,8	1,0	4,9
Lesistość w %	30,0	39,3	36,4	121,3	92,6
Pow. prawnie chronione w tys. ha	644,3	100,3	6,6	1,0	6,6
W % pow. ogólnej	31,9	33,6	40,9	128,2	121,7
Liczba miast	36	8	-	-	-
Liczba miejscowości wiejskich	3945	584	32	0,8	5,5
Na 100 km ²	19,5	19,6	19,9	102,1	101,5
LUDNOŚĆ					
Ludność ogółem	1207704	138367	7732	0,6	5,6
Na 1 km ²	60	46	48	80,0	104,3
Ludność wiejska	496404	88174	7732	1,6	8,8
Na 1 km ²	26	31	48	184,6	154,8
Liczba kobiet na 100 mężczyzn	104	102	100	96,2	98
W tym na wsi	98	101	100	102,0	99,0
Ludność wiejska wg wieku w %					
0 – 17 lat	25,2	24,4	24,8	98,4	101,6
18 – 64/59	53,6	56,2	58,5	109,1	104,1
65/60 i więcej	21,2	19,4	16,7	78,8	86,1
Ludność aktywna zawodowo	517457	57539	3395	0,7	5,9
pracujący	418474	46203	2939	0,7	6,4
bezrobotni	98983	11336	456	0,5	4,0
Bierni zawodowo	402165	48161	2451	0,6	5,1
Współcz. aktywności zawod. w %	56,3	54,4	58,1	103,2	106,8
Stopa bezrobocia w %	19,1	19,7	13,4	70,2	68,0
ZASOBY I WARUNKI MIESZKANIOWE					
Mieszkania zamieszkane	365177	41186	2056	0,6	5,0
Na 1000 ludności	302	297	267	88,4	89,9
Izby	1440826	168037	8837	0,6	5,3
Pow. użytkowe w tys. m ²	26316,9	3223,0	182,6	0,7	5,7
Warunki mieszkaniowe					
Przeciętnie: liczba izb w 1 mieszk.	3,95	4,8	4,30	108,9	105,4
Osób w 1 mieszk.	3,33	3,39	3,81	114,4	112,4
Osób na izbę	0,84	0,83	0,88	104,8	106,0
Pow. uż. w m ² 1 mieszk.	72,1	78,4	88,8	123,2	113,3
Pow. uż. w m ² na 1 osobę	21,7	23,2	23,4	106,9	107,8
Wyposażenie mieszkań w instalacje					
W % ogółu mieszk: wodociąg	92,1	88,0	87,8	95,3	99,8
ustęp	83,3	76,1	69,6	83,6	91,5
łazienka	83,6	76,6	71,4	85,4	93,2
Gaz z sieci	29,3	10,6	20,5	70,0	193,4
Centr. ogrzewanie	75,5	63,6	59,8	79,2	94,0

1	2	3	4	5	6
USŁUGI SPOŁECZNE					
Szkoły podstawowe	568	68	6	1,1	8,8
Powierzchnia do nauczania oddziały	5724	680	45	0,8	6,6
Uczniowie: ogółem	4979	543	31	0,6	5,7
Na 1 szkołę	100571	10644	552	0,5	5,2
Gimnazja	177	157	92	52,0	58,6
Powierzchnia do nauczania oddziały	205	21	1	0,5	4,8
Uczniowie: ogółem	2151	216	-	-	-
Na 1 szkołę	2332	238	9	0,4	3,8
Placówki biblioteczne	58563	6008	283	0,5	4,7
Biblioteki i filie	286	286	283	99,0	99,0
Punkty biblioteczne	261	35	5	1,9	14,3
Księgozbiór: w tys. wolumin.	100	23	-	-	-
Na 1000 ludności	4318,7	537,6	53,3	1,2	9,9
Zakł. op. zdrow. i praktyki lekarskie	3576	3886	6897	192,9	177,5
Apteki i punkty apteczne	681	57	4	0,6	7,0
Liczba ludn. Na 1 aptekę w tys.	306	25	2	0,7	8,0
Placówki pocztowe	4,0	5,5	3,9	97,5	70,9
Na 10 tys. ludności	309	31	2	0,6	6,5
Na 10 tys. ludności	2,6	2,2	3,9	150,0	177,3
ROLNICTWO					
Gospodarstwa rolne	121785	22233	1701	1,4	7,7
Przeciętne: pow. ogólna w ha	11,2	7,5	6,2	55,4	82,7
Pow. uż. roln. w ha	9,5	6,2	5,1	53,7	82,3
Odłogi i ugory w ha	104006	24547	1122	1,1	4,6
W % pow. gruntów ornych	14,0	28,5	26,9	192,1	94,4
Powierzchnia zasiewów w ha	638222	61532	3049	0,5	5,0
Struktura zasiewów w %					
W tym: zboże i mieszanki zboż. ziemniaki	80,3	81,2	78,6	97,9	96,8
pastewne	8,9	9,7	15,2	170,8	156,7
Warzywa gruntowe	8,2	4,1	3,5	42,7	85,4
Zwierzęta gospodarskie szt/100ha uż.rol.	0,6	1,3	1,8	300,0	138,5
bydło	59,4	42,0	45,3	76,3	107,9
Trzoda chlewna	79,8	59,7	24,9	31,2	41,7
owce	1,9	1,5	2,5	131,6	166,7
konie	2,1	2,5	2,0	95,2	80,0
GOSPODARKA NIEROLNICZA					
Podmioty gospodarki narodowej	94531	8934	454	0,5	5,1
W tym: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	4208	601	42	1,0	7,0
przemysł	9150	1028	49	0,5	4,8
budownictwo	9973	1080	68	0,7	6,3
Handel i naprawy	31342	2993	132	0,4	4,4
Transport t łączność	7851	772	47	0,6	6,1
Sklepy	13202	996	44	0,3	4,4
Liczba ludności na 1 sklep	92	139	175	190,2	125,9
Stacje paliw	336	47	3	0,9	6,4
Drogi krajowe w km	979	179	18	1,8	10,1
Na 100 km ²	4,9	6,0	11,2	228,6	186,7
Linie kolejowe w km	791	-	16	2,0	-
Na 100 km ²	3,9	-	9,9	253,8	-
BUDŻET GMINY					
Dochody budżetu w tys. zł	1016697	180554	8763	0,9	4,9
Na 1 mieszk. w zł	1296	1304	1137	87,7	87,2
Udział doch. własnych %	36,3	44,2	42,6	117,4	96,4
Wydatki budżetu w tys. zł	1020347	179224	8636	0,8	4,8
W tym: inwestycje w %	18,4	24,1	16,5	89,7	68,5

8. Uwarunkowania wynikające ze stanu własnościowego gruntów.

Stan gruntów gminy Dobrzyniewo Duże przedstawia poniższa tabela.

L.p.	Nazwa obrębu	Pow. terenów w ha	Rodzaje użytkowania lub przeznaczenia
1	2	3	4
1	Chraboły	0,685	Szkoła, boisko sportowe, remiza, plac szkolny, kopalnie żwiru, rolny 0,34 ha
2	Borsukówka	1,424	Kopalnia piasku, żwiru i gliny, grzebowisko zwierząt do innego zagospodarowania.
3	Dobrzyniewo Kościelne	2,739	Mienie gminne w tym cz. lasu i nieużytki – do ewent. zagospodarowania na cele budowlane.
4	Fasty	10,271	Kopalnie żwiru 1,317 ha, pozost. do zagospodarowania ew. na cele budowlane.
5	Gniła	3,6452	Dom kultury, przechowalnie ziemn. do moczenia lnu i konopi, cz. do ew. zagospodarowania na cele budowlane.
6	Jaworówka	2,400	Świetlice i mienie gminy do ew. zagospodarowania – 1,8 ha.
7	Kopisk	3,410	Mienie gminy, rola, las – do ew. zagospodarowania na cele bud.
8	Kozińce	1,880	Dom kultury i mienie gminy do ew. zagospodarowania.
9	Krynice	0,971	Mienie gminy do ew. zagospodarowania i ujęcie wody.
10	Leńce	2,054	Mienie gminy – rola do ew. zagospodarowania.
11	Letniki, Bohdan, Podleńce	4,023	Grunty rolne i mienie gminy (N i Ls) do ew. zagospodarowania.
12	Obrubniki	1,093	Mienie gminy do ew. zagospodarowania, kopalnia żwiru.
13	Pogorzalki	4,370	Rola do ew. zagospodarowania, szkoła, kopalnia żwiru.
14	Ponikła	0,707	Mienie gminy do ew. zagospodarowania.
15	Szaciły	0,7858	Plac pod domem ludowym, kopalnia żwir.

Jak wynika z analizy rozmieszczenia gruntów gminy niezagospodarowanych tylko nieliczne z nich położone w sąsiedztwie istniejącej zwartej zabudowy mogą się nadawać do zagospodarowania jako tereny budowlane głównie mieszkaniowe.

9. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów szczególnych.

W obszarze gminy Dobrzyniewo Duże terenami zamkniętymi, na których kompetencje w zakresie decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego należą do wojewody są tereny kolejowe PKP.

10. Stan systemu infrastruktury komunikacyjnej.

System infrastruktury komunikacyjnej gminy Dobrzyniewo Duże stanowią:

- sieć dróg krajowych, powiatowych i gminnych,
- linia kolejowa Białystok – Ełk,
- linie komunikacji autobusowej

10.1. Sieć drogową.

10.1.1. Struktura funkcjonalno – techniczna.

1) Drogi krajowe

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 grudnia 1998 r. w sprawie ustalenia wykazu dróg krajowych i wojewódzkich (Dz. U. Nr 160, poz. 1071); Ministra Infrastruktury z dnia 24 stycznia 2003 r. w sprawie ustalenia przebiegu dróg krajowych w województwie podlaskim (Dz. U. Nr 42, poz. 367) oraz zarządzeniem Nr 17 Generalnego Dyrektora Dróg Publicznych z dnia 8 grudnia 2000 r. w sprawie ustalenia klas dróg krajowych, których zarządcą jest Generalny Dyrektor Dróg Publicznych przez obszar gminy Dobrzyniewo Duże przebiegają następujące drogi krajowe:

- Nr 8 Warszawa – Zambrów – Białystok – Korycin – Augustów – Suwalki – Budzisko – granica państwa, klasy GP,

- Nr 65 granica państwa – Gołdap – Elk – Grajewo – Mońki – Białystok – Bobrowniki – granica państwa, klasy G

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 15 maja 2004 r. w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (Dz. U. Nr 128, poz. 1334) ustalono przebieg drogi ekspresowej Nr S8, z ominięciem Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej przez obszar gminy Dobrzyniewo Duże na kierunku węzeł „Choroszcz” – węzeł „Dobrzyniewo” – węzeł „Knyszyn” – węzeł „Korycin”. Poza tym w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego, uchwalonego uchwałą Nr IX/80/03 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 czerwca 2003 r. w sprawie uchwalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego (Dz. Urz. Woj. Podl. Nr 108, poz. 2026), na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże przewidziano przebieg drogi krajowej ekspresowej Nr S19 granica państwa – Kuźnica – Białystok – Siemiatycze – Lublin – Rzeszów – Barwinek – granic państwa (Preszow), w ciągu obwodnicy m. Białegostoku na kierunku węzeł „Sochonie” – węzeł „Dobrzyniewo” – węzeł „Choroszcz”.

2) Drogi powiatowe

Zgodnie z uchwałą Nr 21/144/2003 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 18 marca 2003 r. w sprawie nadania numerów dla dróg powiatowych na terenie województwa podlaskiego na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże są następujące drogi powiatowe:

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi
1	2	3
1	1385B	Krypno – Ruda – Nowosiółki – Borsukówka – Pogorzałki – Gniła – Dobrzyniewo Duże – droga 65
2	1387B	Kobuzie – droga 1385B
3	1388B	droga przez wieś Borsukówka
4	1389B	Dobrzyniewo Duże – Jaworówka – Rybaki
5	1390B	Choroszcz (droga do Dzikich) – Dzikie – droga 65
6	1392B	Kozińce – Obróbniki – Ponikła – Letniki – Nowe Aleksandrowo – Fasty
7	1393B	droga 65 – Dobrzyniewo Kościelne – Nowe Aleksandrowo – Leńce – Jurowce – Wasilków (ul. Jurowiecka)
8	1395B	droga 65 – droga 1396B
9	1396B	droga 65 – Krynice – Obróbniki – Szaciły – Kulikówka
10	1397B	droga 65 – Chraboły – Kopisk – droga Nr 8

3) Drogi gminne

Zgodnie z uchwałą Nr 30/257/03 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 7 maja 2003 r. w sprawie nadania numerów dla dróg gminnych na terenie województwa podlaskiego na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże są następujące drogi gminne:

l.p.	Nr drogi	Przebieg drogi
1	2	3
1	105451B	Borsukówka - Kozińce
2	105452B	Pogorzałki – Kozińce
3	105453B	Gniła – Kozińce
4	105454B	Jaworówka – Gniła
5	105455B	Fasty, ul. Białostocka
6	105456B	kol. Fasty – Nowosiółki
7	105457B	Fasty – Łyski
8	105458B	Nowe Aleksandrowo – Krynice – Chraboły (trakt)
9	105459B	Dobrzyniewo Kościelne – Bohdan
10	105425B	Krynice – Letniki – Jurowce
11	105460B	Dobrzyniewo Kościelne – Ogrodniki
12	105461B	Szaciły – Kopisk
13	105462B	Rybaki – Pogorzałki
14	105463B	Trakt Chraboły - Kulikówka

10.1.2. Charakterystyka dróg ze względu na rodzaj nawierzchni.

1) Drogi krajowe.

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w poniższej tabeli.

Nr drogi	Odcinek drogi		Długość km	Nawierzchnia twarda ulepszona, bitumiczna km
	od km	do km		
Nr 8	660 + 518	662 + 352	1,834	1,834
Nr 65	146 + 517	147 + 367	0,850	0,850
	148 + 917	162 + 911	13,994	13,994
		Razem	14,844	14,844
Ogółem			16,678	16,678

2) Drogi powiatowe.

Długość dróg i rodzaj nawierzchni przedstawiono w poniższej tabeli.

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość drogi	Długość wg rodzajów nawierzchni w km								
				Twarda						Gruntowa		
				ulepszona			Nieulepszona			Wzmocniona a żwirem, żuzłem	Naturalna	
				Bitumiczna	Betonowa	Kostkowa	Brukowa	Tłuczniowa	Żwirowa			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1.	1358 B	Krypno – Ruda – Nowosiółki – Borsukówka – Pogorzałki – Gniła – Dobrzyniewo Duże – droga Nr 65	11,460	11,460								
2.	1387 B	Kobuzie – droga Nr 1385 B	1,010				0,341					0,669
3.	1388 B	Droga przez wieś Borsukówka	1,310				1,160	0,150				
4.	1389 B	Dobrzyniewo Duże – Jaworówka – Rybaki	5,000	2,870			0,638	1,492				
5.	1390 B	Choroszcz (dr. do Dzikich) – Dzikie – droga Nr 65	1,217	- 1,217*						1,217*		
6.	1392 B	Kozińce Obrubniki – Ponikła – Letniki – Nowe Aleksandrowo - Fasty	13,785	13,785								
7.	1393 B	Droga Nr 65 – Dobrzyniewo Kościlene – Nowe Aleksandrowo – Leńca – Jurowce – Wasilków (ul. Jurowiecka)	7,000	3,664				2,196				1,140
8.	1395 B	Droga Nr 65 – droga Nr 1396 B	1,020				1,020					
9.	1396 B	Droga Nr 65 – Krynice – Obrubniki – Szaciły - Kulikówka	5,478	3,994 4,094*			0,812 0,712*	0,447 0,447				0,225 0,225
10.	1397 B	Droga Nr 65 – Chraboły – Kopisk – droga Nr 8	11,465	3,000			0,700	7,765				
Razem:			W dniu 31.12.2002r.	58,745	38,733		4,671	12,050	1,217			2,034
			W dniu 31.12.2003r.	58,745	40,090		4,571	12,050				2,034

* zmiana nawierzchni w 2003 r.

3) Drogi gminne.

Długość dróg i rodzaj nawierzchni na dzień 31.12.2002 i 2003r. przedstawiono w poniższej tabeli.

Lp.	Nr drogi	Przebieg drogi	Długość drogi w km	Długość wg rodzajów nawierzchni w km								
				Twarda						Gruntowa		
				Ulepszone			Nieulepszone			Wzmocniona żwirem, żuzłem	Naturalna	
				bitumiczna	betonowa	kostkowa	brukowa	tluczniowa	żwirowa			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1.	105451 B	Borsukówka - Kozińce	4,040				1,650				2,390	
2.	105452 B	Pogorzałki - Kozińce	3,490	0,740							2,750	
3.	105453 B	Gniła - Kozińce	2,740									2,740
4.	105454 B	Jaworówka - Gniła	2,740								2,740	
5.	105455 B	Fasty, ul. Białostocka	1,830	0,650							1,180	
6.	105456 B	Kol. Fasty - Nowosiółki	1,130									1,130
7.	105457 B	Fasty - Łyski	1,180								1,180	
8.	105458 B	Nowe Aleksandrowo – Krynice – Chraboły /trakt/	12,200									12,200
9.	105459 B	Dobrzyniewo Kościelne - Bohdan	2,940								2,940	
10.	105425 B	Krynice – Letniki - Jurowce	6,570	0,920			0,640				5,010	
11.	105460 B	Dobrzyniewo Kościelne - Ogrodniki	0,530								0,530	
12.	105461 B	Szaciły - Kopisk	5,810								1,790	4,020
13.	105462 B	Rybaki - Pogorzałki	2,710				0,400				2,310	
14.	105463 B	Trakt Chraboły - Kulikówka	1,580								1,580	
Razem:			49,490	2,310			2,690				24,400	20,090

10.1.3. Charakterystyka ogólna układu drogowego gminy.

- 1) Długość dróg wynosiła
 - a) stan na dzień 31.12.2002 r.
 - krajowych o nawierzchni twardej ulepszonej – 16,678 km,
 - powiatowych – 58,745 km; o twardej nawierzchni – 56,711 km (w tym ulepszonej – 38,773 km) oraz gruntowej – 2,034 km,
 - gminnych – 49,490 km; o twardej nawierzchni 5,0 km (w tym ulepszonej – 2,310 km) oraz gruntowej – 44,490 km,
 - b) stan na dzień 31.12.2003 r.
 - krajowych o nawierzchni twardej ulepszonej – 16,678 km,
 - powiatowych – 58,745 km; o twardej nawierzchni – 56,711 km (w tym ulepszonej – 40,090) oraz gruntowej – 2,034 km,
 - gminnych – 49,490 km; o twardej nawierzchni – 5,0 km (w tym ulepszonej – 2,310 km) oraz gruntowej – 44,490 km.
- 2) Gęstość dróg o twardej i twardej ulepszonej nawierzchni wynosiła:
 - a) stan na dzień 31.12.2002 r.
 - 48,7 km/100 km² (w tym ulepszonej – 35,9 km/100 km²), natomiast w skali województwa podlaskiego na drogach ogółem (zamiejskich i miejskich) odpowiednio – 53,5 km/100 km² i 34,8 km/100 km²;
 - b) stan na dzień 31.12.2003 r
 - 48,7 km/100 km² (w tym ulepszonej – 36,7 km/100 km²),
- 3) Ruch drogowy

Średni ruch drogowy w pojazdach rzeczywistych na dobę (p/d) na w/w drogach krajowych wynosił:

a) Nr 8	1995	2000
Rybniki – Korycin	2565	4189

b) Nr 65	1995	2000
Białystok – Dobrzyniewo	4251	Białystok – Fasty 11410
		Fasty – Dobrzyniewo 6013
Dobrzyniewo – Knyszyn	3249	Dobrzyniewo – Mońki 4319

Średni dobowy ruch pojazdów samochodowych na w/w drogach w gminie w 2000 r. wynosił:

- a) Nr 8 – 4189 p/d (na sieci dróg krajowych: w województwie podlaskim – 4184 p/d, a na drodze międzynarodowej Nr 8 – 6261 p/d; w kraju – 7009 p/d, a na drogach międzynarodowych – 11448 p/d). Wskaźnik wzrostu ruchu 2000/1995 na rozpatrywanym odcinku drogi wynosił 1,63, a na całej drodze – 1,54
- b) Nr 65 – 5932 p/d (na sieci dróg krajowych: w województwie podlaskim – 4184 p/d, w kraju – 7009 p/d). Wskaźnik wzrostu ruchu 2000/1995 na rozpatrywanym odcinku drogi Białystok – Knyszyn wynosił 1,55, a na sieci dróg krajowych w województwie – 1,28.

10.2. Kolej

Przez obszar gminy Dobrzyniewo Duże przebiega pierwszorzędna jednotorowa zelektryfikowana linia kolejowa Białystok – Elk.

Według rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 lutego 2000 r. w sprawie wykazu linii kolejowych, które ze względów gospodarczych, społecznych, obronnych lub ekologicznych mają znaczenie państwowe (Dz. U. Nr 13, poz. 156) w/w linia zaliczana jest do linii kolejowych o znaczeniu państwowym. Stan techniczny torów jest poniżej dobrego, nawierzchnia typu średniego, V_{max} – 100 km/h.

Długość linii w granicach gminy wynosi 16,6 km co daje 10,3 km/100 km² (w województwie 3,9 km/100 km², w kraju 7,3 km/100 km²).

Obsługa podróżnych odbywa się na przystankach Fasty, Dobrzyniewo Duże i Borsukówka.

10.3. Komunikacja autobusowa.

Obszar gminy Dobrzyniewo Duże obsługiwany jest:

- a) liniami autobusowymi PPKS Białystok na n/w trasach:
 - Białystok – Grajewo – Ełk,
 - Białystok – Dobrzyniewo Duże – Borsukówka – Krypno,
 - Białystok – Chrachoły/Kopisk – Knyszyn – Mońki,
 - Białystok – Knyszyn – Mońki – Radziłów – Szczuczyn,
 - Białystok – Dobrzyniewo Duże – Dobrzyniewo Kościelne – Nowe Aleksandrowo – Ponikła – Obrubniki – Kulikówka – Kozińce,
 - Białystok – Dobrzyniewo Duże – Dobrzyniewo Kościelne – Nowe Aleksandrowo – Ponikła – Obrubniki – Kozińce,
 - Białystok – Fasty, Nowe Aleksandrowo – Ponikła – Obrubniki – Kozińce,
 - Białystok – Fasty – Nowe Aleksandrowo – Ponikła – Obrubniki – Kulikówka,
 - Białystok – Dobrzyniewo Duże – Obrubniki – Kulikówka.
- b) komunalną linią autobusową miasta Białegostoku nr 101 z końcowym przystankiem we wsi Fasty.

10.4. Ocena funkcjonowania systemu komunikacyjnego.

1) Ocena układu drogowego.

Z analizy układu dróg publicznych, prawnie usankcjonowanych, wynika, że nie zapewnia on dogodnej obsługi niektórych miejscowości jak i dojazdów do przystanków kolejowych.

W celu poprawienia tej sytuacji proponuje się zaliczyć do dróg gminnych następujące drogi i ulice:

- Kozińce – droga 105458B – Kulikówka,
- droga 105458B – Szaciły,
- droga 1390B – przystanek kolejowy Fasty,
- ul. Łąkowa i droga dojazdowa do przystanku kolejowego Dobrzyniewo Duże,
- droga 1385B – Kolejowa – przystanek kolejowy Borsukówka,
- Letniki – Bohdan,
- Bohdan – Nowe Aleksandrowo, Nowe Aleksandrowo – Podleńce,
- ulice w Fastach: Św. Krzyża, Morelowa, Rolna, Zajazd, Akacyjowa, Łąkowa, Przytulna, Skrajna, Polonijna, Giełdowa, Przytorowa, Leśna, Osiedlowa, Pogodna, Wiosenna, Słoneczna, Ładna, Bajeczna, Dobra, Hydroforowa,
- ulice w Dobrzyniewie Dużym: Sadowa, Klubowa, Szkolna, Ogrodowa, Żwirowa, Leśna, Podleśna, Czterech Wiatrów, Dębowa, Świerkowa, Sosnowa, Zagórna,
- ulice w Dobrzyniewie Fabrycznym: Fabryczna, Jaśminowa, Lipina, Klonowa, Nadrzeczna, Parkowa, Modrzewiowa, Brzozowa, Świerkowa, Gajowa, Dębowa, Kasztanowa, Dworska, Zamkowa,
- ulice w Nowym Aleksandrowie: Spacerowa na odcinku pomiędzy drogami powiatowymi, Polna, Promienna, Dominika, Kościelna, Malinowa, Wiśniowa, Morelowa, Słoneczna, Piaskowa, Radosna, Wiosenna.

Z uwagi na rozstrzygnięcia rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 marca 2003 r. oraz ustalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego dotyczących docelowych przebiegów dróg krajowych Nr S8, S19 i 65 na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże należy zarezerwować tereny pod ich planowane przebiegi.

2) Ocena ze względu na rodzaj nawierzchni.

Z danych przedstawionych w punkcie 1.3 wynika, że gęstość dróg publicznych o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej w 2002 r była mniejsza odpowiednio o 9% i 13% od gęstości dróg publicznych ogółem (zamiejskich i miejskich) w województwie podlaskim oraz większa odpowiednio o 5% i 3% od gęstości dróg zamiejskich.

Pomimo, że wskaźniki gęstości dróg publicznych nieznacznie różnią się od wskaźników gęstości dróg w skali województwa, to należy uznać, że stan dróg jest niezadowolający, z uwagi na dużą ilość dróg gminnych gruntowych, tj. 44,49 km, co stanowi 90% tych dróg.

3) Ocena przepustowości dróg krajowych.

Wzrost ruchu samochodowego w 2000 r. w stosunku do 1995 r. na w/w drogach krajowych przechodzących przez gminę Dobrzyniewo Duże wynosił:

- a) na drodze Nr 8 – 63%, a na całej drodze w województwie podlaskim – 54%,
- b) na drodze Nr 65 – 55%, a na sieci dróg krajowych w województwie podlaskim – 28%.

Z powyższego wynika, że na w/w drogach krajowych przebiegających przez gminę wzrost ruchu był znacznie większy niż na sieci dróg krajowych w województwie.

Z porównania przepustowości dróg przy poziomie swobody ruchu D wynoszących na drogach krajowych: Nr 8 – 1250 p/h przy szerokości jezdni 7m i Nr 65 – 1050 p/h przy szerokości jezdni 6 m, z natężeniami ruchu wynoszącymi na drogach: Nr 8 – 398 p/h ($0,095 \times 4189 = 398$) i Nr 65 – 970 p/h / 571 p/h / 410 p/h ($0,085 \times 11410 = 970$, $0,095 \times 6013 = 571$; $0,095 \times 4319 = 410$) wynika, że w większości istniejące przekroje dróg mają znaczne rezerwy przepustowości, z wyjątkiem odcinka drogi Nr 65 Białystok – Fasty, na którym wykorzystanie przepustowości w 2000 r było ok. 92%.

4) Ocena obsługi gminy linią kolejową.

Istniejąca linia kolejowa Białystok – Ełk, ze względu na skrajny przebieg przez obszar gminy oraz w znacznym oddaleniu od jego podstawowego istniejącego zainwestowania urbanistycznego, w małym stopniu obsługuje gminę.

5) Ocena obsługi gminy komunikacją autobusową.

Przy przyjęciu dostępności 2 km do przystanku autobusowego, poza przyjętym pomieniem obsługi, znajdują się miejscowości: Jaworówka, Rybaki i Leńce.

11. Stan systemów infrastruktury technicznej.

11.1. Elektroenergetyka

1) Stan istniejący

Źródłem zasilania w energię elektryczną gminy jest stacja transformatorowo – rozdzielcza RPZ 110/15/6 kV FASTY.

Obecnie stacja wyposażona jest w dwa transformatory 110/15/6 kV, o mocy 16 MVA każdy. Aktualnie maksymalne obciążenie stacji wynosi 17 MW. Rozprowadzenie energii elektrycznej odbywa się poprzez główne linie SN 15 kV napowietrzne przebiegające przez obszar gminy, tj:

- 2 linie FASTY – KNYSZYN,
- 2 linie FASTY – CHOROSZCZ,
- 1 linia FASTY – Krupniki – RPZ 8 Białystok,
- 1 linia GPZ 1 Białystok – FASTY.

Pozostałe istniejące linie SN 15 kV napowietrzne lub kablowe są odgałęzieniami od w/w linii głównych.

Na obszarze gminy zlokalizowanych jest 98 stacji transformatorowych słupowych, wieżowych lub wnetrzowych (~95% to stacje słupowe).

Przez obszar gminy przebiega trasa linii WN 110 kV:

- a) GPZ 1 Białystok – RPZ FASTY – GPZ „NAREW” (zasilająca RPZ FASTY),
- b) GPZ 1 Białystok – RPZ Jezewo,
- c) GPZ 1 Białystok – RPZ Knyszyn.

Oprócz linii wymienionej w pkt a) pozostałe nie mają powiązań z obszarem gminy Dobrzyniewo Duże.

2) Ocena dotychczasowego rozwoju systemu elektroenergetycznego gminy i główne problemy do rozwiązania.

Wzrost liczby odbiorców i większe zapotrzebowanie na energię elektryczną na terenach m. Białegostoku przyległych do obszaru Dobrzyniewo Duże jak i w samej gminie, powoduje konieczność przystosowania systemu energetycznego zarówno na napięcie WN jak i SN oraz NN do nowych warunków pracy, a mianowicie:

- a) niezbędna jest rozbudowa stacji transformatorowo – rozdzielczej 110/15/6 kV FASTY, w celu zaspokojenia potrzeb energetycznych realizowanego budownictwa mieszkaniowego na terenie osiedla Bacieczki w Białymstoku, wybudowanego centrum handlowego Auchan w

Białymstoku, powstających zakładów przemysłowych na terenie Zakłady „FASTY” oraz terenów przyległych gminy, przewidywanych pod zabudowę przemysłową.

- b) potrzebna jest realizacja nowych rozwiązań odcinków linii SN 15 kV na obszarze gminy Dobrzyniewo Duże w celu poprawy pracy układu sieci oraz budowa stacji transformatorowych wraz z siecią NN szczególnie we wsi Fasty i Dobrzyniewo Duże.
- c) niezbędna jest również modernizacja istniejącej sieci SN i NN na obszarze całej gminy, a w szczególności w miejscowościach Dobrzyniewo Duże, Fasty i Kozince.

11.2. Ciepłownictwo

1) Stan istniejący.

Według posiadanych informacji na terenie gminy pracuje 18 źródeł ciepła na potrzeby budynków użyteczności publicznej i gospodarstw ogrodniczych. Są to:

Lp.	Obiekt	Moc kotła	Typ kotła	Rodzaj paliwa
1	2	3	4	5
1	Urząd Gminy w Dobrzyniewie Dużym	0,035 MW	1 x Ferroli 0,03	olej opałowy
2	Ośrodek Zdrowia w Dobrzyniewie Kościelnym	0,093 MW	1 x Ferroli 0,09	olej opałowy
3	Dom Kultury w Pogorzalkach	0,007 MW	jw. 0,07	olej opałowy
4	Zakład Ceramiczny w Dobrzyniewie Dużym	2,5 MW	3xPCO – 60 0,84MW	olej opałowy
5	Radiowo – Telewizyjne Centrum Nadawcze w Krynicy	0,12 MW	1xEcAIVA	olej opałowy
6	Zakład Poligraficzny „AVISA” w Fastach	0,06 MW	1xKZ-5 0,06	olej opałowy
7	Gospodarstwo ogrodnicze p. Henryka Katruka w Dobrzyniewie	2,2 MW	2xWCO-80A	miał węglowy
8	Szkoła Podstawowa w Dobrzyniewie	0,651 MW	2xEcA-IV	węgiel
9	„Biał – Meble” Dobrzyniewo Duże	0,47 MW	1xES-KW 296,5KW 1xES-KW 177,9KW	węgiel
10	Szkoła Podstawowa w Odrubnikach	212 Mcal/h	2xKZ-5	węgiel
11	Bank Spółdzielczy w Dobrzyniewie	21 Mcal/h	1 x rzemieślniczy	węgiel
12	Szkoła Podstawowa w Pogorzalkach	76 Mcal/h	1 x KZ-5 po 2m ²	olej opałowy
13	Ośrodek Zdrowia w Dobrzyniewie Dużym	x	x	olej opałowy
14	Dom Kultury w Pogorzalkach	x	x	olej opałowy
15	Szkoła Podstawowa w Nowym Aleksandrowie	154 MW	2xKZ-5 2x146 Mcal/h	gaz ziemny
16	Szkoła Podstawowa w Chrabołach	35 MW	x	olej opałowy
17	Szkoła Podstawowa w Fastach	30 MW	x	gaz ziemny
18	Dom Kultury w Dobrzyniewie	x	x	olej opałowy
19	Dom Kultury w Kozincach	x	x	olej opałowy

x – brak danych

Źródło: Dane z Wydziału Ochrony Środowiska UW w Białymstoku + informacje z Urzędu Gminy

W zabudowie mieszkaniowej dominującym rozwiązaniem są lokalne źródła ciepła na paliwa stałe, olej lub gaz przewodowy i propan butan.

2) Ocena stanu ciepłownictwa

W stosunku do stanu ciepłownictwa w poprzedniej edycji Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zaszły pewne zmiany. Rozbudowa sieci gazowej dała możliwość przejścia na zasilanie źródeł ciepła tym paliwem. Wzrosła też liczba kotłowni zasilanych olejem opałowym. Ten kierunek zmian powinien być kontynuowany.

11.3. Gazownictwo

Zgodnie z opracowaną w 2000 r. przez pracownię „BIO Projekt” Koncepcją programową gazyfikacji gminy Dobrzyniewo Duże zrealizowano pierwszy etap inwestycji, w którym zakładano zasilanie odbiorców w gminie z sieci gazowej miasta Białegostoku. Wykonano gazociąg średniego ciśnienia relacji:

- Białystok – FASTY – Dobrzyniewo Fabryczne
- Białystok – FASTY – Dobrzyniewo Duże

W gaz wyposażone są miejscowości: Dobrzyniewo Duże, „Osiedle Twoich Marzeń” w Fastach i Nowe Aleksandrowo. Systematycznie rozbudowywana jest sieć w w/w miejscowościach w miarę napływu wniosków o przyłączenie nowych odbiorców. W etapie tym zakładano również budowę gazociągu średniego ciśnienia trasą Dobrzyniewo Fabryczne – Ogrodniki – Dobrzyniewo Kościelne – Dobrzyniewo Duże. Ze względu na nikłe zainteresowanie potencjalnych odbiorców z powodu dużych kosztów eksploatacyjnych odstąpiono obecnie od realizacji tego odcinka gazociągu. Z chwilą napływu wniosków o przyłączenie odbiorców zostanie wznowiony proces inwestycyjny.

W koncepcji programowej przewiduje się docelowe zasilanie gminy w gaz gazociągiem wysokiego ciśnienia DN 150 od istniejącego gazociągu wysokiego ciśnienia DN 250 Bobrowniki – Ostrołęka na terenie gm. Turośń Kościelna, poprzez gminę Choroszcz do stacji redukcyjno – pomiarowej I° na terenie gminy Dobrzyniewo zlokalizowanej w okolicach wsi Fasty.

Po zrealizowaniu w/w projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia i SRP I° z istniejących sieci średniego ciśnienia będą mogli być zasilani odbiorcy zarówno w gminie Dobrzyniewo Duże jak na w przyległych terenach m. Białegostoku.

11.4. Telekomunikacja

1) Telefonia przewodowa

System telekomunikacyjny telefonii przewodowej w gminie składa się z 2 central automatycznych cyfrowych w Dobrzyniewie Kościelnym (ośrodek gminny) i w Krynicach (radiostacja).

W/w centrale są włączone w system wojewódzki przy pomocy linii kablowej światłowodowej relacji Białystok – Dobrzyniewo Kościelne – Krynice – Knyszyn. Na obszarze gminy istnieje sieć abonencka – napowietrzna i kablowa.

Sieć rozdzielcza nowej generacji jest wykonywana w ~99%.

Na 1000 mieszkańców przypada ~150 abonentów, co jest średnim wskaźnikiem w województwie. W stosunku do stanu istniejącego systemu zawartego w poprzedniej edycji Studium – zaszły pozytywne zmiany. Wymieniono centrale telefoniczne analogowe na cyfrowe, wybudowano znaczną część sieci rozdzielczych oraz przybyła liczba abonentów.

2) Telefonia komórkowa

Na obszarze gminy zlokalizowana jest stacja bazowa telefonii komórkowej we wsi Krynice (w centrum nadawczym RTCN). Jest to sieć CENTERTELu. Obsługuje ona abonentów na całym obszarze gminy.

3) Radiokomunikacja i teletransmisja

Na terenie gminy pracuje stacja radiowo – telewizyjna (Centrum nadawcze RTCN) w Krynicach. W celu umożliwienia prawidłowej pracy w/w urządzeń wyznaczone są pasy ochronne szerokości 80 m w relacji:

- SLR Topczewo – RTCN – Krynice – SLR Kamień k/Sztabina,
- RTCN Krynice – TON Białystok.

11.5 Zaopatrzenie w wodę

1) Charakterystyka ogólna systemu zaopatrzenia w wodę.

W gminie Dobrzyniewo Duże na koniec 2003 r. zводociągowanych było 27 miejscowości, co stanowi 93,1% ogółu miejscowości, a mieszka w nich około 98% ludności gminy.

Długość sieci wodociągowej (bez przyłączy do budynków) wynosiła 103,0 km, do której podłączonych były 1752 budynki mieszkalne o 1772 mieszkaniach. Z wody wodociągowej korzysta ok. 84,4% ogółu mieszkańców gminy. Zużycie wody w gospodarstwach domowych na 1

mieszkańca wynosiło 23,5 m³/r (64,2dm³/d) i było większe od średniego wskaźnika województwa podlaskiego, który wynosił 20,7m³/r (56,7dm³/d).

Zaopatrzenie mieszkańców w wodę odbywa się z 6 stacji wodociągowych stanowiących własność gminy Dobrzyniewo Duże, a eksploatowanych przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Dobrzyniewie Dużym.

Stacje wodociągowe znajdują się w miejscowościach:

- Dobrzyniewo Duże – st. zaopatrująca w wodę 10 miejscowości: Borsukówkę, Dobrzyniewo Duże - kolonia, Dobrzyniewo Fabryczne, Dobrzyniewo Kościelne, Gniłą, Koziańce, Leńce, Nowe Aleksandrowo, Ogrodniki i Pogorzałki,
- Obrubniki – st. zaopatrująca w wodę 9 miejscowości: Chraboły, Krynice, Kulikówkę, Obrubniki, Ponikłę, Szaciły, Zalesie, Kobuzie, Nowosiółki oraz kolonię Bohdan i Borsukówkę,
- Jaworówka – st. zaopatrująca w wodę wieś Jaworówkę,
- Fasty – st. zaopatrującą w wodę wieś Fasty – kolonię i „Osiedle Twoich Marzeń”,
- Bohdan – st. zaopatrująca w wodę 2 wsie: Bohdan i Letniki oraz kolonie: Bohdan, Podleńce i Leńce,
- Kopisk – st. zaopatrująca w wodę wieś Kopisk i kolonię Zdroik.

W dwóch wsiach, Podleńcach i Rybakach, zaopatrzenie w wodę odbywa się ze studni kopalnych. W miejscowościach tych mieszka około 2,0% ogółu ludności gminy.

2) Rozwój scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę.

Rozwój scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę od 1998 r. przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Stan na koniec roku						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	
Długość sieci wodociągowej w km	92,7	101,7	105,3	107,2	Zawady 102,4	103,0	
Połączenia wodociągowe do bud. miesz. w szt.	1571	1677	1765	1829	1672	1752	
Ilość wsi zwodociągowanych szt.	22	24	25	25	24	24	
% zwodociągowania wsi	81,5	88,9	92,6	92,6	93,1	93,1	
Zużycie wody wodociągowej w gospod. dom. w tys. m ³ /rok	182,9	190,0	208,9	209,4	189,3	x	
Zużycie wody wodociągowej w gosp. dom. na 1 mieszkańca gminy	w m ³ /r	22,4	23,2	25,3	25,1	24,9	23,5
	w dm ³ /d	61,4	63,6	69,1	68,8	68,2	64,2

x – brak danych

W 2002 r. z gminy Dobrzyniewo Duże wyłączona została wieś Zawady, która weszła w granice administracyjne m. Białegostoku. Spowodowało to zmniejszenie ilości infrastruktury wodociągowej na terenie gminy. W ostatnim pięcioleciu zwodociągowano 3 wsie a odsetek zwodociągowanych miejscowości wzrósł do 93,1%.

3) Stan zwodociągowania poszczególnych wsi w gminie na koniec 2003 r.

Nazwa wodociągu	Wsie podłączone do poszczególnych wodociągów	Długość sieci wodociągowej w km	Budynki mieszkalne podłączone do sieci wodociągowej		% mieszkańców korzystających z wody wodociąg.
			budynki szt.	mieszkania w tych bud. szt.	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
Wodociąg Wiejski Bohdan	Bohdan + kolonia	2,0	29	29	64,4
	Letniki	2,1	64	64	90,1
	kol. Podleńce i Leńce	2,0	4	4	
		4,1	93	93	

1	2	3	4	5	6
Wodociąg Wiejski Dobrzyniewo Duże	Borsukówka + kol.	5,7	49	49	74,2
	Dobrzyniewo Duże + kol.	16,5	280	284	86,9
	Dobrzyniewo Fabryczne	2,2	57	59	100
	Dobrzyniewo Kościelne	1,5	45	46	80,7
	Gniła	2,5	74	75	72,8
	Kozińce	2,9	52	52	65,8
	Leńce	3,0	45	45	100
	Nowe Aleksandrowo	4,0	140	142	100
	Ogrodniki	1,1	52	53	100
	Pogorzałki	6,5	140	140	60,6
			45,9	934	945
Wodociąg Wiejski Fasty	Fasty + kol. „Osiedle Twoich Marzeń”	9,4	345	351	100
Wodociąg Wiejski Obrubniki	Chraboły	7,5	60	62	53,0
	Krynice	4,8	54	54	65,9
	Kulikówka	3,8	26	26	56,5
	Kobuzie	2,5	8	8	72,7
	Nowosiółki	3,0	9	9	90,0
	Obrubniki	1,2	45	45	91,8
	Ponikła	6,9	53	53	91,4
	Szaciły	3,6	26	26	74,3
	Zalesie	4,3	24	24	80,0
	Kol. Bohdan				
	Kol. Borsukówka				
		37,6	305	307	
Wodociąg Wiejski Kopisk	Kopisk + kol. Zdroik	3,6	45	46	94,0
Wodociąg Wiejski Jaworówka	Jaworówka	2,4	30	30	94,0
Ogółem zwodociągowane wsie		103,0	1752	1772	86,2

4) Charakterystyka ujęć i stacji uzdatniania wodociągów wiejskich.

- a) grupowy wodociąg wiejski „Dobrzyniewo Duże” oparty jest o dwie studnie głębinowe zlokalizowane na działce wodociągowej w Dobrzyniewie Dużym. Zatwierdzone zasoby wody podziemnej z utworów czwartorzędowych ujęcia wynoszą $153\text{m}^3/\text{h}$. Studnia SW – 2 o głębokości 52m, wydajność $Q_e = 65\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $Se = 4,7\text{m}$ a studnia SW – 3 o głębokości 52m, wydajność $Q_e = 88\text{m}^3/\text{h}$ przy $Se = 4,4\text{m}$.
Obie eksploatowane studnie ujmują tą samą warstwę wodonośną w przelocie 29,5 – 48,0m. SW – 2 i 35,0 – 52,0m. w SW – 3, wykształconą jako piaski drobne i średnioziarniste podścielone żwirami, prowadzącą wody subartezyjskie stabilizujące na gł. ok. 10 m. p. p. t.
Izolacja nadległych nad warstwą wodonośną słaboprzepuszczalnych glin i ilów jest ciągła o miąższości 21m. w SW – 2 i 30 w SW – 3, ale niewystarczająca. Zachodzi zatem konieczność wyznaczenia zewnętrznego terenu ochrony pośredniej. Woda surowa ze studni poza ponadnormatywną ilością związków żelaza odpowiada normom wód pitnych. Bakteriologicznie woda jest czysta. Stacja wodociągowa pracuje w układzie dwustopniowego pompowania.
- b) Grupowy wodociąg wiejski Obrubniki oparty jest o dwie studnie głębinowe zlokalizowane na działce stacji wodociągowej w Obrubnikach: SW – 1, głębokości 96,5 m. i zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych $Q_e = 49\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $Se = 11\text{m}$ i SW – 2 wykonaną w 1999r. o głębokości 96m, $Q_e = 49\text{m}^3/\text{h}$ i $Se = 9\text{m}$.
Studnie ujmują wodę z warstwy wodonośnej w przelocie 84-92,5m. p. p. t. w Sw-1 a Sw-2 83p-92,0m. p. p. t. wykształconej w postaci piasków średnioziarnistych ze żwirem. Prowadzi ona wodę subartezyjską stabilizującą się na głębokości 44,7 m. p. p. t. w SW-1 i 43,8m. p. p. t. W Sw-2. Warstwa wodonośna jest odizolowana od powierzchni terenu nadkładem gruntów słaboprzepuszczalnych i półprzepuszczalnych o łącznej miąższości ok. 75m. w SW-1 i ok.47m. w

Sw-2. Jakość ujmowanej wody odpowiada normom dla wód pitnych poza ilością związków żelaza (0,7 mg Fe/dm³ dopuszczalne 0,2) i magnezu (0,07mg Mn/dm³ dopuszczalna 0,05). Bakteriologicznie woda jest czysta. Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania.

- c) Wodociąg wiejski Bohdan oparty jest o dwie studnie wiercone: SW-1 zlokalizowana na terenie stacji wodociągowej i Sw-2 w odległości ok. 180m w linii prostej na zachód od studni Sw-1 na wygodnym terenie o powierzchni 20x20 przy drodze polnej we wsi Bohdan. Zatwierdzone zasoby ujęcia utworów czwartorzędowych wynoszą $Q_e=41 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $S_e=3,3\text{m}$. Studnia Sw-1 o głębokości 71,5 m. posiada wydajność $Q_e=22 \text{ m}^3/\text{h}$ przy depresji $S_e=3,3 \text{ m}$. Studnia SW=2 o głębokości 64,0 m. posiada wydajność $Q_e=41 \text{ m}^3/\text{h}$ przy $S_e=3,3 \text{ m}$.
Obie studnie ujmują tę samą warstwę wodonośną w przelocie 51,0-68,0 m. w Sw-1 i 46,5-62,5 m. w Sw-2, wykształconą w postaci piasków zapyłonych drobno- i średnioziarnistych podścielonych żwirami. Prowadzi ona wody subartezyjskie stabilizujące się na głębokości 20-26 m. p. p. t. Położone nad warstwą wodonośną słaboprzepuszczalne gliny stanowią gruby niemal jednolity kompleks o miąższości ok. 45m. jakość wód ujętych w obu studniach odpowiada normom dla wód pitnych poza ilością związków żelaza (0,7-0,4 mg/dm³ Fe) i manganu (0,15-0,12 mg/dm³ Mn) w studni SW-1. Bakteriologicznie wody są czyste. Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody.
- d) Wodociąg „Fasty” oparty jest o dwie studnie wiercone znajdujące się na wydzielonym ogrodzonym terenie stacji wodociągowej w Fastach. Zatwierdzone zasoby ujęcia z utworów czwartorzędowych wynoszą $Q_e=53\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=6,5\text{m}$. Studnia Nr 1 o głębokości 65,0m. posiada wydajność $Q_e=53\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $S_e=5,8\text{m}$. a studnia Nr 2 o głębokości 65,0 m. wydajność $Q_e=53,0\text{m}^3/\text{h}$ przy $S_e=6,5\text{m}$.
Obie studnie ujmują tę samą warstwę wodonośną w przelocie 48,0-61,0 m. p. p. t. W Nr 1 i 48,0-62,0 m. p. p. t. Nr 2 wykształconą w postaci piasków drobno i średnioziarnistych i żwirów z domieszką piasków. Warstwa wodonośna jest odizolowana od powierzchni terenu nakładem gruntów słaboprzepuszczalnych o łącznej miąższości ok. 48,0 m.
Jakość wody surowej ze studni posiada ponadnormatywne zawartości żelaza 0,8-1,34 mg Fe/l. Pozostałe parametry fizyko-chemiczne i bakteriologiczne mieszczą się w normie wody pitnej. Stacja pracuje w układzie dwustopniowego pompowania.
- e) Wodociąg Jaworówka oparty jest o dwie studnie wiercone: SW-1 o wydajności $Q_e=27\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=3,5\text{m}$. i gł. 44m. oraz Sw-2 o $Q_e=69\text{m}^3/\text{h}$ przy $s=3,1\text{m}$. i gł. 42,5. Zatwierdzone zasoby ujęcia wynoszą $Q_e=69\text{m}^3/\text{h}$ przy $s=3,1\text{m}$.
Studnie zlokalizowane są na działce stacji wodociągowej we wsi Jaworówka.
Studnie ujmują wodę z warstwy w przelocie 26-43 m. p.p.t. w SW-1 i 25-43 m. p.p.t. w SW-2 wykształconej w postaci piasków drobno i średnioziarnistych. Prowadzi ona wody subartezyjskie stabilizujące się na głębokości 5,95-6,3 m. p.p.t. Warstwa wodonośna odizolowana jest od powierzchni terenu nadkładem gruntów słaboprzepuszczalnych o miąższości 22,5-25,0 m. p. p. t. Jakość wody surowej ze studni posiada ponadnormatywną zawartość związków żelaza 0,7-1,1 Fe/l. Pozostałe parametry fizyko-chemiczne i bakteriologiczne mieszczą się w normie wody pitnej. Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody.
- f) Wodociąg wiejski Kopisk.
Ujęcie wody oparte jest o jedną studnię wierconą SW-1, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych $Q_e=44\text{m}^3/\text{h}$ przy depresji $s=7,2\text{m}$ (decyzja Starostwa Powiatowego w Białymstoku RLV. 7530/11/99 z dnia 12 sierpnia 1999r.)
Stacja wodociągowa pracuje w układzie jednostopniowego pompowania wody.

5) Strefy ochronne komunalnych ujęć wody.

Komunalne ujęcia wody w gminie Dobrzyniewo Kościelne wymagają tylko strefy ochrony bezpośredniej w aspekcie ochrony wód, z wyjątkiem ujęcia w Dobrzyniewie Dużym, gdzie występuje potrzeba utworzenia również strefy ochronnej pośredniej.

Strefy te zostały ustalone w pozwoleniach wodnoprawnych na eksploatację urządzeń i pobór wód dla poszczególnych wodociągów przez Starostwo Powiatowe w Białymstoku.

- a) wodociąg Dobrzyniewo Duże – decyzja Nr RL. IV. 6223/60/2001 z dnia 19 listopada 2001r., ważna do dnia 30 listopada 2006r., wyznacza tereny ochrony bezpośredniej o promieniu 8m

wokół każdej studni i tereny ochrony pośredniej zewnętrzne w granicach zaznaczonych w części granicznej studium.

- b) Wodociąg Bohdan – decyzja Nr RL. IV. 62230/27/03 z dnia 13 sierpnia 2003r., ważna do dnia 31 lipca 2013r., wyznacza teren ochrony bezpośredniej o promieniu 10m od środka każdej studni.
- c) Wodociąg Obrubniki – decyzja Nr RL IV. 6223/61/2001 z dnia 19 listopada 2001r., ważna do 30 listopada 2006r., wyznacza teren ochrony bezpośredniej o promieniu 10m od środka studni.
- d) Wodociąg Fasty – decyzja NR RL IV 6223/59/2001 z dnia 13 listopada 2001r., ważna do 15 listopada 2006r., wyznacza teren ochrony bezpośredniej o promieniu 8m od środka każdej studni.
- e) Wodociąg Jaworówka – decyzja Nr LR IV. 6223/23/2000, z dnia 21 czerwca 2000r., ważna do 30 czerwca 2005r., wyznacza teren ochrony bezpośredniej o szerokości 10m od środka studni.

Na terenach ochrony bezpośredniej studni obowiązują zakazy użytkowania gruntów do celów niezwiązanych z eksploatacją ujęcia wody i obowiązek zapewnienia:

- odprowadzenia wód opadowych w taki sposób, aby nie mogły one przedostawać się do urządzeń służących do poboru wody,
- zagospodarowania terenu zielenią,
- ograniczenia do niezbędnych potrzeb przebywanie osób niezatrudnionych stale przy urządzeniach służących do poboru wody,
- szczelnego odprowadzenia poza granicę strefy ochronnej ścieków z urządzeń sanitarnych przeznaczonych do użytku osób zatrudnionych przy obsłudze urządzeń.

Na terenach ochrony pośredniej zabrania się:

- odprowadzania ścieków nieoczyszczonych do gruntu,
- lokalizowania obiektów uciążliwych dla środowiska lub mogących pogorszyć stan środowiska bez wcześniejszego opracowania raportu ich oddziaływania na środowisko,
- magazynowania nawozów sztucznych i naturalnych oraz środków ochrony roślin bez odpowiedniego zabezpieczenia pomieszczeń magazynowych przed przesiąkaniem tych substancji do gruntu,
- przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych,
- lokalizowania zakładów przemysłowych i ferm chowu zwierząt,
- lokalizowania wysypisk i wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych,
- lokalizowania cmentarzy i grzebowisk zwierząt.

6) Ocena wykorzystania istniejących komunalnych ujęć wody.

Analizę poboru wody i wydajności ujęć poszczególnych wodociągów w 2003r. obrazuje tabela.

Wyszczególnienie	Wodociąg Dobrzyniewo Duże	Wodociąg Bohdan	Wodociąg Fasty	Wodociąg Jaworówka	Wodociąg Kopisk	Wodociąg Obrubniki
1	2	3	4	5	6	7
Pobór wody z ujęcia w 2003r. w m ³ /r	151308	9858	77762	8152	4300	59651
Pobór wody z ujęcia średniodobowy w m ³ /d	414,5	27,0	213,0	22,3	11,8	163,4
Pobór wody z ujęcia maksymalny godzinowy m ³ /h	43,0	2,8	22,2	2,3	1,3	17,0
Zatwierdzone zasoby ujęcia m ³ /h	153,0	85,0	53,0	69,0	44,0	49,0
Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów w czasie rozbioru maksymalnego godz. w %	28,2	3,3	41,9	3,4	3,0	34,7

Wykorzystanie zatwierdzonych zasobów komunalnych ujęć wody w 2003r. wynosiło: 28,2% wodociągu Dobrzyniewo Duże, 3,3% wodociągu Bohdan, 41,9% wodociągu Fasty, 3,4% wodociągu Jaworówka, 3,0% wodociągu Kopisk i 34,7% wodociągu Obrubniki.

Pobory wody w okresie wiosenno-letnim wykazują znaczne nierównomierności rozbioru o okresowo większe od obliczonego poboru na podstawie rozbioru rocznego. Powoduje to, że miejscowości zaopatrywane w wodę z wodociągu Dobrzyniewo Duże odczuwają okresowe niedobory wody, gdyż zatwierdzone zasoby tego ujęcia stanowią sumaryczną wydajność obu studni, a ujęcie funkcjonuje w oparciu o studnie pracujące pojedynczo. Maksymalna wydajność pompy zamontowanej w studni wynosi $49,3\text{m}^3/\text{h}$ i jest nieznacznie tylko większa od obliczonych maksymalnych poborów wody. Aktualnie trwa rozbudowa stacji wodociągowej w Bohdanie i budowa sieci wodociągowej spinającej ten wodociąg z wodociągiem Dobrzyniewo Duże w Nowym Aleksandrowie. Po wykonaniu tej inwestycji w Nowym Aleksandrowie, Leńce i Dobrzyniewo Fabryczne wraz z osiedlem będą mogły dołączyć do wodociągu Bohdan. Poprawi to zaopatrzenie w wodę pozostałych wsi podłączonych do wodociągu Dobrzyniewo Duże. W pozostałych wodociągach istnieje duża rezerwa w źródłach wody.

7) Zakładowe i prywatne ujęcia wody głębinowej

Na terenie gminy ujęcia oparte o studnie głębinowe posiadają:

- zlewnia mleka w Pogorzałkach- studnia gł. 41,0 m., $Q_e=55\text{m}^3/\text{h}$, $Se=5,0\text{m}$,
- baza obozowa TPD w Kozińcach- studnia gł. 19,0m., $Q_e= 10\text{m}^3/\text{h}$, $Se=1,8\text{m}$,
- szkoła podstawowa w Obrubnikach- studnia gł. 102,0m., $Q_e=1,2\text{m}^3/\text{h}$, $Se=0,6\text{m}$,
- przystanek PKP w Dobrzyniewie – studnia gł. 19,0m., $Q_e=1,2\text{m}^3/\text{h}$, $Se=0,6\text{m}$,
- gosp. rolne w Fastach St. Kakareki- studnia gł. 48m., $Q_e=43,0\text{m}^3/\text{h}$, $Se=1,5\text{m}$,
- gosp. rolne w Fastach St. Kruszewskiego- 1 studnia gł. 39m., $Q_e=20\text{m}^3/\text{h}$, $Se=1,5\text{m}$,
- gosp. rolne w Fastach P. Wróbla- studnia gł. 53m., $Q_e=24\text{m}^3/\text{h}$, $Se=1,6\text{m}$,
- gosp. rolne w Fastach J. Piechowskiego- 1 studnia gł. 50,5m., $Q_e=6,0\text{m}^3/\text{h}$, $Se=1,0\text{m}$,
- gosp. rolne w Letnikach I. Kakareki- studnia gł. 80m., $Q_e=20\text{m}^3/\text{h}$, $Se=1,8\text{m}$,
- gosp. ogrodnicze St. Kakareki w Nowym Aleksandrowie- studnia gł. 54m., $Q_e=38\text{m}^3/\text{h}$, $Se=2,35\text{m}$,
- gosp. J.J. Kakareko w Fastach- studnia gł. 55m., $Q_e=34\text{m}^3/\text{h}$, $Se=1,7\text{m}$.

8) Ogólna ocena systemu zaopatrzenia w wodę.

Zaopatrzenie w wodę gminy Dobrzyniewo Duże należy uznać za dobre.

Z wody wodociągowej korzysta około 84,4% ludności gminy. W zwodociągowanych wsiach 86,2% mieszkań podłączonych jest do sieci wodociągowej. Poza scentralizowanym systemem wodociągowym pozostały dwie, niewielkie wsie, w których mieszka ok. 2% ludności gminy, oraz część rozproszonej zabudowy kolonijnej.

Wydajność ujęć komunalnych wodociągów przekraczają aktualne i prognozowane pobory wody i w oparciu o nie może być zwodociągowany cały obszar gminy. Wodociąg w Kopisku posiadający tylko 1 studnię nie zapewnia ciągłości dostaw wody w przypadku jej awarii i wymaga wykonania drugiej studni.

Dobrze rozwinięty scentralizowany system zaopatrzenia w wodę i wolne moce w źródłach są atutem rozwojowym gminy. Rozbudowa scentralizowanych systemów zaopatrzenia w wodę w gminie realizowana jest w oparciu o opracowaną w 2000 r. „Koncepcję zaopatrzenia w wodę gminy Dobrzyniewo Kościelne”.

11.6. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych.

1) Stan gospodarki ściekowej.

Na terenie gminy kanalizację sanitarną na koniec 1998 r. posiadała tylko wieś Zawady, która w 2002 r. została włączona do miasta Białegostoku. Rozwój scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej w układzie grawitacyjno – pompowym, z odprowadzeniem ścieków do kanalizacji i oczyszczalni ścieków m. Białegostoku, rozpoczął się w 1999 r. i na koniec 2003 r. skanalizowane były 3 wsie: Fasty (8,2 km sieci i 160 podłączonych mieszkań ok. 47,5% mieszkańców korzystających z kanalizacji), Dobrzyniewo Fabryczne (4,7 km, 28 szt. podłączeń i 43,1% korzystających) i Nowe Aleksandrowo (4,4 km, 149 szt. podłączeń i 100% korzystających). Łączna długość kanałów sanitarnych wynosiła 17,3 km i podłączonych było do

nich 329 budynków mieszkalnych o 337 mieszkaniach, co stanowi 16% ogółu mieszkań w gminie. W pozostałych miejscowościach ścieki odprowadzane są do urzędzeń lokalnych. Wywóz nieczystości płynnych odbywa się na indywidualne zlecenie mieszkańców i zakładów przez firmy z terenu m. Białegostoku zajmujące się tą działalnością.

2) Ogólna ocena odprowadzenia i oczyszczenia ścieków sanitarnych.

W ostatnich latach gmina Dobrzyniewo Duże podjęła działania w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej. Skanalizowano 3 duże wsie (11,1% ogółu wsi), w których mieszka 25% ogółu ludności gminy. W pozostałych miejscowościach brak jest scentralizowanych systemów kanalizacji sanitarnej, co przy zwodociągowaniu 93,1% ogółu wsi, należy ocenić jako niezadowalające. Ścieki gromadzone w zbiornikach, które często nie są szczelne, mogą powodować negatywny wpływ na środowisko w postaci skażenia gleby i wody. Ochrony przez w/w skażeniami wymagają szczególnie tereny leżące w obrębie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej i jego strefie ochronnej. Brak rozwiązania odprowadzania i oczyszczania ścieków obniża standard życia mieszkańców i stanowi barierę w rozwoju nieskanalizowanych wsi.

Rozbudowa systemu scentralizowanego systemu kanalizacji sanitarnej realizowana jest w gminie w oparciu o wykonaną w 2004 r. ekspertyzę p.t. „Ocena rozwiązań gospodarki ściekowej na terenie gminy Dobrzyniewo wraz z propozycją ostatecznego rozwiązania”.

11.7. Usuwanie i unieszkodliwianie odpadów stałych.

- 1) Gminne składowiska odpadów stałych, oddane do eksploatacji w 1989 r. zlokalizowane jest na gruntach wsi Leńce, zajmuje powierzchnię 1,37 ha. Do bezpośredniego składowania nieczystości stałych przeznaczona jest powierzchnia ok. 0,8 ha. Średnia wysokość nagromadzenia odpadów – 3 m. Składowisko otoczone jest wałem ziemnym i ogrodzone siatką metalową o wys. 2,10 m. Do zbierania ocieków wykonane są rowy opaskowe z odprowadzeniem do odstojników. Izolację podłoża składowiska wykonano z gliny o grubości warstwy 0,5 m. Wykonane są betonowe mogilniki do przechowywania opakowań po środkach ochrony roślin.

Pojemność całkowita składowiska wynosi 15 tys. m³, a ilość nagromadzonych odpadów na koniec 2003 r. stanowi około 70% jego pojemności.

Składowisko jest własnością gminy Dobrzyniewo, a jego eksploatacją zajmuje się Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Dobrzyniewie Dużym.

W „Wojewódzkim planie gospodarki odpadami” (W.P.G.O.) składowisko w Leńcach przewidziane było do zamknięcia w 2003 r. „Plan gospodarki odpadami dla powiatu białostockiego”(P.P.G.O.) zamknięcie tego obiektu przewiduje w roku 2005.

Na terenie gminy według W.P.G.O. znajduje się pięć „dzikich” wysypisk, na których zgromadzono ok. 7 Mg odpadów.

2) System gromadzenia i wywozu odpadów stałych.

Na terenie gminy, według P.P.G.O., systemem zorganizowanym wywozu odpadów zmieszanych objętych było 71% mieszkańców i 100% obiektów użyteczności publicznej, zakładów przemysłowych i placówek usługowo – handlowych. Usługi wywozu odpadów świadczą trzy przedsiębiorstwa specjalistyczne z terenu miasta Białego stoku: „Czyścioch” sp. z o.o., „Astwa” sp. z o.o. i MPO sp. z o.o., na podstawie uzyskanych zezwoleń od Wójta Gminy Dobrzyniewo Duże.

Selektywna zbiórka odpadów odbywa się w systemie przenoszenia ich do pojemników ustawionych w poszczególnych wsiach. Opakowania plastikowe zbierane są do 34 pojemników siatkowych (2,5 m³ i 1,1 m³) zlokalizowanych w 23 wsiach, za wyjątkiem wsi Nowosiółki, Podleńce i Rybaki. Pojemniki na szkło (1,1 m³) ustawione są w ilości 33 sztuk w 23 wsiach, za wyjątkiem wsi: Nowosiółki, Podleńce i Rybaki. Pojemniki pojemności 1,1 m³ na makulaturę i oddzielne na aluminium ustawione są w 6 wsiach: Borsukówka, Dobrzyniewo Kościelne, Fasty – osiedle, Krynice, Letniki i Zalesie. Systemem selektywnej zbiórki odpadów objętych jest 98% mieszkańców. Gmina Dobrzyniewo Duże wchodzi w skład Związku Gmin „Czyste Środowisko”. Opracowany został projekt Planu gospodarki odpadami dla związku gmin „Czyste Środowisko”, który będzie pełnił funkcję gminnych planów gospodarki odpadami.

3) Ogólna ocena gospodarki odpadami stałymi.

Gminne składowisko odpadów stałych wykonane przed 1990 r. nie spełnia wszystkich obowiązujących wymogów ochrony środowiska i zostało zakwalifikowane do zamknięcia w W.P.G.O. w 2009 r., a w P.P.G.O. jeszcze wcześniej – w 2005 r.

Gmina podjęła działania w zakresie uporządkowania sprawy gromadzenia odpadów przez mieszkańców poprzez podjęcie uchwały w sprawie szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku w gminie (Uchwała Nr XXXII – 128/98 z dnia 28 lutego 1998 r.) i sukcesywnie wprowadza się w życie.

Selektywną zbiórkę odpadów objęto 23 wsie (88,5% ogółu wsi), w których mieszka ok. 98% ludności gminy, poprzez ustawienie pojemników ma opakowania plastikowe i na szkło. W 6 wsiach dodatkowo ustawiono pojemniki na makulaturę i aluminium.

Opracowano również plan gospodarki odpadami, w którym wyznaczone zostały kierunki działania w zakresie gospodarki odpadami i dopiero ich realizacja pozwoli na spełnienie wszystkich wymagań nowych przepisów prawnych do wymogów Unii Europejskiej.

12. **Potrzeby, bariery i możliwości rozwoju gminy.**

1) Problemy i bariery rozwoju gminy.

Rozwój społeczno-gospodarczy i zagospodarowania przestrzennego gminy Dobrzyniewo Duże napotykać będzie problemy i bariery rozwojowe, których przełamanie i rozwiązanie wymagać będzie determinacji władz oraz dużych środków finansowych. Znajomość tych barier i problemów w powiązaniu z ustaleniami planów miejscowych służyć będzie planowaniu niezbędnych środków w budżecie gminy oraz przygotowywaniu dokumentacji do pozyskiwania zewnętrznych środków pomocniczych.

Z uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego gminy wyłaniają się następujące problemy tego rozwoju:

- a) brak jak dotąd większego przemysłu i zakładów pracy, w szczególności dla ludności rolniczej i niski stopień wielofunkcyjności wsi,
- b) zarysowujący się proces starzenia ludności wiejskiej,
- c) bardzo duże braki w systemie kanalizacji sanitarnej, deszczowej i gazownictwie,
- d) zła jakość techniczna części dróg, zwłaszcza gminnych,
- e) trudności w pełnym i racjonalnym zagospodarowaniu majątku trwałego gminy,
- f) utrudnianie rozwoju wynikające z przepisów ochrony środowiska, a zwłaszcza z tytułu ochrony gruntów rolnych i leśnych
- g) zagrożenia ładu przestrzennego i procesów inwestycyjnych z tytułu braku planów miejscowych większych i intensywnie urbanizujących się obszarów podmiejskich gminy, oraz presja właścicieli gruntów na przeznaczenie ich pod zabudowę,

2) Możliwości rozwoju gminy.

Z uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego wynikają następujące możliwości rozwoju gminy i jej promocji wobec potencjalnych inwestorów zewnętrznych, w tym:

- a) intensyfikacji produkcji rolnej na bazie stosunkowo dobrej rolniczej przestrzeni produkcyjnej (z wyjątkiem obszarów puszczańskich cz. północnej) i dużego rynku żywnościowego i przetwórczego m. Białegostoku,
- b) urbanizacji i intensywnej na gruntach wsi Fasty (tzw. Zachodni kierunek rozwoju zainwestowania miejskiego Białegostoku) i umiarkowanej w pozostałej części strefy podmiejskiej, w tym strefy produkcyjno-usługowej i mieszkalnictwa,
- c) podniesienia atrakcyjności lokalizacyjnej gminy dla inwestycji produkcyjno-usługowych i obsługi ruchu, poprzez zwiększającą dostępność komunikacyjną projektowane nowe odcinki krajowych dróg ekspresowych Nr. S8 i Nr. S 19,
- d) wzrostu produkcji materiałów budowlanych na bazie złóż surowców mineralnych (gliny i żwiry), przetwórstwa rolnego i drzewnego na bazie zasobów lokalnych,
- e) rozwoju turystyki regionalnej i krajowej oraz wypoczynku codziennego i świątecznego mieszkańców, zwłaszcza Białegostoku, na bazie walorów przyrodniczych Puszczy Knyszyńskiej i okolicy rz. Narwi oraz rz. Supraśl,

13. Elementy przestrzennego zagospodarowania gminy o charakterze ponadgminnym.

Na terenie gminy Dobrzyniewo Duże występują następujące elementy o znaczeniu ponadgminnym:

- a) w zakresie środowiska przyrodniczego:
 - rzeki: Narew i Supraśl wyznaczające południowo-zachodnią i południową granicę gminy,
 - rezerwaty przyrody: „Kulikówka” i „Krzemianka”
 - część obszaru Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej wraz ze strefą ochronną stanowiącą jednocześnie obszar chronionego krajobrazu Puszczy Knyszyńskiej i obszarami europejskiego systemu ekologicznego NATURA 2000,
 - część obszaru chronionego krajobrazu Doliny Narwi,
- b) w zakresie przemysłu:
 - Zakład Ceramiczny w Dobrzyniewie Dużym,
- c) w zakresie elektroenergetyki:
 - linia elektroenergetyczna 110 kV Białystok – Fasty – GPZ „NAREW”
 - linia elektroenergetyczna 110 kV Białystok – Knyszyn,
 - linia elektroenergetyczna 110 kV Białystok – Jeżewo,
- d) w zakresie radiokomunikacji i teletransmisji:
 - stacja radiowo – telewizyjna (centrum nadawcze RTCN w Krynicach),
- e) w zakresie układu drogowego:
 - droga krajowa Nr 665 Białystok – Ełk,
 - droga krajowa Nr 8 Białystok – Augustów,
 - drogi powiatowe wymienione w pkt. 10.1 niniejszych „uwarunkowań”,
- f) w zakresie kolejnictwa:
 - linia kolejowa pierwszorzędna (zelektryfikowana) o znaczeniu państwowym Białystok – Ełk.

14. Strefy funkcjonalne w obszarze gminy.

Z analizy uwarunkowań środowiska przyrodniczego, tendencji w procesach urbanizacyjnych i ponadlokalnych zamierzeń inwestycyjnych wynika zróżnicowanie obszaru gminy na 5 stref funkcjonalnych.

Strefa A – Puszczy Knyszyńskiej i jej obrzeży w zasięgu proj. Europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000 predystynowana do ograniczonego rozwoju zagospodarowania leśnego, rolniczego o rekreacyjnego podporządkowanego wymogom w/w sieci i planu ochrony Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej.

Strefa B – dolin rzek Narwi i Supraśli predystynowana do głównie rolniczego i rekreacyjnego zagospodarowania z ograniczeniami wynikającymi z położenia w „Obszarze chronionego krajobrazu Doliny Narwi”, GZWP nr 218 i zasięgu fali powodziowej w/w rzek.

Strefa C – intensywnej urbanizacji w obszarze wsi Fasty predystynowana do: przekształceń w I etapie zwartej zabudowy wsi i zachodniej części kol. Fasty (rej. wsi Dzikie), a w perspektywie kompleksowej zabudowy terenów rolnych o symb. R/MWNUP łącznie kierunek rozwoju B-stoku).

Strefa D – urbanizacji i rolnictwa na części obszarów wsi: Dobrzyniewo Duże, Dobrzyniewo Kościelne, Ogrodniki, Nowe Aleksandrowo i Dobrzyniewo Fabryczne predystynowana do rozwoju mieszkalnictwa oraz zabudowy produkcyjno – usługowej gł. na potrzeby m. Białegostoku z ograniczeniami wynikającymi ze stosunkowo znacznej wartości rolniczej gruntów i położenia w obszarze GZWP nr 218.

Strefa E – rolno – osadnicza i leśna predystynowana do przekształceń rolniczej przestrzeni produkcyjnej i intensyfikacji produkcji rolnej oraz rozwoju rekreacji z ograniczeniami wynikającymi z położenia w obszarze GZWP nr 218.